

40
Man. P. 892.



Reverendissimus Editor
Dono Dedit anno 1774.

OPUSCULA
CARDINALIS
THOMASII.

Jus Can.

12345678910

11121314151617181920

21

22

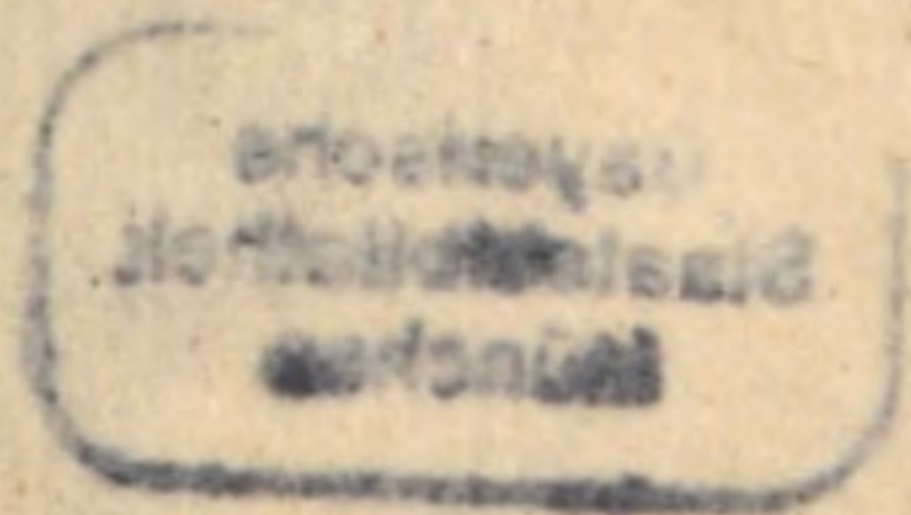
23

24

25

26

OPUSCULA
CARDINALIS
THOMAS II.



OPUSCULA

CARDINALIS

THOMAS

Bayrische
Staatsbibliothek
München



Handwritten text at the bottom of the page, possibly a date or location, though it is very faint and difficult to decipher.



Orlando Scul.

OPUSCULA
CANONICA
(QUÆ EXTANT)
VENERABILIS CARDINALIS
JOSEPHI MARIAE
THOMASII
E PRESBYTERIS TEATINIS
PATRICII PANHORMITANI

Nonnullis Adnotationibus interpuncta.



PANHORMI Anno Æræ Vulgaris
CICIDCCLXIII.

Ex autoritate publica
Petrus Bentivenga excudebat.

OPUSCULA

CANONICAT

EXTRACT

NEVER ABILIS CARDINALIS

JOSEPHI MARIE

THOMAS

E PRESBYTERIS TESTIS

BATHONIA PAPHORMITA

Admirationis interpres



PAPHORMITA AND THE VESTIBLES

CICICOLXII

Ex collectione

Reverendissimi

(VII)

INGENVO VIRO AC PATRICIO
FRANCISCO TESTA

[EX-EPISCOPO SYRACUSARUM]

MONTEREGALENSI ARCHIEPISCOPO,

ABBATI, ET DYNASTÆ;

Supremo Fidei Quæritori ac Regni
Duodèmviro, cetera.

JACOBUS M. GRAVINA

Presbyter Congregationis Teatinæ

S. D.



Urea hæc Opuscula quæ
inter tot atque tanta
doctissimus pientissimus-
que Cardinalis **THO-**
MASIUS (cujus memoria in be-
ne-

nedictione est) ad nostrum emolu-
 mentum etucubravit; vi sua suo-
 que jure a me Tibi, Præful amplif-
 sime, in præsentia nuncupantur.
 Siquidem Tu ille es, qui & Au-
 torem eximium religiosissime ve-
 neraris, ejusque inhæres vestigiis;
 & humilem Editorem benevolen-
 tia jamdudum es profecutus. Tuæ
 nanque in Eum singulari observan-
 tiæ id ego inter alia refero acce-
 ptum, quod larga manu Apotheo-
 sim Illius curaveris maturandam:
 tuæque in me voluntati, quod in-
 ter cetera Patrocinium tuum in-
 edendis iis exposcentem, primis la-
 biis libentique animo exaudieris.
 Quare ego quemadmodum in de-
 bitas Tibi gratias effundor, ita quo-
 que effunderer & in laudes; nisi
 præ-

prænoscere Te nimium nimium-
 que ab iis abhorrentem, tuamque
 indignationem laudibus provocari.
 Verum quid fileam ego, quid ta-
 ceam? Oporteret, Respublica lite-
 raria vastissimi ingenii tui pericu-
 lum non fecisset, suasque non habe-
 rent voces, quæ agis. Felix ille
 Grex tuus, quem grandi regis pru-
 dentia, doctrina nutris, ac foves
 pietate; etsi uti velles & cuperes,
 perperam obmutesceret; abunde
 tamen in eo ipsa res loqueretur, ut
 loquitur. Quinimmo (ut summa
 dicam, tædioque Te meo denique
 exsolvam) spectabilis vita tua qua
 Deo places & homini, universa
 clamore valido effatur talem Te
 esse, ut tandem insignis hæc tua
 Infula honores receperit, quos da-
 re

(X)

re haëtenus confueviffet. Vale de-
cus & hōnos Præfulum, ac mihi
tuam perpetua benignitatem.

Anno **CICICCLXIII**. Nonis sex-
tilibus Panhormi in S. Jofephi.



AD LECTOREM.

QUum annis elapsis *Job. August. Tolla* ex Operibus Cardinalis Thomasi ea tantum collegerit, quæ sacram Ethicen redolebant; inque volumen unum, cui titulus *Opere Ascetice*, Ferrariæ (a) congefferit; suum est mihi, ut illa ego jam tanto Viro a pueritia dictissimus, quæ solummodo Jus audiunt Pontificium seligerem, (facturus idem fortasse de Opellis Criticis) ac seorsum

(a) Anno 1735. *Easque æternæ memoriæ D. Cardinali Passionei, Ephesino tum Archiepiscopo, sacras fecit. Ac nuper 1759. Pientiss. F. Cardinalis Tamburinus Psalterium Davidis cum perpetua THOMASII interpretatione disjunctim ab operibus aliis Romæ edendum curavit.*

sum a reliquis tibi offerrem . Non enim omnes habere possunt ad manus copiosos eos septem tomos , quibus excepta Patrum Theologia (a) , complexus est *Ant. Franc. Vezzosi* (de quo aliquid ad libri calcem) Opuscula Illius omnia , Biblica , Liturgica , Ascetica , Canonica , Historica , Critica , Ritualia , cetera , paucis ante annis Romæ evulgatos . Interim dolendum , & illi & mihi insignia duo Clementem XI. quæ spectabant , Thomasiانا Opera defuisse . Unum , quo serenatus tandem , tranquillus ac tutus Papatum subiit : alterum quo , quiddam Jansenistarum in caussa sciscitatus , ingenuum æque atque prudens audiit responsum . Quæ sane duo non parum accessione sua hoc Opus locupletassent .

(a) Ob quam , quod Opus inde Theologicum ad mentem ipsius Thomasi evulgaverim , vocat Illum Theologiæ Choragum in Oratione impressa Patavii 1733. Vir Præstantiss. Petrus Busenelli , Archigymnasi Patavini Professor , Teatinaque Congregationis Ex-Generalis .

OPUSCULA CANONICA

Quæ hoc in libro exhibentur .

Censura adversus *Librum* , seu
Tractatum de origine *Regaliæ*
Cajparis Audoult . pag. 1.

Dissertatio de mandato sacre Congrega-
tionis de propaganda *Fide* super du-
bio : *An* licite cedi possit *Schismaticis*
una ex octo *Ecclesiis* *Catholicæ* com-
munionis *Spizzæ* in *Albania* , dum-
modo illi dimittant *Ecclesiam* *Paro-*
chiale , quæ nunc communis est utris-
que *Catholicis* videlicet , atque *Schis-*
maticis . pag. 26.

Memorialis Indiculus veteris & proba-
tæ in *Ecclesia* consuetudinis conceden-
di *Indulgentias* moderate . pag. 43.

Tria Dubia . Primum scilicet , an *Eccle-*
sia consecratio necessario tota perfici
debeat uno , eodemque die , & an pos-
sit in plures dies dispartiri . Secun-
dum , an *Episcopus* consecraturus *Ec-*
clesiam debeat esse jejunus , etiamsi
Missarum sollemnia post consecratio-
nem non sit celebraturus . Tertium ,

(XIV)

- an Episcopus in aliena Diœcesi consecrans Altaria possit Indulgentias largiri.* pag. 60.
- De Officio Theologi publici Interpretis sacræ Scripturæ in Ecclesiis Cathedralibus.* pag. 71.
- De privato Ecclesiasticorum Officiorum Breviario extra Chorum.* pag. 78.
- Ordo Temporis servandus in recitatione Officii Ecclesiastici.* pag. 97.
- Adnotationes Miscellaneæ in Missale Romanum.* pag. 104.
- Notulæ in Dubia proponenda pro nova impressione Missalis.* pag. 113.
- De Translatione Festi & ratione illud servandi quando incidit in Majorem Hebdomadam.* pag. 134.
- Riflessioni intorno ad una nuova Accademia di Liturgia.* pag. 137.
- Adnotatio ad petitionem novi Festi de Patre æterno.* pag. 148.
- Votum super petitione tituli Patris nostri in orationibus ad Officium & Missam.* pag. 155.
- Riflessioni sopra le Osservazioni fatte al libro della Dottrina Cristiana del P. Imberti.* pag. 162.
- Fu-

Judicium in censuras adversum libr.
ms. Agnelli Ravennatis cum notis
P. Bacchini . pag. 167.

Addenda & emendanda in libro Agnello-
Bacchini . pag. 184.

Riflessioni sopra la rigorosa vita comune
de' Religiosi . pag. 204.

Animadversiones ad Bullam Clementis
VIII. de Largitione Munerum . pag. 228.

Index Abecedarius Rerum notabilium. p. 231.



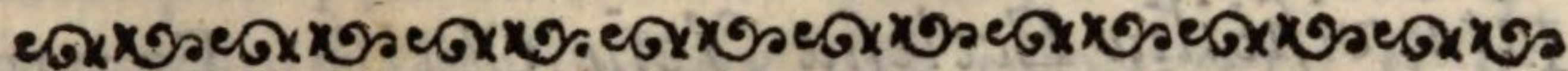
De unoquoque Canone tria proponenda & exquirenda sunt.

1. An Canon aliquid præcipiat, vel permittat, vel vetet, vel puniat, five imponat poenam.
2. De quibus personis, vel rebus, vel actionibus, vel poenis agat Canon.
3. An Canon per Canones posteriores sit ex toto, vel ex parte abrogatus.

THOMAS IUS

*Ap. Berninum in Vita ejus ampliori
cap. 18. fol. 305.*

7
OPUSCULA
CANONICA
VENERAB. CARDINALIS
THOMASII.



CENSURA ADVERSUS LIBRUM,
SEU TRACTATUM
DE ORIGINE REGALIÆ

*Gallico Idiomate editum Parisiis anno 1708.
per Casparem Audoul (*) Advocatum
in Parlamento Parisiensi.*

EMI, ET REVM PATRES.



Tractatum gallice scriptum, &
ex mandato Cancellarii a quo-
dam Issaly approbatum, & edi-
tum hoc anno MDCCVIII. Pa-
risiis *De Origine Regaliæ*, de-
que causis stabilitatis ipsius, percurri ea,
qua

(*) Egerat ante Autorem præfatum de *Regaliæ*
A Gal.

qua potui, diligentia in extera lingua, quam perfecte non calleo.

Auctor hujus Tractatus est Caspar Audoul Advocatus in Parlamento, & Consiliis Regis Christianissimi; qui se hostem ostendit hæreticorum, apertisque verbis agnoscit Primatum Romani Pontificis, dum pag. 327. summos Pontifices appellat *Capita visibilia Ecclesiæ Jesu Christi*. Et pag. 205. etiam agnoscit potestatem Ecclesiasticam in Beneficiis conferendis, quia hujus permissione laicos posse pleno jure beneficia conferre fatetur.

Intentio ipsius ad scribendum hunc librum est, sicut pag. 21 dicit, ut ab errore Romam deducat, eamque impediat, ne jam tandem credat inimicis Francorum, qui sub prætextu Regaliæ, & usurpationis po-

*Gallicana effuso calamo Natalis Alexander Sæculo XIII. Hist. Eccl., in quem nuper post alios in-
vectus est Const. Roncaglia in Animadversion. in-
sertis illius Operibus 1734. Lucæ. Egerat sed
paullo castigatius, & Claudius Fleury in Instit.
Juris Eccl., quibus asperiores notas adjecit Jalt.
Hennigius in secunda editione Latina an. 1733. Fran-
cof. & Lipsiæ. Egerunt & alii; at nemo liberius
quam hic Audoul.*

potestatis temporalis super spirituales, semper aggrediuntur efficere Franciani, odiosam Sedi Apostolicæ. Quibus verbis in religiosissimos viros jura Ecclesiæ defendentes injuriosus est. In proluxa Epistola dedicatoria ad Regem Christianissimum, ejusdem justas laudes, & encomia, tot, talibusque adulationibus deturpat, ut nec ipse prudentissimus Rex eas probaret, si legisset. In ea abutitur locis sacrae Scripturæ in laudem Regis; verbi gratia, Prophetam prædixisse, quod Deus stabiliturus esset Regem (sicut effectu ipso, inquit, stabilitum videmus) Filium primogenitum Ecclesiæ, & Augustiorem præ omnibus Regibus terræ, citatque in margine locum Psalmistæ de Christo Domino dictum, *Ego Primogenitum ponam illum excelsum præ Regibus terræ*. Sunt & alia, quæ sine indignatione legi non possunt, quia indigne mero homini aptantur, quæ soli Deo conveniunt: sed brevitatis gratia ea prætermitto. Illud tamen obiter notabo; quod dormitans hic auctor Machabæis (a) tribuit, quod de Nehemia Scriptura narrat, idest super inven-

(a) 2. Machab. cap. 1.

venta aqua crassa in puteo, & refulgente
sole accensa in sacrificio super altare.

Materia hujus Libri præcipua est inventio, & ostensio originis Regaliæ in Gallia, in qua origine invenienda etiam Scriptores Galli, ut ipsemet Auctor fatetur, in magnas se tenebras esse conjectos professi sunt. Auctor tamen hic noster audacter illam se deprehendisse prædicat, in primo Concilio Aurelianensi, celebrato sub primo Francorum Rege Christiano, Clodoveo, anno Dxi., tamquam aperte, ut nullus amplius relinquatur locus dubitandi de origine Regaliæ. Qua in re Ecclesia gratias habere debet maximas huic Auctori, quod nolens Regaliam tollat; dum enim illam in Concilio Aurelianensi quærit (ut cum Plauto loquar) piscatur in aere, & venatur jaculo in medio mari; & demum tandem eam invenit, sed in cerebro suo, unde Regaliam facit existere opinione, non re. Nam, sicut etiam animadvertit Pasquier Scriptor Gallus, cujus verba hic Auctor refert pag. 5. *habemus hoc Concilium præ manibus; & nulla in eo fit mentio Regaliæ.* Porro fundamentum hoc totum situm est in can. vii., sive potius v., illius Concilii, qui
ita

ita se habet, *De Oblationibus* (ipse tamen semper legit *de Obligationibus*, sicque revera habetur apud Card. Baronium anno *DVII.*, sed mendose, ut constat ex editione Concil. Labbe (a), ubi exhibentur variae lectiones hujus Concilii ex doctissimo Sirmondo; qui cum nihil notaverit in hac voce *de Oblationibus*, argumento est ita constanter legi in mss. Codd.) sic, inquam, se habet hic Canon.

De Oblationibus, vel agris, quos Dominus noster Rex Ecclesiis suo munere conferre dignatus est, vel adhuc non habentibus, Deo inspirante contulerit, ipsorum agrorum, vel Clericorum immunitate concessa, id esse justissimum definimus, ut in reparationibus Ecclesiarum, alimonis Sacerdotum, & pauperum, vel redemptionibus Captivorum, quid Deus in fructibus dare dignatus fuerit, expendatur; & Clerici in adjutorium Ecclesiastici operis constringantur. Quod si aliquis Sacerdotum ad hanc curam minus sollicitus, ac devotus extiterit, publice a comprovincialibus Episcopis confundatur. Quod si nec subtili confusione correxerit, donec emendet erro-

(a) Tom. 4. Concil. Labbe pag. 1405. in qua hic Canon 5. est, non 7.

rorem, *Communionem Fratrum habeatur indignus.*

Ex hoc Canone Auctor hic (a) comminiscitur pactum aliquod, & concordatum fuisse inter Clodoveum Regem, & Clerum Franciæ, ut Episcopi solum usufructuarii essent omnium bonorum, & Dominiorum Ecclesiæ datorum per fundationem, & donationem.

Quæ ex eo commentitio pacto, & concordato, vel confectaria deducit, vel explicationes facit, non ordinate, sed mixtim, prout, mihi inter legendum occurrerunt hic referam.

Pag. 2. dicit Episcopos Galliæ per iuramentum fidelitatis, quod Regi præstant, agnoscere quod bona, & jura suarum Ecclesiarum emanaverint a Rege, qui eis dat earundem rerum investituram; non quidem baculo, & annulo, sed aliis æquivalentibus signis. Refert autem hujus iuramenti formulam pag. 405., sed in ea nihil dicitur de ejusmodi bonis.

Pag. 2. & 3. dicit Regaliæ jus originem habere a Clodoveo primo Rege Christiano Francorum, approbatum a Sede Apostolica

(a) Pag. 13. ib. 55. 67. 70. 108. 349.

ca tempore Caroli Magni; & a pluribus Conciliis Oecumenicis. Si vera esset historia, unde defuntum est Capitulum *Hadrianus* xxii. distinct. 63. ad summum fuissent primum ab Hadriano collata jura Investiturarum Carolo Magno. Sed historiam illam reprobant Card. Baronius, & eruditissimi Scriptores Galli. Quod attinet ad Concilia Oecumenica, Lugdunense ex parte toleravit exercitium Regaliæ, ubi in usu erat, ut habetur in Cap. *Generali* 13. de Electione in 6., sed illius extensionem vetuit.

Pag. 4. dicit actus illos exercitii juris Regaliæ, qui ab Episcopis fiunt post suam consecrationem; ad consequendam nimirum collationem Beneficiorum, & possessionem bonorum temporalium, probare Regem esse Patronum, Dominum dominantem, & Protectorem summum Ecclesiarum, & Ecclesiasticorum sui Regni. Hunc tamen titulum *Dominii* videtur restringere Auctor pag. 16. ad illa sola bona temporalia, quæ non sunt mere spiritualia.

Pag. 67. & 70. dicit Ecclesiam in Francia bonis, quæ habet, frui debere, quoad usumfructum tantum; & hanc esse condi-
tio-

tionem legitimam foundationis, & dotationis Ecclesiarum, stabilitam in Concilio Aurelianensi: & propterea Episcopos illorum bonorum habere tantummodo dominium, utile; dominio directo, & proprietate remanente penes Regem Franciæ; itaut moriente Episcopo moriatur etiam usufructus, fiatque consolidatio pleni juris ad proprietatem directam in persona Regis, ut postea futurum Episcopum iterum de illis investiat, ut earum usufructu fruatur. Rem sane mirabilem comminiscitur hic Auctor: Bona tradita sunt non Episcopis, sed Ecclesiis, ut idem Concilium Aurelianense dicit, pro reparationibus Ecclesiarum, alimoniis sacerdotum, & pauperum, vel pro redemptionibus captivorum. Etiam si solus usufructus conceffus fuisset, non propterea is cessaret mortuo Episcopo, nisi moriente Episcopo simul etiam morerentur Ecclesiæ, morerentur Sacerdotes, morerentur pauperes omnes, atque captivi; quod sine risu hominum dici non potest. Nam in hos usus data sunt bona omnia Ecclesiis non solum Franciæ, sed totius Christianitatis; & in illos infumendi sunt fructus omnes, quos Deus contulerit de agris
da-

dati Ecclesiis, ut idem Concilium Aurelianense loquitur.

Pag. 107. Dicit omnes in hoc convenire, ut Episcopi præstent juramentum fidelitatis Regi, ab eoque suscipiant investituram Episcopatus: indeque apparere Regem esse summum Dominum bonorum Episcopatus; alioquin Rex daret quod suum non est. Debuerat hic Auctor discretionem facere bonorum Feudalium Ecclesiæ, & aliorum non Feudalium: quidquid sit de Feudis Regalibus jure feudali fortassis a Rege concessis; bona reliqua ac decimæ præsertim inter Regalia feuda connumerari non possunt; unde Regem tamquam summum Dominum agnoscere non debent.

Pag. 114. 115. & 116. Dicit jus Regaliæ non ex privilegio, sive concessione Ecclesiæ provenire; sed ex natura ipsa rei, & ex causa intrinseca; quia Reges bona Ecclesiæ conferentes, reservaverunt sibi hoc jus, quemadmodum fit in Feudis, in quibus jus herile remanet apud herum primum, qui a Vassallo exigit homagium, & præstationem alicujus rei utilis sibi domino principali; ac propterea hujusmodi Regaliæ jus venire ex qualitate domini

dantis, & regum concessione; & neque Papam, neque Episcopos, neque Capitula, neque simul eos omnes posse dare istiusmodi privilegia; quia deteriora efficere non possunt bona Ecclesiæ, nec novas servitutes in eis creare in præjudicium fundatorum, & patronorum; quia Episcopi & alia capita Ecclesiæ sunt dispensatores, non dissipatores bonorum Ecclesiæ. Porro hanc intrinsecam Regaliæ causam, nimirum de directo dominio reservato Regi, & solo usufructu Episcopis concessio, stabilitum dicit in Can. vii. Concilii Aurelianensis, in capite suo dicere debuerat, quia nihil in eo Canone ea de re dicitur.

Pag. 138. Dicit ad Regem privative pertinere iudicium de Regalia. Nititur fundamento, quia ad supremum Dominum spectat iudicare de feudo: & quamvis pag. 144. fateatur Regaliam non fuisse appellatam *Regaliam* vel *Feudum*, asserit tamen qualitatem Feudi habere. Quæ omnia corrunt, vaneſcente fictitio illo pacto, & concordato inter Clodoveum, & Clerum, Franciæ.

Pag. 172. Dicit Jus Regaliæ cum sit juxta Concilium Aurelianense ex causa
fun-

fundationis, non comprehendi in Cap. Generali Concilii Lugdunensis.

Pag. 351. Dicit quod cum Ecclesiæ Franciæ acceperint bona a Clodoveo concessa, aliquibus conditionibus acceptatis ab Episcopis, si conventionem illam non observent, licitum esse Datori, idest Regi, revocare suam donationem, & suam reassumere liberalitatem. Usus bonorum Ecclesiæ in alimoniis Sacerdotum, & pauperum, redemptione captivorum, & reparatione Ecclesiarum, non est conditio particularis Clodovei; sed est finis generalis omnium Christianorum, cum bona largiuntur Ecclesiis, qui prætextu abusus suas donationes non revocant, nec suas reassumunt liberalitates: sciunt enim quod de suo pio fine, ut par est, consequendo, vigilantia spectet ad Pastores Ecclesiæ, qui ea de re rationem Deo sunt reddituri. Cæterum nec singula bona Ecclesiarum Galliæ a solo Clodoveo proveniunt; sed quæ ab aliis regibus, & privatis personis sunt concessa, multa plura esse non dubito.

Pag. 222. Dicit ex iudicio facto a Rege Christianissimo, quod Regalia sit jus aliquod temporale suæ Coronæ inalienabi-

le , & imperscriptibile , ac universale per omnes status suos , id sequi quod de eo iudicio nemini debeat Rex rationem reddere , nisi soli Deo ; & iudicium ipsum sit lex quædam quæ obliget Episcopos , & omnes Ecclesiasticos ; ac de eo Ecclesiasticam potestatem non habere jus correctionis vel jurisdictionis superioris . Ergo Concilium generale Lugdunense cum de hujusmodi consuetudinibus , & extensionibus Regaliæ iudicavit , jus correctionis , & jurisdictionis non habuit : quod nec subsecuti Reges umquam dixerunt.

Præter originem Regaliæ , quam somniat in Concilio se Aurelianensi invenisse , passim adducit duos alios titulos , tamquam Regaliæ approbantes , nempe definitionem juris investiturarum factam ab Hadriano Papa Carolo Magno , & Canonem *Generali* Concilii Lugdunensis : de quibus duobus titulis , cum plenissime refutati sint in libris editis contra Regaliæ , nihil hic dicam . Tantum addam hominis istius audaciam , qui pag. 178. dicit Concilium Aurelianense , Cap. *Hadrianus* , & Cap. *Generali* , exhibere perfectam convictionem contra opinionem Innocentii Papæ XI.,

Ro-

Romamque perpetuum servare debere hac in re silentium ; maximè cum Synodi Provinciales jus habeant administrandi bona , & negotia suarum Ecclesiarum secundum decisionem Concilii Oecumenici , idest Constantinopolitani , Can. II. Immo pag. 359. dicere non veretur Pontifices summos successores Innocentii XI. , agnovisse justitiam Regaliæ . Quasi Alexander VIII. per suum Breve die IV. Augusti MDCXC. non cassaverit quæ gesta fuerant in Comitibus anni MDCLXXXII. , circa extensionem juris Regaliæ : & Innocentius XII. non injunxerit , & nunc etiam non injungat (ut audio) SS. D. N. Clemens XI. , singulis novis Episcopis quatuor Provinciarum Galliciæ , olim non subjectarum Regaliæ , ut memores sanctionis Concilii Lugdunensis abstineant a quocumque actu , ex quo tacite vel expresse inferri possit approbatio extensionis Regaliæ.

Longum esset , & non necessarium commemorare singula improbanda in hoc Libro : idcirco breviter , cursimque aliqua attingam , ne reliqua omnia silentio transiisse videar.

Pag. 7. 10. 136. & aliis de Bonifacio VIII.,

VIII. , Innocentio XI. , Cardinali Baronio, ac defensoribus jurium Ecclesiæ contra Regaliam , asperius , & male loquitur hic Auctor.

Pag. 84. Dicit quod promittere fidelitatem simpliciter , vel cum juramento , idem sit in essentia ; & hoc esse subjicere se æquali obligationi majori , vel minori solemnitate , quasi violatio juramenti violationi promissionis , non addat novam malitiam contra Religionem , ad malitiam contra justitiam.

Pag. 187. Dicit cognitionem abusus potestatis Ecclesiasticæ pertinere ad temporalem potestatem Regum Galliæ . Concilium ipsum Aurelianense sub Clodoveo (quod hic Auctor tantopere collaudat , & unde in favorem Regum Galliæ tot jura colligit) docet nos quid agendum in ejusmodi abusus Can. V. dum Episcopum dicit publice a comprovincialibus Episcopis confundendum . Remittit igitur abusus ad superiorem potestatem Ecclesiasticam , non ad regiam corrigendos , & unde quæso tot olim Concilia Provincialia quotannis , & appellationes ad Romanum Pontificem , nisi pro correctione abusum

in-

inferiorum potestatum Ecclesiasticarum?

Pag. 19. Dicit in Comitibus generalibus ann. mccciii., habitis sub Philippo Pulchro in causa dissidii contra Bonifacium VIII. deliberatum fuisse nullam rationem habendam esse de Bullis, & Brevibus ipsius Bonifacii; & contra ipsum providendum in aliquo futuro Concilio. Quod totum approbatum esse dicit, & laudatum a Clemente V. secundum Consilium celebris Consistorii in plena cognitione causæ anno mcccxi. additque id rei exemplum esse, ac probationem sine contradictione, quod Reges Galliarum, quotiescumque turbati fuerint in jure Regaliæ, vel aliis juribus coronæ, jus habeant se tuendi in his auctoritate sua etiam contra Bullas, & ordinationes Sanctæ Apostolicæ Sedis. De ea probatione gestorum in comitiis illis generalibus nihil habetur in Cap. *Meruit*. De privilegiis in Extravagantibus communibus, nec in ea parte Bullæ Clementis V., quam hic Auctor refert pag. 133. & 134. cum in ea Pontifex iste solum casset sententias, constitutiones, declarationes, in quantum præjudicant honori, statui, juribus, & libertatibus Regis, & Regni Franciæ, & quos

quoscunque processus juris, vel facti contra dictum Regem, & Regnum, statum, & libertatem ejusdem &c.

Addit præterea hic Auctor pag. 136. in illa abolitione gestorum Bonifacii VIII. contra Regem, & Regnum Franciæ anno mcccxi. approbata fuisse omnia jura Coronæ in favorem Philippi Pulchri; & eodem tempore jus Regaliæ etiam approbatum fuisse non per actum jurisdictionis Sanctæ Sedis, quæ nullam habet potestatem, & auctoritatem judicandi de juribus Coronæ.

Pag. 45. Dicit ex Epistola Concilii Aurelianensis resultare probationem juris, quod Rex habet ad Concilia nationalia convocanda. Quamvis autem idem Concilium usum fuerit hac formula ad Regem, *Sacerdotes de rebus necessariis tractaturos in unum colligi jusseritis*; hæc tamen jussio monitore S. Remigio Episcopo Rhemensi processit, & quam PP. Aurelianenses ex quadam observantia, ac reverentia *jussio-nem* appellant, eandem vocant *supplicationem* Patres Concilii Turonensis (a) eodem sæculo celebrati anno dclxvii. cap. xxi. In

(a) Tom. 5. Concil. Labbè col. 872. anno 567.

Synodo, inquit, Aurelianensi, quam invictissimus Rex Clodoveus fieri supplicavit, sic decretum est &c. Nec mirum est Patres Aurelianenses ob reverentiam erga Regem dixisse ipsum jussisse in unum colligi Sacerdotes, cum propter similem honestatem, & observantiam S. Leo Magnus, qui ad magnitudinem animi semper dexteritatem, & sacerdotalem humilitatem adjungebat, ad Theodosium juniorem Imperatorem ita scripserit Ep. xl. alias xxv. Omnes partium nostrarum Ecclesiæ, omnes mansuetudini vestræ cum gemitibus, & lacrymis supplicant Sacerdotes generalem Synodum jubeatis, intra Italiam celebrari. Mera voluntas Romani Pontificis pro Conciliis generalibus, vel Metropolitanis pro provincialibus satis erat antiquitus ad convocanda legitime concilia; nec formalitates illæ & sollemnitates juridicæ, quæ hodie fervantur per publicas Bullas, vel edicta affixa ad valvas Ecclesiarum, vel intimata per Cursos, & Notarios &c. erant olim in usu; sed modo simplici, & familiari res tota agebatur per Epistolas tractorias, & pro expeditiori effectu utebantur Antistites Ecclesiæ potestate sæculari, ac

C

jus

jussione Principum, qui velut executores erant voluntatis ipsorum. (*) Hinc tota controversia illa magna eruditorum de convocatione veterum conciliorum facta per Constantinum Magnum, & alios Romanos Imperatores, ut verba sonant antiquorum historicorum, Actorum Synodaliū, & epistolarum Romanorum Pontificum, meo quidem judicio redigitur ad quæstionem de nomine; nimirum quid sit convocare legitima Concilia, & an modernæ formalitates in eorum convocatione fuerint olim in usu, nec ne? Nam error est popularis non paucorum, qui (ut recte observavit claræ memoriæ Cardinalis Bona in re non dissimili) antiqua tempora metiuntur recentiore ætate; putantque nos priscis adhuc moribus vivere; immo vero priscos nostris moribus vixisse: ex quo postea errore multa falsa dicuntur, & inepta, ac ridicula viris doctis; qui non sententias excerpunt, sed integros libros legunt Conciliorum, & Patrum. Sola voluntas, suasio, hortatio, vel saltem consensus Antistitum, le-

(*) Nota difficilem hætenus quæstionem de antiquo Autore Conciliorum, modo faciliter per Thomæsum diremtam.

legitimas olim Synodos faciebat ; licet Imperatores , & Principes voce , vel scripto Præsules vocarent ad Synodos.

Addit præterea hic Auctor pag. 46. Reges Francorum jus habere convocandi Concilia nationalia ; etiamsi in eis tractandum sit de Fide : quod si in eis agitur de facto aliquo disciplinæ , Reges jus habere examinandi quod propositum est , ut approbent vel improbent quod est statutum ; & ut executionem ordinent ; nisi forte nihil in eo sit , quod publicum bonum offendant , aut jura , & tranquillitatem Status , qui constituitur ex suis subditis Ecclesiasticis , & Laicis . Et pag. 139. asserit Concilium Aurelianense a Rege confirmatum fuisse potestate sua . Non ita sentiebat piissimus Imperator Orbis Constantinus Magnus ; qui Donatistas in controversia Episcopatus Cæciliani (quæ ad disciplinam utique pertinebat) detestatur, (a) *meum* , inquit , *judicium postulant* , qui ipse *judicium Christi expecto* . *Dico enim , ut se veritas habet , Sacerdotum judicium ita debet haberi , ac si ipse Dominus residens judicet Perquirunt secularia , relinquentes Cælestia . O rabida*
fu-

(a) Tom. 1. Concil. Labbè col. 1431.

furoris audacia! Sicut in caussis gentium fieri solet, appellationem interposuerunt &c.

Neque heic se sistit Auctor iste, sed pag. 161. dicit jurisdictionem faciendi ordinationes, sive (ut ipsius utar vocabulo) *regolamenti*, pro exteriori disciplina Ecclesiæ non pertinere nisi solum ad Regem. Notandum est heic adverbium *solum*. Sibi tamen non constat Auctor iste, immo sibi postea aperte contradicit pag. 121., ubi fatetur ad solos Episcopos pertinere decisiones fidei, & disciplinæ. Superior propositio, quod solum pertineat ad Regem jurisdictio exterioris disciplinæ Ecclesiæ, mihi videtur continere hæresim oppositam revelationi divinæ, quam nobis Deus manifestavit in Libris novi Testamenti. Disciplina enim exterior, & visibilis Ecclesiæ sita est in regimine Ecclesiæ visibilis: quod regimen non homo sed Deus; non Regibus, sed Episcopis dedit, ut Deus ipse revelavit per os Apostoli dicentis: (a) *Attendite vobis, & universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo.* Hinc definitum est sub anathemate in Concilio Tridentino sess.

XXIII.

(a) *Act. 20. 28.*

XXIII. can. VI. in Ecclesia Catholica esse Hierarchiam divina ordinatione institutam, quæ constat ex Episcopis, Presbyteris, & Ministris. Et cap. IV. Episcopos, qui in Apostolorum locum successerunt, ad hunc Hierarchicum ordinem præcipue pertinere. Ex divina igitur ordinatione Episcopi constituti sunt in Ecclesiastica Hierarchia; & ex eadem divina ordinatione ipsi positi sunt ad regendam Ecclesiam Dei externo regimine disciplinæ, & jurisdictione; ut nobis Deus ipse revelavit, præsertim in duabus epistolis S. Pauli ad Timotheum, & in alia ad Titum: ubi hi duo SS. Episcopi instruuntur in functionibus Episcopabilibus ad bene regendam Ecclesiam Dei. Hoc tamen regimen ita ad Episcopos divina ordinatione pertinet, ut ordinem non tollat in eadem Ecclesia Dei; nam Episcopi subjiuntur Metropolitanis, Patriarchis, & Romano Pontifici; in quem, tamquam in unius circuli centrum, omnes particulares Ecclesiæ tanquam singulæ lineæ rediguntur, & colligantur: ita ut unum sit centrum unitatis circuli totius, idest universalis Ecclesiæ; & unum sit caput omnium linearum, sive particularium Eccle-

clesiarum, Romanus scilicet Pontifex : in
cujus unione, & communione etiam secum
invicem uniuntur Ecclesiæ omnes particu-
lares ; quia in eodem uno centro omnes
conveniunt : sicque conflatur, *una, sancta,
Catholica*, & Apostolica Ecclesia, quam
corde credimus, & ore confitemur in Sym-
bolo.

Ne quaecumque meum hoc scriptum
materia, & tædio crescat, & librum libro
refellam, & coarguam, abstinerebo a reli-
quis recensendis, quæ in libro isto de Ori-
gine Regaliæ improbanda, refellendaque
videntur. Notabo tantum in fine hujus
scripti indiculum paginarum, in quibus
talìa occurrunt, salva tamen accuratiore
inspectione reliquorum locorum prætermis-
forum.

Reliquum est, ut dicam quod sentio
de prædicto libro, si is solum veniret in
manus doctorum hominum, qui attentius,
ac perspicacius falsa, & imbecilla a veris
secernunt, & firmis, parum fortasse curan-
dum esset de eo. Verum quia indoctorum,
& sciorum magnus est numerus, maxi-
me cum liber iste vulgari gallica lingua
scriptus sit, & Auctor exultans, & præsi-
dens

dens sibi grandi, sed inani citatur apparatus verborum: idcirco necessarium puto fidelibus notum fieri, ut ab ejusdem libri doctrina caveant. Dicerem prohibendum esse librum, nisi me retardaret nova præceptorum, & censurarum obligatio, ex qua paulatim in contemptum veniant censuræ multiplicatæ; crescatque in immensum, jugum præceptorum humanorum, postquam nos Christus liberavit a jugo veteris legis; quæ licet divina esset, & non humana, eam tamen Princeps Apostolorum in Concilio Hierosolymitano non timuit appellare (a) *jugum*, quod *neque Patres nostri, neque nos portare potuimus*: ne ergo nova onera gravia, & importabilia imponantur in humeros hominum, ut Christus dixit in Evangelio (b); censerem damnandum, & reprobandum esse hunc librum nihil præterea addendo: quemadmodum factum fuit in Concilio Lateranensi Oecumenico sub Innocentio III., ubi sacrosanctum Concilium librum Abbatis Joachim propter hæreticam sententiam, vel doctrinam ejusdem in dogmate Sanctissimæ Trinitatis

his

(a) Act. 15. 10.

(b) Matth. 23. 4.

his verbis proscripsit: *Damnamus ergo, & reprobamus libellum, seu tractatum, quem Abbas Joachim edidit contra Magistrum Petrum Lombardum de unitate, seu essentia Trinitatis. Et nulla de novo imposita pro libro illo censura, vel ejusdem lectionis, aut retentionis interdictione, solum circa finem Capitis dixit: Si quis igitur sententiam, vel doctrinam præfati Joachim in hac parte defendere vel approbare præsumpserit, tanquam hæreticus ab omnibus evitetur: quæ damnatio libri extat in Decretalibus Gregorii IX. Cap. Damnamus 2. de summa Trinitate, & Fide Catholica. Ad instar (*) igitur libri Abbatis Joachim putarem damnandum esse ac reprobandum librum hunc de Origine Regaliæ Casparis Audoul.*

Hæc autem omnia, quæ nunc usque scripsi subjicio correctioni, & emendationi

(*) *En prudens tanti Viri consilium; ne multiplicentur (ut fertur pluries dixisse) tot peccata lethalia, quot Codices proscriberentur. Profecto non aliter obviam itur laxioribus Moralistis, quam diris eas devovendo quæ pure scaten, opiniones; illæsis interim earum Autoribus, eorundemque Codicibus infectis sanie, toleratis.*

ni Eminentiarum Vestrarum, ac Sanctæ Se-
dis iudicio. Sexto Nonas Julii MDCCCVIII.

*Indiculus aliarum paginarum libri,
in quibus notanda occurrunt.*

16. 20. 21. 28. 43. 44. 45. 46. 47. 50. 51.
54. 55. 61. 98. 100. 104. 153. 172. 177.
183. 185. 187. 202. 203. 204. 210. 211.
212. 227. 236. 237. 276. 277. 281. 289.
326. 328. 345. 346. 347. 349. 357. 360.
364. 365. 368. 370. 371. 374.



DISSERTATIO

DE MANDATO
SACRÆ CONGREGATIONIS
DE PROPAGANDA FIDE

SUPER DUBIO

An licite cedi possit Schismaticis una ex octo Ecclesiis Catholicæ Communionis Spizzæ in Albania; dummodo illi dimittant Ecclesiam Parochialem, quæ nunc communis est utrisque, Catholicis scilicet, atque Schismaticis.

JUSSU Eñorum DD. Cardinalium Sacræ Congregationis de Propaganda Fide, proposita mihi fuit quæstio; num licite cedi possit Schismaticis una ex octo Ecclesiis Catholicæ Communionis Spizzæ in Albania; dummodo illi dimittant Ecclesiam Parochialem, quæ nunc communis est utrisque, Catholicis scilicet, atque Schismaticis.

In hac quæstione de re gravissima, ad conscientiam pertinente, incedendum censeo (quantum assequi possum) via publica ac regia, quæ est doctrina, & exempla
SS.PP.

SS. PP. qui lux sunt mundi, atque sal terræ. Possem quidem non inutiliter veteres quoque leges Constantini Magni, Theodosii, Honorii, Arcadii, aliorumque Christianorum Principum de Hæreticorum, & Schismaticorum templis, ac oratoriis latas hic percurrere; nam etsi ejusmodi leges sæculares sint, nihilominus tamen ostendere possunt ad nostram instructionem, quænam opiniones, quæve sensa essent inter Christianos illius ævi. Maxime cum illarum pleræque laudatæ fuerint a SS. Patribus, qui sua eis commendatione subscripsisse videntur. Quin etiam Auctores fuisse catholicis Principibus, ut eas leges conderent, admodum verisimile est. At cum paucis verbis leges illas recensere, easque ponderare mihi non liceat, omissa hac operosa inquisitione, id tantum animadverto eas omnes (quantum memini) ad duo fere capita generalia redigi posse. Alterum est de legibus mitioribus, quæ tantum permittunt Hæreticis, & Schismaticis templa, quæ possident ex legitima temporis præscriptione: alterum est de asperioribus, ac durioribus, quæ omnia prorsus templa adi-
munt Hæreticis, & Schismaticis: nullam-

que memini catholicorum Principum legem, qua catholicorum templa Hæreticis, & Schismaticis dentur, aut certe restituantur; nam illa concessio, cujus meminit S. Augustinus (a), qua scilicet Donatistis restituta fuerunt templa, Imperatoris illius fuit, cujus nomen abominabile est in Ecclesia Christi, nimirum Juliani Apostatæ. His prælibatis ex tribus SS. Patribus conabor eruere quid hoc in negotio liceat, quidve non liceat.

Primus occurrit S. Athanasius ex lib. II. cap. XXII. & XXIII. Hist. Eccl. Socratis. Cum Concilium Sardicense decrevisset, ut in suam ille sedem Alexandrinam restitueretur; & Constantius hæreticus Imperator Orientis, in cujus jurisdictione erat Alexandria, ejus rei executionem differret in dies, Occidentis Imperator Constantinus vir Catholicus hanc Constantio optionem detulit; ut vel Athanasium redintegrata dignitate reciperet, & suam illi Ecclesiam redderet; vel nisi ipse fecisset, hostis ipsius esset, bellumque protinus expectaret; sciretque illuc se venturum, illoque invito suam Athanasio sedem redditurum.

(a) Lib. I, contra Epist. Parmeniani cap. 12.

rum . Hæc cum Imperator Orientis cognovisset , necessitate constrictus , Athanasium ad se vocat ; qui propterea in Orientem perrexit . At Imperator Constantius tum quidem non infenso animo eum excepit . Suggestentibus enim Arrianis , circumvenire illum conatus est , his verbis hominem compellans : *Sedem quidem tuam ex decreto Concilii , & ex consensu nostro recuperasti ; sed quoniam Alexandria quidam ex populo communionem tuam refugiunt , sinas illos unam in Civitate Ecclesiam habere .* Ad hanc petitionem illico Athanasius respondit his verbis : *Tuæ potestatis est Imperator jubere , & facere quodcumque volueris . Ego vero a te vicissim beneficium peto , ac postulo , quod mihi concedas velim .* Cumque Imperator alacri animo daturum se promississet , continuo subjunxit Athanasius petere se , ut idem sibi concederetur , quod Imperator ab ipso exegerat : nam & ipse postulabat , ut per singulas civitates una Ecclesia tribueretur illis , qui Arrianorum communionem fugiebant . Cum autem Arriani sententiam Athanasii suis partibus incommodam esse intelligerent , id quidem in aliud tempus differendum esse dixerunt .

Im-

Imperatorem vero passi sunt ea agere quæ vellet. Ex hac historia fortasse aliquis diceret: videtur Athanasius consensisse Imperatori in petitione Ecclesiæ pro hæreticis. Id quod sane non fecisset, si rem ipsam existimasset esse per se illicitam, & intrinsece malam; sed videtur credidisse rem ejusmodi esse tantummodo malam ob solas extrinsecas circumstantias, quæ variari poterant, ac reddi bonæ; maxime ob ingentem illam utilitatem habendi in singulis urbibus unam Ecclesiam ad usum Catholicorum. Verum hoc argumentum nullius roboris est: nam Imperator ab Athanasio non petiit, ut Ecclesiam daret hæreticis; sed tantummodo, ut id permetteret; sic enim verba Principis refert Socrates: *μίαν ἐν τῇ πόλει ἐκκλησίαν ἔασον ἔχειν αὐτοῖς*. Athanasius autem nec idem ipsum plane promisit; sed e manibus Principis sese extricare volens, generalia primum verba respondit; nimirum in potestate Imperatoris esse jubere, & facere quæ vellet. Quæ verba sunt officiosi potius animi, quam promittentis: præterquamquod esse in potestate Imperatoris facere quæ vellet, non id significat esse in potestate justa, ac legitima:

ma : nam pleraque physice , vel per tyrannidem possumus , quæ legitime nequaquam possumus . Sic Pilatus dicebat Christo Domino (a) : *Potestatem habeo crucifigere te , & potestatem habeo dimittere te .* Certe Pilatus potestatem legitimam non habebat crucifigendi Christum . Itaque Athanasius vir prudentissimus , ut illaquearet Imperatorem laqueo sibi ab illo parato , ita prudenter respondit ; ut accepta promissione gratiæ , quam petiturus erat , tum eam gratiam petiit , quam Imperator postea non concessit : & cum suis promissis non staret Imperator haud amplius apud Athanasium institit , ut Ecclesiam permitteret Arrianis Alexandriæ . Quare nullum inde argumentum desumi potest ad ostendendum non esse rem intrinsece malam dare Basilicam Hæreticis , & Schismaticis ; sed ad summum licere quandoque permittere , & sinere , ut hæretici Ecclesiam habeant . Id quod ne quidem se permissurum spondit Athanasius , ut puto ; nec si spondisset , male fecisset ob Catholicorum utilitatem : nam res per se illicitæ & intrinsece malæ ullo unquam tempore , nulloque quovis bo-

no

(a) *Job. cap. 19. 10.*

no fine ; bonaque intentione positive , ut dicitur , fieri possunt ; licet ob justas causas possint aliquando permitti , ac tolerari.

Veniam nunc ad S. Ambrosium . Anno CCCLXXXV. Justina Arriana Imperatrix , mortuo Valentiniano viro suo regebat Imperium Occidentis , degebatque Mediolani . Hæc ante Dominicam Palmarum misit Principes ad Ambrosium , ut Basilicam unam traderet Arrianis ; quibus S. Antistes respondit , *quod erat ordinis Templum Dei a Sacerdote tradi non posse* . Ubi observandum est a S. Doctore dici *tradi non posse* , non vero *tradi non decere* . Quibus verbis satis ostendit , bona id conscientia fieri a Sacerdote non posse . Id quod magis elucet ex historia totius tragediæ , quæ tum contigit Mediolani ; quam fane vitare potuisset S. Episcopus , si Basilicam tradidisset . Rem summatim attingam ex ipsius S. Ambrosii epist. xx. (*) ad S. Marcellinam sor-

(*) Epistolam hanc quam Thomafius xx. numerat juxta illam ad quam se referit editionem ; xxxiii. exhibet Felix Card. de Montealto (mox Sixtus Papa V.) Tomo 4. omnium Operum Divi Ambrosii excuso Parisiis 1586. , qui & num. xx. dat Epist. ad

rorem suam ; & illius ferme verbis utar ; quo magis eluceat Virum sanctissimum , ac sapientissimum existimasse Basilicæ traditionem , rem esse per se illicitam ; & ut loqui solemus , intrinsece malam . Nam alioquin ad evitandum majus malum , ac tantum discrimen totius illius civitatis , quin etiam Italiæ totius , satius fuisset tradi Basilicam , si bono id fine cohonestari potuisset . Igitur Dominica Palmarum nuntiatum est Ambrosio , quod ad Basilicam Portianam de Palatio Decanos misisset , & vela suspenderent . (hæc vela , five cortinæ regię suspendebantur locis Fisco Regio vindicatis) S. tamen Antistes mansit in munere , & Missam facere cœpit . Condemnationes illico gravissimæ decernuntur . Primo in corpus omne mercatorum . Itaque sanctis diebus Hebdomadis ultimæ , quibus solebant debitorum laxari vincula , stridunt

ca-

ad Horontium de alia re . Nec mirum . Quum enim emunctiorum narium Critici nonnulla Opuscula Ambrosio abjudicaverint ; in causa id est , cur genuini fœtus illius diversum ordinem , ac numerum in diversis editionibus subierint .

catenæ, imponuntur collo innocentium; exiguntur ducenta pondo auri infra totum triduum: erant pleni carceres negotiatoribus: Palatina omnia officia temperare a processu jubentur specie, qua seditioni interesse prohibebantur. Honoratis (idest Decurionibus, ac Senatoribus) multa minabantur gravissima, nisi Basilicam traderent. Fervebat persecutio, ac si aperuissent portam, prorupturi in omne facinus videbantur. Convenitur Ambrosius ipse a Comitibus, & Tribunis, ut Basilicæ fieret matura traditio, dicentibus Imperatorem jure suo uti, eo quod in potestate ejus essent omnia. Respondit S. Antistes: *Si a me peteret quod meum esset, idest, fundum meum, argentum meum, quidvis hujusmodi meum, me non refragaturum, quamquam omnia quæ mei sunt, essent pauperum: verum ea quæ sunt divina, Imperatoriæ potestati non esse subjecta. Si patrimonium petitur, invade: Si corpus, occurram. Vultis in vincula rapere? Vultis in mortem? Voluptati est mihi. Non ego vallabor circumfusione populorum, nec Altaria tenebo, vitam obsecrans; sed pro Altaribus gratius immolabor.*

Hor-

Horrebat animo Sanctus Ambrosius, cum armatos, ad Basilicam Ecclesiæ occupandam missos cognosceret; ne, dum Basilicam vendicant, aliqua strages fieret, quæ in perniciem totius vergeret civitatis. Orabat ne tantæ urbis, vel totius Italiæ busto superviveret. Detestabatur invidiam, fundendi cruoris: offerebat jugulum suum, exigebatur ab eo, ut compefceret populum: referebat in suo jure esse, ut non excitaret; in Dei manu, ut mitigaret. Postremo si ipsum incentorem putaret, jam in se vindicare oportere, vel abduci se in quas vellet terrarum solitudines. His dictis illi abierunt. S. Antistes in Basilica veteri totum exegit diem. Inde domum cubitum se recepit, ut si quis abducere vellet, inveniret paratum. Lubet hic & aliqua proferre, quæ satis hujus constantiam egregiam demonstrant inter tot discrimina, ne Basilicam traderet; ejusque ipsissima verba ad populum habita referant: *Advertitis, inquit, quid jubeatur, cum mandatur, trade Basilicam: hoc est, dic aliquod verbum in Deum, & morere. Nec solum dic adversum Deum, sed etiam fac adversum Deum. Mandatur, trade Altaria*

Dei: urgemur igitur præceptis legalibus, sed confirmamur Scripturæ sermonibus, quæ respondit: tamquam una ex insipientibus locuta es mandatur denique: trade Basilicam: respondeo: nec mihi fas est tradere; nec tibi accipere, Imperator expedit. Domum privati nullo potes jure temerare, Domum Dei existimas auferendam? Allegatur Imperatori licere omnia, ipsius esse universa. Respondeo: noli te gravare Imperator, ut putes te in ea, quæ divina sunt, Imperiale aliquod jus habere. Noli te extollere, sed si vis diutius imperare, esto Dei subditus. Scriptum est quæ Dei Deo, quæ Caesaris Caesari. Ad Imperatorem Palatia pertinent, ad Sacerdotem Ecclesiæ. Publicorum tibi mænium jus commissum est, non sacrorum. Iterum dicitur mandasse Imperatorem. Debeo & ego unam Basilicam habere. Respondi; non tibi licet illam habere; Quid tibi cum Adultera? Adultera est enim, quæ non est legitimo Christo conjugio copulata.

Ex his, quæ hætenus relata sunt, omnino apparet sanctum Antistitem putasse rem per se illicitam esse tradere Basilicam hæreticis, cum potius urbis magnæ, ac totius Italiæ ruinam; quin etiam propriæ vi-

tæ jacturam sustinere paratus esset, quam tradere Dei Basilicam hostibus Dei. Et notanda sunt ea verba, quibus indicat Basilicæ traditionem, actionem esse adversum Deum; tum ea *nec mihi fas est tradere*, quibus demonstrat nefas omnino sibi hoc esse. Cæterum ne quis hanc constantiam eximiam sancti Præfulis tenacis mentis durtiei adscribendam putet; meminerit qui sic cogitat, Ambrosium virum fuisse mitissimum, & spiritu lenissimum; tantamque fuisse illius sapientiæ, prudentiæ, ac dexterritatis famam; ut Maximum ipse represserit contra Imperium insurgentem, Imperiumque Occidentis sua legatione in tranquillitatem restituerit; & nobiles quoque aliquot ex Perfide Mediolanum ob eam tantum causam venerint, ut Ambrosium cognoscerent; cujus nominis celebritas ad Perfidem usque pervenerat. Adeo tanti viri fama toto sese Orbe, ipso adhuc vivo, diffuderat. Verum qui ita senserit, velim cogitet Ambrosii Christianam prudentiam, in ea ipsa persecutione, ac perturbatione, de qua loquimur. Sapientissime namque novit S. Antistes mala facere numquam licere; licere tamen mala pati exemplo Apo-

stolorum, & Martyrum, & ipsiusmet Christi Domini; qui cum se comprehendi a Judæis permisisset, ac nefarias manus non repulisset, dixit Petro (a): *Converte gladium tuum in locum suum. An putas quia non possum rogare Patrem meum, & exhibebit mihi modo plusquam duodecim legiones Angelorum?* Hæc cum sciret Ambrosius, rem quidem malam, etiam cum discrimine vitæ suæ, & totius Italiæ ruinæ, facere constantissime semper recusavit; & regiæ violentiæ non restitit, nec vim vi repulit; sed patienter ac mitissime complura tulit: nam cum appensis velis regiis Basilica Fisco Imperiali addicta fuit: inde nec amoveri, nec lacerari iussit S. Antistes. Armati Catholici ad defendendam Basilicam accurrerunt; at id non iussit Ambrosius, sed gemitum tantummodo liberiores habuit. Multi ipsum adhortabantur, ut ad Basilicam defendendam pergeret, quibus dixit: *tradere Basilicam non possum, sed pugnare non debeo.* Postea vero quando cognoverit cortinas regias a Basilica esse sublatas, cum illum populus eo ire deposceret, direxit Presbyteros; ipse tamen ire

(a) *Matth. cap. 26. 52.*

ire noluit, sed dixit: *Credo in Christum, quod ipse nobiscum faciet Imperator.* Hæc Ambrosii magnam mansuetudinem, ac maiorum tolerantiam cum maxima prudentia conjunctam præ se ferunt; & hæc ipsa referri mandavit Imperatori idem Ambrosius, cum per Notarium Imperator illi diceret: *Si Tyrannus es, scire volo, ut sciam quemadmodum me adversum te præparem.* Cui cum omnia, quæ diximus reposuisset Ambrosius, conclusit demum responsum, dicens: *Si hæc Tyrannidis videntur, habeo arma, sed in Christi nomine: habeo offerendi mei corporis potestatem. Quid moraretur ferire, si Tyrannum putaret. Veteri jure a Sacerdotibus donata Imperia, non usurpata: & vulgo dici, quod Imperatores Sacerdotium magis optaverint, quam Imperium Sacerdotes. Christus fugit, ne Rex fieret. Habemus Tyrannidem nostram. Tyrannis Sacerdotis, infirmitas est: cum infirmor, inquit, tunc potens sum. Cavere tamen ne ipse sibi Tyrannum faceret, cui Deus adversarium non excitavit. Non hoc Maximum dicere, quod Tyrannus ego sim. Valentiniani; qui se meæ legationis objectu queritur ad Italiam non potuisse transire. (& addidit)*
quia

quia numquam Sacerdotes Tyranni fuerunt, sed Tyrannos saepe sunt passi.

Ambrosii sententiam, & exemplum, ut licite tradi non possit Basilica hæreticis; licite tamen tolerari, ac permitti possit, ut Basilicæ ab hæreticis teneantur, vel occupentur, S. Augustinus satis aperte confirmat; nam lib. i. contra Epistolam Parmeniani cap. xii. scribit legem fuisse generalem Theodosii, adversus omnes, qui Christianos se dici volunt, & Ecclesiæ Catholicæ non communicant; sed in suis separatim conventiculis congregantur; ut locus ipse, quo impia separatio congregatur, redigatur in Fiscum. Tum cap. xiii. ita scribit: *Quæ cum ita sint, cum ex divinis, & humanis legibus ita damnentur; tanta est tamen mansuetudo Christiana, ut non solum teneant Basilicas (Donatistæ scilicet) quas jam præcisi ædificaverunt; sed nec eas omnes reddiderint unitati, quas ab exordio unitas tenuit.*

Igitur ex S. Augustini mente est mansuetudo Christiana, ut Hæretici, & Schismatici teneant Basilicas, quas præcisi ædificaverunt; vel non reddant, quas ab exordio Catholici tenuerunt. Si id est manfue-

tudo Christiana, certe virtus est; si virtus, res est licita, & sancta; pugnantia enim inter se sunt virtus, & vitium; illa bona, & licita; hoc malum, & illicitum. Cæterum quod Basilica a Catholicis tradita positive, ut dici solet, hæreticis non possit, idem S. Doctor satis indicat alio loco; libro nimirum II. cap. LIX. contra litteras Petiliani Donatistæ. Qui Petilianus ita dicebat. Catholicis *dictum est, non concupisces rem proximi tui. Vos nostra (idest Tempora) diripitis, ut pro vestris habeatis.* Cui Augustinus respondit: *Si qua jam concisi possidere cæpistis, quia vobis ablata, nobis Dominus dedit, non ideo concupiscimus aliena, quia illius imperio, cujus sunt omnia, facta sunt nostra, & juste nostra sunt: Vos enim his utebamini ad præcisionem, nos ad unitatem.* His postremis verbis ratio depromitur, cur non possint dari Tempora Hæreticis, & Schismaticis, quia Templis utuntur ad præcisionem; idest ad schisma, & ad sacrilegum usum Templorum. Nam aliud est tradere vineam, vel domum Hæreticis, & Schismaticis; aliud tradere Templum sacrum: illæ dari possunt licite, quia tantummodo dantur ad usus naturales, & huma-

nos , qui per se liciti sunt . Templà vero non dantur nisi ad usum sacrum : & cum dantur Hæreticis , & Schismaticis , eo ipso directe dantur ad usum sacrilegum , sive *ad præcisionem* , ut loquitur Augustinus . Id quod nulla ratione , nullo bono fine , & intentione bona , licite fieri potest ; quia directe , & per se fit ad rem illicitam , & malam perpetranda .

Itaque ex legibus catholicorum Principum, Sancto Athanasio, Ambrosio, & Augustino constat, nullo modo positive , ut ajunt , fieri posse licite donationem , vel cessionem Ecclesiæ Catholicorum Schismaticis Spizzæ in Albania ; posse tamen ex causa tum ibi , tum alibi tolerari ac permitti , ut Schismatici teneant suas Ecclesias , vel etiam vi nostras occupent . Cum illud sit per se malum , hoc non item . Immo si Ecclesia Catholicæ Communionis cederetur Schismaticis in Albania , id deformitate majore fieret , quam fecerit Julianus Apostata : cum is tantummodo Basilicas Donatistis restituerit , quas olim habuerant ; non novas concesserit Basilicas Catholicorum , quas antea non possederant ipsi Donatistæ . Ita sentio , salvo &c.

MEMORIALIS INDICULUS

*Veteris & probatæ in Ecclesia consuetudinis
concedendi Indulgentias moderate.*

S Acrofancta Tridentina Synodus in
fessione xxv. in suo de Indulgentiis
decreto, cum dixisset antiquissimis
etiam temporibus Ecclesiam potesta-
te conferendi Indulgentias sibi a Christo
concessa usam fuisse; atque anathemate
damnasset eos, qui aut inutiles esse asserunt
Indulgentias; vel eas concedendi in Eccle-
sia potestatem esse negant: tum demum
hæc subdit: *in his tamen concedendis* **MODE-**
RATIONEM *juxta* **VETEREM & probatam**
Ecclesiæ consuetudinem **ADHIBERI CUPIT,**
ne **NIMIA FACILITATE Ecclesiastica DISCI-**
PLINA ENERVETUR. Concilium item ge-
nerale Lateranense sub Innocentio III., un-
de defumtum est Cap. *cum ex eo*, xiv. *de*
Pœnitentiis & Remissionibus, hæc dicit: *Ad*
hæc, *quia per indiscretas & superfluas In-*
dulgentias, quas quidam Ecclesiarum Prælati
facere non verentur, & CLAVES Ecclesiæ
CONTEMNUNTUR & POENITENTIALIS SA-
TISFACTIO ENERVATUR &c.

Usum concedendi Indulgentias antiquissimis temporibus probant Apostolus in epist. II. ad Corinthios cap. II. (*), Tertullianus, S. Cyprianus; Synodi Nicæna, Ancyrana, Neocæsariensis, Carthaginienfis IV., SS. Basilius, Gregorius Nyssenus, Innocentius I., & Leo Magnus &c. De quibus fuse agunt Theologi in libris Controversiarum contra Hæreticos. Observandum tamen est, iis antiquissimis temporibus non fuisse concessas generales Indulgentias; sed particulares, & ut ita dicam, causa bene examinata & cognita in singulis personis; nimirum habito respectu ad bonam pœnitentiæ partem jam peractam; ad humilitatem, contritionem, fervoremque operum pœnitentialium cujusque pœnitentis, & quandoque etiam ad supplices libellos Martyrum &c. Nusquam enim per illa antiquissima tempora factum legimus, ut generatim qui hoc, vel illud opus fecisset, Indulgentiam aliquam consequeretur.

Ob-

(*) Ubi nimirum Corinthios adhortatur, ut scor-
torem quendam recipiant in gratiam, & in eun-
dem confirmant caritatem, ne forte (ut ait) abun-
dantiori tristitia absorbeatur.

Observandum quoque est ejusmodi antiquissimas Indulgentias non fuisse plenarias, sed certi ac determinati tantum temporis; quod scilicet adhuc secundum gravitatem peccatorum restabat in pœnitentia peragendum. In quibus antiquissimis remissionibus nullum novum opus injunctum legimus pœnitentibus, nec sanctæ Eucharistiæ perceptionem.

(a) Prima generalis & plenaria Indulgentia concessa fuit ab Urbano II., in Concilio Claramontano anno MXCVI. pro recuperatione Terræ sanctæ, his verbis: *Quicumque pro sola devotione, non pro honoris, vel pecuniæ adeptione, ad liberandam Ecclesiam Dei Jerusalem profectus fuerit, iter illud pro OMNI POENITENTIA reputetur.* Hanc plenariam Indulgentiam pro recuperatione Terræ sanctæ, in qua opus injunctum gravissimum erat sumtibus, incommodis, laboriosissimis itineribus, & imminentibus vitæ periculis; ut potius videri possit commutatio Pœnitentiæ, quam hujus absoluta Relaxatio: in quo tamen opere nulla facta est mentio sacrae Communionis. Hanc, inquam, plenariam Indulgentiam pro Terra
san-

(a) Tom. 10. Concil. Labbè col. 507.

sancta, alii postea summi Pontifices Callistus II. in Concilio Lateranensi; Eugenius III., Clemens III., Innocentius III. item in Concilio Lateranensi, aliique semper confirmarunt. Nec alia mihi occurrit Indulgentia plenaria usque ad exordium XIV. sæculi, in quo Bonifacius VIII. illam largitus est pro anno Jubilæi MCCC., nulla quoque in ea facta mentione sanctæ Communionis, quod etiam hodie servatur in indictionibus anni Jubilæi. Excepta igitur causa recuperationis Terræ sanctæ, & anni Jubilæi in Urbe, Indulgentiæ plenariæ generales vel nullæ, vel paucæ admodum, fuere XIV. sæculo, ut videtur innuere S. Antoninus Archiepiscopus Florentinus: is namque tertia parte Historiarum tit. XXII. cap. III. de Bonifacio Papa IX. assumpto ad Pontificatum anno MCCCCLXXIX. hæc scribit: *ET REPLEVIT orbem terrarum Indulgentiis PLENARIIS: ita ut parvæ Ecclesiæ in suis festivitatibus, parvo pretio eas obtinerent pro porrigentibus manus adjutrices in subsidium earum: eas tamen circa finem sui Pontificatus OMNES, quas contulerat REVOCAVIT sub eo prætextu, ut potius eleemosynæ, quæ pro hujusmodi fiebant Ecclesiis, conver-*
te-

terentur ad reparationem tectorum Ecclesiae S. Pauli juxta Urbem, quæ corruerant. Cæterum quæ a me olim aliud agente inter legendum observata sunt circa moderationem [ut verbo utar Concilii Tridentini] qua usi sunt Romani Pontifices sæculo xi. xii. & xiii. in concedendis Indulgentiis, hic indicabo ex authenticis documentis; unde rectius judicium efformari potest de aliis, quæ vulgo circumferuntur, Indulgentiis antiquis incredibilibus c. vel m. annorum, quæ cælo terraque distant ab his indubitatis Indulgentiis, & praxi prædictorum sæculorum, quibus hæ concessæ fuere. Sequens Indiculus longe locupletior fieri posset ex Regestis summorum Pontificum sæculi xiii. & xiv. conservatis in Archivo Vaticano, unde plures Bullas descripsit Wadingus, si SS. Dñus noster ita juberet. Ego sane pro paupertate mea, quod habeo, hoc do.

Anno Dñi m^oxlvi^o. S. Leo IX. altare S. Stephani in Ecclesia Metropolitana Bisuntina consecravit, & *tertiam partem penitentiae suæ* omnibus, qui convenerant, condonavit; & cunctis qui ad Anniversarium ejusdem Dedicationis per sæcula con-

ve-

venirent, eandem Indulgentiam concessit. Ita ex antiqua tabula in eadem Basilica appensa Johannes Jacobus Chiffletius in sua Vefontione *par. II. pag. 205.* Hic nihil dicitur de Communione.

Anno MXCVI. Urbanus II. Indulgentiam annuam *septimæ partis pœnitentiarum* in die Dedicationis Ecclesiæ S. Nicolai Andegavenfis concessit. Collectio Romana Lucæ Holstenii *par. II. pag. 222.* De Communione nihil dicitur.

Sub Eugenio III. Romanus Canonicus Basilicæ S. Petri, in descriptione Basilicæ Vaticanæ edita Romæ anno MDCXLVI. pag. 5. hæc habet.

*De Remissione Dedicationis hujus
Basilicæ.*

Et quia sollemnitas maxima est, MAXIMAM Remissionem apostolica providentia omnibus ad eam devote venientibus condonavit. Quæ videlicet Remissio, apostolica providentia, sic tripartita distinguitur: ut Romanis & circumadjacentibus UNIUS ANNI. Tuscis, Lombardis, & Apulis, & cæteris mare non transeuntibus, DUORUM ANNORUM: sed & his qui maria transmeare noscuntur, TRIUM

ANNORUM maneat Remissio peccatorum. Similis eademque remissio facta probatur in hac B. Petri Basilica in Cæna Domini, quando consecratur ibi sanctum Chrisma, in Ascensione Domini similiter. De Communionem nihil dicitur.

Sub Alexandro III. Sedes Apostolica solita erat concedere visitantibus SEPULCHRUM Dominicum remissionem unius anni (a). Sic enim scribit: Regibus, Principibus, & aliis Christifidelibus per regna Danorum, Norwegentium, Guetomorum, & Gothorum constitutis. Nos enim eos, qui adversus sæpe dictos PAGANOS potenter, & magnanimiter decertaverint, de peccatis suis, de quibus confessi fuerint & poenitentiam acceperint, remissionem UNIUS ANNI, confisi de misericordia Dei, & meritis Apostolorum Petri & Pauli concedimus: sicut his qui SEPULCHRUM Dominicum visitant, concedere CONSUEVIMUS. Illis autem, qui in conflictu illo decesserint, omnium suorum, si poenitentiam acceperint, remissionem indulgemus peccatorum. De Communionem nihil dicitur.

In-

(a) Tom. 10. Concil. Labbè col. 1262. & 1263.

G

(a) Innocentius III. Cupientes igitur, ut Monasterium vestrum [Virziliacense] ubi venerandum corpus B. Mariæ Magdalænæ innumeris ceruscanis miraculis, sed celebri custodia venerabiliter conservatur, congruis debeat honoribus frequentari, omnibus vere poenitentibus & confessis, qui ad Monasterium ipsum in sollemnitate ipsius sanctissimæ Dominæ, ac octo diebus sequentibus, causa devotionis accesserint annuatim, de omnipotentis Dei &c. xl. dies de injuncta eis poenitentia annis singulis misericorditer relaxamus. De Communionem nihil dicitur.

Idem Innocentius III. Abbati & Conventui S. Dionysii Parisiensis (b): Utrum gloriosus Martyr, & Pontifex Dionysius, cujus venerabile corpus in vestra requiescit Ecclesia, sit ille censendus, qui Areopagita vocatur, ab Apostolo Paulo conversus, diversæ sunt sententiæ diversorum &c. Nos autem neutri volentes præjudicare sententiæ sacrum beati Dionysii pignus, quod P. Tir. S. Marcelli Presbyter Cardinalis tunc Apo-

(a) Lib. 2. Epistolarum Innocentii III. epist. 303. in Tom. 1. Baluzii.

(b) Tom. 1. Bollandiniano Aprilis pag. 745. in S. Dionysio Episc. Corinthiorum &c.

Apostolica Sedis Legatus de Græcia tulit in Urbem, vobis devote dirigimus &c. omnibus autem, qui ad has sacras Reliquias venerandas devote convenerint, XL. dies de injunctis sibi pœnitentiis auctoritate apostolica relaxamus. De Communione nihil dicitur &c.

Gregorius IX. in Bulla Canonizationis S. Antonii de Padua (a). Omnibus vere pœnitentibus, & confessis, illud [scilicet sepulchrum S. Antonii] in festivitate ipsius, usque ad octavum diem; annis singulis cum reverentia debita visitantibus de omnipotentis Dei misericordia, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum, ejus auctoritate confisi, *annum unum de injuncta sibi pœnitentia misericorditer relaxamus. Hic nihil de Communione dicitur.*

Idem Gregorius IX. (b) Omnibus visitantibus Ecclesias Monialium S. Mariæ Magdalænæ in Alemannia, in Dedicationibus & anniversariis ipsarum, *centum dies de injuncta sibi pœnitentia relaxamus. De Communione nihil dicitur.*

Idem

(a) Wadingus Annal. Minor. an. 1232. num. 14.

(b) Wadingus in Bullario Tom. 1. pag. 6.

Idem Gregorius IX. (a) Boemis & Polonis cum debita reverentia, & devotione ad Ecclesiam [S. Francisci Pragen.] accedentibus in ejus Consecratione *annuum, unum*, ac anniversario die Consecrationis ipsius *XL. dies* & *totidem* in festo Confessoris ejusdem usque ad octavas *de injuncta sibi pœnitentia relaxamus*. De Communione nihil dicitur.

Innocentius IV. (b) Omnibus *vere pœnitentibus* & *confessis* cum debita reverentia & devotione in Cœna Dñi, Parasceve ac Sabbato Sancto & Dominica Paschæ, ad Ecclesiam [S. Elisabeth in Marboch] accedentibus *annuatim XL. dies de injuncta sibi pœnitentia* misericorditer relaxamus. De Communione nihil dicitur.

Alexander IV. (c) Ut Ecclesia vestra in festivitatibus beatorum Francisci & Antonii Confessorum &c. *omnibus vere pœnitentibus* & *confessis*, qui Ecclesiam ipsam in eisdem festivitatibus, & usque ad octo dies sequentes, devote ac venerabiliter visitaverint *XL. dies de injuncta sibi*

(a) *Idem ibid. pag. 12.*

(b) *Idem ibid. pag. 60.*

(c) *Idem in Bullario Tom. 2. pag. 29.*

sibi pœnitentia misericorditer relaxamus.
De Communione nihil dicitur.

Idem Alexander IV. (a) In festivitati-
bus BB. Francisci, & Antonii, & B. Cla-
ræ Virginis c. dies de *injuncta sibi pœ-*
nitentia relaxamus. De Communione nihil
dicitur.

Idem Alexander IV. (b) Omnibus qui
cum debita reverentia, & devotione ad
Monasterium [S. Angeli Esculañ.] in die
Passionis Dominicæ annuatim accesserint c.
dies de injuncta sibi pœnitentia relaxamus.
De Communione nihil dicitur.

Idem Alexander IV. (c) Omnibus
Christifidelibus *vere pœnitentibus & confes-*
sis, qui Ecclesiam [Minorum Wratista-
vien.] in die Consecrationis, & in anni-
versario ejusdem, ac festo B. Jacobi
& usque ad octo dies sequentes cum devo-
tione, & reverentia visitaverint annuatim
. *unum annum*, & xl. dies singulis an-
nis *de injectis sibi pœnitentiis* misericordi-
ter relaxamus. De Communione nihil di-
citur.

Idem

(a) *Idem ibid. pag. 42.*

(b) *Idem ibid. pag. 46.*

(c) *Idem ibid. pag. 64.*

Idem Alexander IV. (a) Qui Ecclesias vestras [Boemiæ &c.] in diebus Consecrationis & anniversarii Dedicationis ipsarum, & SS. Francisci, & Antonii, sanctæque Claræ &c. cum devotione, & reverentia visitaverint annuatim c. dies de injunctis sibi pœnitentiis misericorditer relaxamus. De Communione nihil dicitur.

Clemens IV. (b) Omnibus vere pœnitentibus, & confessis, qui Ecclesias [Minorum] in Dedicationibus ipsarum, ac anniversario Dedicationum earum, ac usque ad octo dies sequentes, necnon in B. Mariæ Virginis &c. . . . c. dies de injunctis sibi pœnitentiis annis singulis misericorditer relaxamus. De Communione nihil dicitur.

Nicolaus IV. (c) Omnibus vere pœnitentibus, & confessis, qui prædictam Ecclesiam (Assisinatam, in qua requiescit corpus S. Francisci) diebus singulis cum devotione accesserint annum unum, & XL. dies de injuncta sibi pœnitentia misericorditer

(a) Idem ibid. pag. 64.

(b) Idem ibid. pag. 103.

(c) Idem ibid. pag. 184.

diter relaxamus. De Communionem nihil dicitur.

Benedictus XII. (a) Omnibus visitantibus Capellam S. Bartholomæi Beneventi vere pœnitentibus, & confessis unum annum, & xl. dies de injunctis pœnitentiis relaxavit. De Communionem nihil dicitur.

Ordo Romanus (b) scriptus sæculo circiter xii. vel xiii. in Cœna Domini, post publicam lectionem Processus sive Bullæ coram Dño Papa, hæc habet: *Qua prædicatione, & excommunicatione completa fit confessio, & sequitur Indulgentiæ datio, quæ est talis: Indigenis datur annus & xl. dies: Extraneis duo anni, & duæ quadragenæ: Ultramontanis tres anni, & iv. quadragenæ: his qui transiverint mare iv. anni, & iv. quadragenæ: & fit absolutio per Papam.* Hic nihil dicitur de Communionem.

Ordo Romanus (c) scriptus a Jacobo Cardinale Cajetano, qui vixit sub Romanis Pontificibus Avenione sedentibus, in Cœna Domini post lectionem Processuum hæc

(a) Ugbellius Tom. 8. *Italiae sacræ* pag. 227.

(b) Ordo Romanus 13. num. 22. Tom. 2. *Musei Italici Mabillonii*.

(c) Ordo Romanus 14. num. 92. *ibid.*

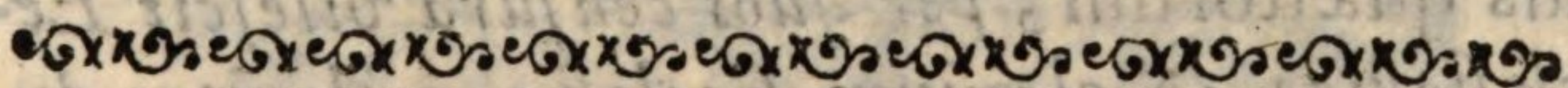
hæc subdit. *Et dat (Papa) Indulgentiam omnibus qui interfuerint prædicationi, & processibus, vel alteri ipsorum: quæ talis consuevit esse: Indigenis datur annus & XL. dies. Extraneis II. anni, & duæ quadragenæ: Ultramontanis III. anni, & III. quadragenæ: iis qui transierunt mare IV. anni, & IV. quadragenæ. Et hic nulla mentio Communionis.*

Petrus Urbevetanus Episcopus, & Papæ Vicarius in Urbe, sub (a) Urbano V. in suis mss. scholiis ad librum Pontificalem, in gestis Gregorii VII. de formula remissionis *omnium peccatorum*, hæc scribit: *De ipsa enim canones non loquuntur; nec in Urbe scripta sub tali forma aliqua reperitur, prout inquire fecit Urbanus Papa V. Et paullo inferius postquam locutus fuit de plenis Indulgentiis verbo tantum concessis Ecclesiis S. Mariæ de Angelis prope Assisium, S. Mariæ prope Aquilam, & Sanctæ Mariæ Urbis Veteris, hæc subiungit: De quibus quidem Indulgentiis videtur turbatum D. Urbanum V. cum erat in Italia,*

(a) De Urbano V. tamquam de Sancto habetur Antiphona, & Oratio in Codice vitæ, & miraculorum ipsius in Bibliotheca Vaticano.

lia, dicentemque etiam non valere, & alioquin habuit dicere, quod ipsas volebat annullare (*).

Consilium Cardinalium, & Prælatorum de emendanda Ecclesia a Paulo III. delectorum, & ipso jubente scriptum & exhibitum ann. MDXXXVIII. olim Romæ, & postea alibi editum, hæc verba habet: *Nec Indulgentiæ item dandæ essent, NISI SEMEL IN ANNO in unaquaque INSIGNIUM Civitatum (**).*



Ex cap. Cum ex eo XIV. de Pœnitentiis

(*) Eo tandem recentiores Pontifices prudentiæ devenere, quo indulgentiis non imminutis, eas duntaxat religiosioribus reservarint: dum ubi Confessio præscribitur, eam actu, & in re perpetranda declararunt: ita in sua Encyclica, inter præteritos, Bened. XIV. & hodiernus Summus Pontif. Clem. XIII. Pariter Innoc. XI. de apocr. Indulgentiis, declaraverat, non posse Ind. plen. acquiri pluries una die: unde illud toties quoties abolitum est.

(**) Quæ inde sequuntur, tanquam adnotanda quedam, ad calcem Opusculi Thomafius sibi exaraverat; ut Vezzofius hoc loco. Quare ea, ducta linea, veluti seorsum apposui.

tiis & Remissionibus in Concilio generali Lateranensi sub Innocentio III. Cum Romanus Pontifex, qui plenitudinem obtinet potestatis hoc in talibus moderamen (scilicet XL. dierum) consueverit observare, scilicet ut superius dicitur in Indulgentiarum litteris, quæ pro quibuslibet casibus aliquotiens conceduntur

Et cap. Abusionibus II. de Pœnitentiis & Remissionibus in Clementinis. Clem. V. in Concilio Viennensi cupiens aboleri abusus quæstorum, per quos censura vilescit Ecclesiastica, & clavium Ecclesiæ auctoritas ducitur in contemptum, omnia & singula privilegia, si qua super præmissis, vel eorum aliquo quomodocumque concessa, auctoritate Apostolica quantum ad præmissa penitus revocat.

Ex Tractatu Gallicæ edito Cardinalis Ruchelii, impresso Parisiis MDCLXIII. lib. IV. cap. VII. pag. 681. Trattato del Metodo di convertir più facilmente i separati dalla Chiesa.

Per ciò, che tocca gli abusi, de' quali, i pretesi riformati ci accusano, a causa delle Indulgenze, riconoscendo, che la lor accusa può esser vera in qualche cosa, noi siamo obbli-

bligati a ricorrere a i rimedj , che i Concilj ,
ed i Papi hanno ordinati per guarirci da questo
male : ma la potestà ci dura per ben usarle al
vantaggio de' Fedeli .

Poi mostra molti abusi introdotti ne' pri-
mi secoli circa l' amministrazione de' Sacra-
menti , senza che mai se ne negasse da' Catto-
lici la potestà di conferirli &c.



TRIA DUBIA.

Primum scilicet, an Ecclesiæ Consecratio necessario tota perfici debeat uno, eodemque die, & an possit in plures dies dispartiri.

Secundum, an Episcopus consecraturus Ecclesiam debeat esse ejunus, etiamsi Missarum sollemnia post Consecrationem non sit celebraturus.

Tertium, an Episcopus in aliena Diœcesi consecrans Altaria, possit Indulgentias largiri.

Responsio ad primum.

Plures simul Episcopos unam, eandemque Ecclesiam consecrare posse & vetera docent exempla, quæ passim leguntur in ecclesiasticis historiis, & jura ipsa nova probant in Cap. *Ex eo*, xiv. *De pœnitentiis & remissionibus*, & Cap. *Indulgentiæ* eod. titulo in vi. Sed unius ejusdemque Ecclesiæ Consecrationem dispartiri, ac diversis diebus confici, nullum, quod sciam, exemplum in tota retro antiquitate temporum monstrat, nullumque jus permittere videtur nec vetustum, nec

re-

recens. Nomen ipsum Consecrationis Ecclesie satis ostendit unica id rei actione, morali perficiendum, alioquin unius Ecclesie consecrationes plures dicendae essent, non una consecratio. Quae cum conferte, contexteque colligari debeat cum celebratione Missae sollemnis, quae est de substantia, ut sic dicam, consecrationis Ecclesiae, prout colligitur ex Cap. *De Fabrica* xxiv. *De Consecr.* dist. i. consequens est, ut eodem ipso die consecratio Ecclesiae tota peragatur, quo ex Missae celebratione sibi nexa, colligataque, una ex benedictionibus, & Sacrificio sollemni, Ecclesiae consecratio efficiatur. Ad exemplum Baptismi, qui iterandus non est. Cap. *Ecclesiis* xx. *De Consecr.* dist. i. dicit Ecclesiae consecrationem, licet non sit Sacramentum, iterandam non esse. Ad consimile ergo ejusdem Baptismi exemplum sejungi non debet actio consecrationis, sicut in Baptismo trina mersio, vel profusio aquae, verborumque prolatio diversis temporibus dividi non potest. Qua in re nec sibi ipsi remittendum aliquid censuere Romani Pontifices, quando Ecclesias consecrabant, ut videre est in veteribus monumentis, & histo-

storiis ejusmodi consecrationum, præsertim apud Ughellium in Italia Sacra; quæ sane consecrationes uno, eodemque die, semper factæ fuerunt. Duo nominatim hic exempla indicasse sufficiat, alterum Urbani PP. III. anno MCLXXXVI. in consecratione majoris Ecclesiæ Veronæ, ex tom.v. Ughellii col. 761., alterum Urbani PP. VIII. in consecratione Basilicæ Vaticanæ S. Petri anno MDCXXVI. ex Diario ms. Pauli Aleonis Magistri Ceremoniarum Papæ. Quæ duæ consecrationes eodem mane perfectæ fuerunt, quo inchoatæ. Hanc veterem disciplinam adeo servandam censuit Congregatio sacrorum Rituum, ut declaraverit in *Ulisbonensi* XII. Aprilis MDCXIV. (a), quod si ab aliquo Episcopo sit inchoata consecratio, & ex aliquo casu improvise non perficiatur, debet ab alio Episcopo denuo inchoari, & perfici consecratio. In qua declaratione sacra Congregatio videtur existimasse non distribuendas in plures dies actiones ceremoniasque consecrationis Ecclesiæ, etiam ex improvise casu necessarij impedimenti: quo tamen casu si alius Episcopo-

(a) *Barbosa in collect. Bull. verbo Consecratio num. 3.*

scopus ibi adesset, posset is absque dubio perficere eodem mane, quod alter Episcopus inchoaverat; non solum exemplo Missæ ab uno Sacerdote inchoatæ, & ob synopem, vel mortem dimissæ, & ab alio Sacerdote expletæ; sed ob eam potissimum rationem, qua una Ecclesia a pluribus Episcopis consecrari potest, ut supra dixi.

Ex his, quæ nunc usque perstrinxi, aperte colligitur sejungi non posse actiones, ceremoniasque consecrationis Ecclesiæ, ac Missæ sollemnis; ex quibus omnibus inter se aptis, colligatisque unica, ut dicebam, conflatur, & perficitur Ecclesiæ consecratio.

Ceterum ob rationalem causam, ex parte brevior fieri posset consecratio Ecclesiæ, si Episcopus nimirum pridie diei consecrationis post repositas sacras reliquias ante vel post sacras vigilias, ut in Pontificali habetur, fervatisque sollemnitatibus ibidem notatis, faceret exorcismos, benedictiones, & commixtiones aquæ, falis, vini, & cineris, quæ fieri solent hora consecrationis. Hæc enim non sunt consecrationes Ecclesiæ, sed præparatoria ad consecrationem; parumque refert, an ejusmo-

modi præparatoria, ut ita dicam, materia
apparata sit eodem die, an alio. Sic infan-
tes aqua consecrata in vigiliis Paschæ, &
Pentecostes per totum annum hodie bap-
tizantur, quamvis id antiquitus non fieret,
quando Baptismus non dabatur, nisi in
Vigiliis Paschæ, & Pentecostes; unde nec
aqua Baptisterii, quæ propter baptizandos
tunc catechumenos iis diebus consecraba-
tur, per totum deinceps annum servaba-
tur, ut nunc consuetudinis est; sed pro in-
firmis catechumenis, aut in mortis pericu-
lo constitutis nova semper aqua benedice-
batur, *ad succurrendum*, ut loquebantur
antiqui. Sicuti ergo brevitatis gratia ob
frequentissimos Baptismos infantium in præ-
sentiarum nova non consecratur aqua, sed
alia alio tempore benedicta ministratur:
sic consecrationi Ecclesiæ non obstat, aquam
benedictam adhiberi, non quidem longe
ante, sed præcedenti tantum fero benedi-
ctam. Nec huic compendio temporis ca-
nonica deest auctoritas, ex Cap. *Aqua IX.*
De Consecr. Ecclesiæ, ubi Gregorius IX.
aqua per Episcopum benedicta Ecclesiam
consecratam reconciliari posse per alium
Episcopum non negat. Id quod Rituale
Ro-

Romanum in ritu reconciliandi Ecclesiam violatam extendit etiam ad simplicem Sacerdotem ex privilegio Sedis Apostolicæ, si utatur aqua ab Episcopo ad hunc usum rite benedicta. Hinc perspicue constat alio tempore benedici posse aquam ab Episcopo, & alio quoque tempore adhiberi ad reconciliationem Ecclesiæ consecratæ: & cum par sit ratio consecrationis, & reconciliationis Ecclesiæ consecratæ; sunt enim eadem pro utraque actione benedictiones cum suis exorcismis, & commixtionibus salis, vini, & cineris; pari quoque modo utrobique se jungi potest benedictio aquæ ab ejusdem asperfusionis usu.

Resp. ad Dubium Secundum.

De jejuniis Episcopi consecraturi Ecclesiam expresse non præcipiunt jura, vel Pontificale; ob eam fortasse causam Pasqualigus *De Sacrificio novæ legis, quæst. 516. num. 2.* putat quod ad evitandam lassitudinem possit consecrator aliquid ante Ecclesiæ Consecrationem sumere, si non sit celebraturus Missam. Vix tamen id probarem; quia ex tacita intentione Ecclesiæ,

cujus argumentum, & indicium est pri-
dianum indictum jejunium, & celebratio
Missæ sollemnis, quam per se ipse Episco-
pus consecrator, rigore servato juxta an-
tiquissimum Ecclesiæ ritum, celebrare de-
beret; ex tacita, inquam, intentione Ec-
clesiæ, Episcopus omnino jejunus Eccle-
siam consecrare deberet. Si autem tanta
sit in eo virium imbecillitas, ut, nisi refi-
ciantur, nequeat subire laborem Confe-
crationis; tunc non tam cibus, quam ali-
qua modica potio ad refocillandum, illi
permitti posset instar medicinæ; eo modo
quo secundum S. Thomam in iv. dist. xiv.
De jejunio art. iv. ad III. quæstiunculæ I.
& alios, electuaria, idest liquida condi-
menta, non solvunt jejunium ecclesiasti-
cum, si causa medicinæ sumantur, & non
in fraudem jejunii, id est ad famem ex-
tinguendam (*). Hoc namque modo Epi-
scopus, & si jejunus non esset jejunio na-
tu-

(*) Hinc Lector advertas velim, male nonnullos
se gerere, qui pluries jejunii die Chocolatem su-
munt. Quam tametsi longus usus & universalis pene
praxis eo tempore non improbet; probant tamen ad
vires reficiendas, neutiquam ad famem extinguen-
dam.

turali, at saltem tamen jejunus quodammodo esset jejunio ecclesiastico, quemadmodum postulat sacratissima, quam factururus est, functio Consecrationis Ecclesiæ.

Resp. ad Dubium Tertium.

Indulgentiæ, quas Archiepiscopi per totam suam Provinciam, & Episcopi per suam Diœcesim concedunt, non profunt, nisi suis ipsorum subditis, quia ut dicitur in Cap. *Quod autem. iv. De Pœnitentiis & Remissionibus*, cum a non suo Judice ligari nullus valeat, vel absolvi, remissiones prædictæ profunt illis tantummodo, quibus ut profint, proprii Judices specialiter indulserunt.

Episcopus igitur consecrans Altaria in aliena Diœcesi, cum id faciat ex facultate Episcopi Diœcesani, quia sine ea ex Concil. Trident. in aliena Diœcesi non posset exercere Pontificalia; ex potestate sibi

dam: ut non raro fit ab iis qui sæpius eo die illam sorbent. Id quod de aliis liquoribus etiam dicendum.

sibi facta potest concedere indulgentiam nomine, & voce Episcopi delegantis, subditis illius (*); & auctoritate propria concedere indulgentiam subditis suis propriis illa Altaria visitaturis; quæ visitatio erit opus, quod eisdem injungit ad consecutionem Indulgentiæ. Dixi posse concedere Indulgentiam nomine Episcopi Diocesani, quia Episcopus potest alii Episcopo delegare ea, quæ sunt ordinis, & jurisdictionis, ut colligitur ex Cap. *Aqua* ix. *De Consecr. Ecclesiæ*, & omnes scriptores fatentur. Itaque cum Indulgentiæ concessio fit vera absolutio poenitentiarum, ut habetur in Cap. *Quod autem*, juncto cum Cap. *Ex eo* §. *Ad hæc* xiv. *De poenitentiis & remissionibus*, & pertineat ad ordinem, & jurisdictionem Episcopalem, quotiescumque Episcopus alii Episcopo delegat Con-

se-

(*) *Communis interim fert sententia, Regulares omnes quamvis a seculis (auspicante id Gregorio Magno) Episcopo amplius non subsint; lucrari posse Indulgentias Episcopales. Siquidem in favorabilibus se subicere possunt jurisdictioni Episcopi: quum non debeat quod in gratiam alicujus est introductum, in ejus odium retorqueri; ut in c. quod ob gratiam de reg. jur. in 6.*

secrationem Altaris, censetur tacite delegare eidem potestatem concedendi Indulgentiam suis subditis juxta usitatum morem consecrandi Altaria cum Indulgentiæ largitione.

Cæterum exterum Episcopum aliam Indulgentiam pro suis quoque subditis concedere posse, manifeste dicitur in Cap. *Quod autem* IV. & Cap. *Ex eo* XIV. de pœnit. & remiss., & Cap. *Indulgentiæ* eod. tit. in VI. in quibus agitur de Dedicationibus Ecclesiarum. Unde sequitur plures Episcopos, singulos quosque pro suis subditis concedere posse Indulgentiam, quando plures sunt, qui Ecclesiam consecrant; alioquin inanes essent ejusmodi concessiones Indulgentiarum factæ a pluribus Episcopis in Consecratione Ecclesiæ, si una tantum valeret Indulgentia a proprio Episcopo Diocesano illi Ecclesiæ concessa; cum e contrario laudata jura tales concessiones probent, dummodo non excedant statutum Concilii Generalis Lateranensis (*). Id autem,

(*) In Concilio nimirum Later. IV. (quod ob numerum Patrum solito majorem ad 1285. per anto-

tem, quod jura dicunt de Consecratione Ecclesiae, æque dicendum est de Consecratione Altaris. Quæ dicta sint sub censura, salvo &c.

masiam absolute Generale fuit dictum) statutum est, Episcopos in posterum in Ecclesiae consecratione, unius duntaxat anni; & in ejusdem anniversario, 40. dierum indulgentiam largiri posse & non amplius; ut in C. Cum ex eo de pœnit. & remiss. quod ex illa Synodo decerptum est. Recole quæ superius dicta sunt pag. 43.



DE OFFICIO THEOLOGI

PUBLICI INTERPRETIS SACRÆ SCRIPTURÆ

In Ecclesiis Cathedralibus.

Canonici qui habet Præbendam Theologalem, explicare debet sacram Scripturam; quia præcipua causa, ob quam Concilium Tridentinum (a) ejusmodi præbendam instituit, est, *ne cælestis ille sacrorum librorum thesaurus, quem Spiritus Sanctus summa liberalitate hominibus tradidit, neglectus jaceat.* Hinc eadem S. Synodus hoc munus appellat *sacræ Scripturæ expositionem, & interpretationem*; tantoque rigore illud mandat, ut sicubi aliæ lectiones institutæ fuerint, hæ quidem non omittantur, sed ipsa *sacræ Scripturæ lectio habeatur omnino.*

Omnis quidem Scriptura, ut scribit Apostolus (b), utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in justitia, ut perfectus sit homo Dei ad omne opus bonum instructus: sed quia nisi longo tempore tota exponi non potest, ma-

xi-

(a) *Sess. 5. cap. 1. de Reform.*(b) *2. Tim. 3. 16.*

xime ubi certis tantum diebus fit istiusmodi interpretatio, idcirco ex ea partes aliquæ feligendæ sunt. Lutherus in libro *de Formula Missæ, & Communionis* eas optat ex Epistolis S. Pauli eligi partes in Missa, in quibus fides docetur potius; quam morales & exhortatorias. Secus censebat S. Augustinus, qui (teste Possidio Calamensi Episcopo in illius vita (a)) prodesse omnibus volens, & volentibus multa librorum legere, & non volentibus, ex utroque divino Testamento, veteri, & novo, præmissa præfatione, præcepta divina, seu vetita ad vitæ regulam pertinentia, excerpserit; atque ex his unum Codicem fecit: ut qui vellet, legeret, atque in eo vel quam obediens Deo, inobediensque esset, agnosceret: & hoc opus voluit Speculum appellare. Quo de Libro Cassiodorus Senator sic scribit (b): *Liber ejusdem Augustini quasi Philosophiæ moralis, quem pro moribus instituendis, atque corrigendis ex divina auctoritate collegit, Speculumque (*) nominavit, magna intentione legendus*

(a) Cap. 28.

(b) Lib. de Instit. div. Script. cap. 16.

(*) *Laudatum Divi Augustini Speculum, sua*
ip-

du est. Hæ sane Scripturarum sanctarum partes potissimum deligendæ videntur, in quibus ea sunt posita, quæ vel jubendo, vel vetando, vel finendo, etiam nunc, id est tempore Novi Testamenti, ad viam, piam exercendam, moresque pertinent. Quæ partes facile inveniuntur in laudato sancti Augustini libro, cui titulus est *Speculum*, in tertio tomo Operum ejusdem sancti.

Cæterum qui divinam Scripturam interpretaturus est in Basilica S. Petri, apte, congruenterque exordiri poterit ab epistolis ejusdem Principis Apostolorum: dignum est enim ut ibi ejus verba audiantur, ubi
ip-

ipsius Thomæsius gravi quadam præfatione præmissa, recudit Romæ an. 1679. Quo tamen illud ad præsens facilius captu ac fructuosius redderetur, eo ipse modo quem inibi innuit, exponendum curavit. Ait enim: Quod ad hujus libri editionem attinet, Antuerpiensem potissimum per Lovanienses olim Theologos emendatam secuti sumus, interpunctionibus tantum, in novo præsertim Testamento, ad Latini Græcique Textus sententias variatis: quæ res etsi exigui sit momenti, non exiguum tamen lumen sententiæ alicubi saltem allaturam speramus. Cætera.

ipsius quoque sacrum corpus inanime tacite prædicat, quomodo hic nobis vivendum, moriendumque sit; ut eo perveniamus, quo ille pervenit. Pulchre dicebat S. Augustinus (a), nos si Petrum Apostolum honoraremus, debere præcepta ejus audire, & multo devotius *Epistolam*, in qua voluntas ejus apparet, quam *Basilicam*, in qua non apparet, intueri.

Porro quod attinet ad expositionis modum, is mihi optimus videtur, quo SS. Patres usi sunt in explicandis sacris litteris; nimirum, ut non exponatur brevis aliqua sententia, sed plures, quæ conficerent commodam lectionem; quemadmodum fit in lectionibus Missæ: nam si unica tantum sententia exponitur, res eo devenit, ut fiat potius concio de materia aliqua singulari, v. g. de patientia, de humilitate &c. quam sacræ Scripturæ ipsæ, quantum fieri potest, recte, dilucideque intelligantur a Clero. Hic modus minus onerosus differenti, magis gratus ob varietatem audientibus, utiliorque erit ob expetendarum, fugiendarumque rerum notitiam majorem. In singulis autem sententiis primo ponderan-

(a) *Epist. 19. num. 10.*

randa sunt verba collata maxime cum textu originali græco, qua lingua scripsit Apostolus. Postquam vis vocabulorum, si quæ obscurior sit, exposita est, tum aperiendum quid in ea sententia a Scriptura præcipiatur, vel prohibeatur. Si virtus præcipitur, breviter dicendum, quæ, qualisque sit illa; non tam definiendo logice, quam describendo, quo melius, pleniusque intelligatur, quid, qualeque sit id quod præcipitur; & a quibus, quo tempore, loco, modo, & auxiliis sit exequendum. Si vitium prohibetur, pari modo de eo differendum, ut dicatur quid qualeque sit illud, & quomodo vitandum. Quæ omnia ex aliis sacræ Scripturæ locis, sanctorumque Patrum auctoritatibus confirmanda sunt; adhibita etiam increpatione transgressionum sacræ Doctrinæ, prout Spiritus sanctus dabit eloqui. Nam si Apostoli (ut cum S. Hieronymo loquar (a)) christianis laicis, plerisque, ut in populo solet, vitæ hujus negotiis occupatis scribunt, atque præcipiunt; quid de Sacerdotibus, & Clericis æstimandum est? *Qualis enim* (inquit idem

(a) *In cap. 6. ad Ephesios.*

idem S. Hieronymus (a)) *ædificatio erit Discipuli, si se intelligat magistro esse majorem? unde non solum Episcopi, Presbyteri, & Diaconi debent magnopere providere, ut cunctum populum cui præsent, conversatione, & sermone præcedant: verum & inferior gradus, Exorcistæ, Lectores, Aeditui, & omnes omnino, qui domui Dei serviunt: quia vehementer Ecclesiam Christi destruit meliores laicos esse quam Clericos. Circa finem expositionis si videbitur opportunum, sumpta occasione ex aliqua sententia jam exposita, poterit aliquando diffusius tractari aliquod, quod ad disciplinam clericalem attinet, exempli causa, de pietate, ac modestia publicæ orationis in horis canonicis; ut devote, & cum debita elevatione mentis, & mora, & pausa vocis persolvantur: de recta administratione reddituum ecclesiasticorum, de Clericis aleatoribus, & venatoribus; & studium divinæ Scripturæ, & sacrorum Canonum negligentibus &c.*

Hæc cursim breviterque adnotasse sufficiat animo obediendi duntaxat, non docendi.

In

(a) *In cap. 2. ad Titum.*

In Epistolas S. Petri scripserunt Clemens Alexandrinus, Beda, Oecumenius, Hugo Cardinalis, Dionysius Carthusianus, Cardinalis Cajetanus qui Scripturam sæpe examinat pro obligatione conscientiæ, Estius accuratissimus Interpres, Cornelius a Lapide, Glossa ordinaria cum Nicolao de Lyra.



DE PRIVATO
ECCLESIASTICORUM OFFICIORUM
BREVIARIO
EXTRA CHORUM.

Etsi Christiani omnes juxta (a) Christi Domini mandata orare semper debeant sine intermissione; Sacerdotes tamen & Clerici tanto id crebrius ac studiosius præ cæteris facere debent (b), quanto peculiaris ex reliquo Christiano populo vocati sunt in sortem Domini; ut illi in Sanctuario deserviant, ac pro universo populo Christiano jugiter orent, instar Levitarum veteris Testamenti, de quibus Dominus per Moysen dixit (c), *Tuli Levitas: præ cunctis primogenitis filiorum Israel, tradidique eos dono Aaron & filiis ejus de medio populi, ut SERVIENT MIHI in Tabernaculo Fæderis, & ORENT PRO EIS.* Hinc Apostolus Timotheum, quem Ephesiorum ordinaverat Episcopum, de Sacerdotali & Ecclesiastica in-

(a) *Mar. 13. 33. Luc. 18. 1. & 21. 36.*

(b) *Vid. S. Cyprianum in ep. 1. al. 66.*

(c) *Num. 8. 18.*

instruens disciplina (a), *Obsecro*, inquit, *primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus*. Et merito sane, ut qui peccata populi comedunt, hoc est fructus & dona a fidelibus oblata pro remissione peccatorum suorum; & ipsi vicissim pro eis orent, eosque in lege Domini instruant, docentes eos fervare quaecumque Dominus mandavit nobis; quia non omnis, qui Christianus est & Christo dicit (b) *Domine Domine* intrabit in Regnum cœlorum, sed qui fecerit voluntatem Patris ejus, ipse intrabit in Regnum cœlorum. Quæ Dei voluntas cum in legalibus, Propheti-
cis, Evangelicis, & Apostolicis scripturis innotescat, earum lectioni incumbere Clericis necesse est, ut cognoscant quæ Deus jubet, & prohibet; & quæ sit via quæ ducit ad vitam, & quæ ducit ad perditionem. Unde Apostolus Paulus Timotheo Episcopo hoc maxime munus inculcat, scribens (c): *Attende LECTIONI, EXHORTATIONI, & DOCTRINÆ. Hæc meditare;*
in

(a) 1. *Timoth.* 2. 1.(b) *Matth.* 7. 21.(c) 1. *Tim.* 4. 13.

in his esto: ut profectus tuus manifestus sit omnibus: Attende TIBI & DOCTRINÆ: insta in illis. Hoc enim faciens, & teipsum, & eos qui te audiunt.

Ex duplici hoc Clericorum munere, orandi scilicet omni tempore non tantum pro se, sed & pro aliis; ac docendi semetipsos & alios, Ecclesiasticum nocturnum ac diurnum, certisque noctis & diei horis assignatum fluxit officium; quo saltem utrique muneri utcumque satisfaceret. Constat namque Canonicum Officium ex obsecrationibus, orationibus, postulationibus, gratiarum actionibus, ac lectionibus divinæ Scripturæ, ex quibus Psalmi ferme omnes ad quatuor illa capita, obsecrationes nempe, orationes, postulationes, & gratiarum actiones revocantur, ut testantur Eusebius Cæsariensis Episcopus in psal. xxiv., & S. Athanasius in Ep. ad Marcellinum. Ob quam causam tam frequens fuit olim Psalmus in ore Christianorum, ut (a) vox Ecclesiæ sit appellatus a B. Ambrosio. Ab exordiis Christianæ Fidei ab Apostolis id didicit Ecclesia, Paulo teste cum scribit (b):

Im-

(a) *Prefat. in Psal. n. 9.*

(b) *Ephes. 5. 18. & 19.*

Implemini Spiritu Sancto, loquentes vobismet ipsis in Psalmis, Hymnis, & Canticis spiritualibus, cantantes & psallentes in cordibus vestris Domino: & rursum Verbum Christi (a) habitet in vobis abundanter in omni sapientia, docentes & commonentes vosmet ipsos Psalmis, Hymnis, & Canticis spiritualibus in gratia cantantes in cordibus vestris Deo. Est profecto Psalterium commune promptuarium & veluti formularium, quoddam orandi, quod explicatius atque diffusius varias pro varietate causarum expromit formas orationum, quarum postea Christus Dominus compendium tradidit in sua Oratione, quam idcirco *Dominicam* nuncupamus: ut verissime propterea scripserit Innocentius Papa III. (b), *Inter omnes orationum species, post Orationem Dominicam præeminet Psalmodia. Si quis speciales Psalmos subtiliter investiget, perfectam in eis formam orandi inveniet ad divinæ propitiationis gratiam obtinendam.*

S. Ambrosius lib. vi. de Sacramentis
cap.

(a) Coloss. 3. 16.

(b) In Præmio Comment. in septem Psal. Pœnitentiales.

L

cap. v. num. xxv. *Psalmorum David licet unus Libellus, habens eas virtutes orationis, quas supra diximus (idest orationes, obsecrationes, postulationes, gratiarum actiones) tamen plerumque & in uno Psalmo omnes istæ orationis partes inveniuntur.*

Hoc ecclesiasticum officium a principio nascentis Ecclesiæ convenientibus omnibus Fidelibus in unum antelucano maxime, ac vespertino tempore publice persolvebatur; additis quibusdam specialibus precationibus pro diversis statibus hominum atque necessitatibus, & pro energumenis, catechumenis, pœnitentibus &c. quæ monente Diacono, populoque respondente *Kyrie eleison*, moxque orante Antistite, peragebantur, ut late habemus in Constitutionibus (a), quæ dicuntur Apostolicæ, & nobis disciplinam exhibent trium priorum sæculorum Ecclesiæ Christianæ. Ejusmodi ecclesiastico Officio paulatim alia quoque adjecta sunt sæculo iv. & v.; hymni videlicet a Scriptoribus ecclesiasticis confecti, antiphonæ, ac responsoria (b); quin & ipsamet Psalmodia, quæ primis sæ-

(a) *Constit. lib. 8. cap. 35. & 36.*

(b) *Euseb. Hist. Eccl. lib. 2. cap. 17.*

culis *Responsorio cantu*, ut dicebant; hoc est, cantore præcinente versiculos, & populo eisdem repente in usu fuerat (a) varie usurpari cœpit vel alternantibus psallentium choris, vel cunctis una voce cantantibus, vel uno solo Psalmum totum canente; quæ omnia ad minuendum populi laborem, tediumque vitandum, & ad excitandam hac varietate attentionem animi, ac repellendas evagationes mentis pie sancteque introducta sunt, ut indicat S. Augustinus (b), & aperte docet S. Basilius Magnus (c): *Utilis etiam, ait ipse, meo quidem iudicio hæc in orationibus & psalmorum decantationibus, quæ certis temporibus fiunt, diversitas est atque varietas, ob eam causam, quod in perpetua similitudine, animo nescio quomodo satietas plerumque oboritur atque fastidium, eaque re aliud agens ad futes cogitationes aberrat: in vicissitudine autem varietateque cum Psalmodia, tum singularum horarum, rationis & studium ipsum renovatur, & attentio instauratur.*

Cæ-

(a) S. Basil. ep. ad Clericos Neocæsarienses.

(b) Lib. 9. Confess. cap. 7.

(c) In Regulis fusius disput. 37.

Cæterum cum ecclesiasticum Officium aliqua de causa non dicebatur publice sed privatim, tunc ex solis constabat Psalmis, lectionibus, & orationibus, precationibus scilicet brevibus cum genuflexione, quales sunt quas *jaculatorias* solemus nuncupare, & Oratione Dominica præcipue. De primis tribus sæculis res in aperto est ex Constitutionibus Apostolicis (a), inquit enim de Christianis: *Quod si neque in domo, neque in Ecclesia congregari possunt (propter infideles scilicet) UNUSQUISQUE APUD SE PSALLAT, LEGAT, ORET, vel duo aut tres simul.*

De proximis subsecutis sæculis idem ostenditur ex libro S. Athanasii, vel saltem vetusti Patris *de Virginitate*; & ex pluribus epistolis S. Hieronymi, quibus ad Psalmos, & sacræ Scripturæ lectionem hortatur, ut statutis canonicis horis persolvantur.

Sæculo VII. vel VIII. in cap. v. *Quæ ipsis* dist. 38., quod Correctores Romani dicunt reperiri apud Bedam, licet S. Augustino illud adscribat Gratianus, inter libros Sacerdotum nulla fit mentio pro eccle-

(a) *Lib. 8. cap. 34.*

clesiastico Officio privato, nisi Psalterii tantummodo ; cum reliqui libri ad Missam , & publicum potius pertineant officium (a) . Ad sæculum usque ix. Responsorialia , & Antiphonaria , quum Missæ , tum publici Officii separatim in propriis Codicibus scripta circumferebantur , non permixta cum Psalmis , & Lectionibus , quemadmodum hodie continentur in Breviariis ; ut colligitur ex illius ætatis Scriptoribus ecclesiasticis : quinimmo tam rara tunc erant ejusmodi Antiphonaria , ut Gregorius Papa IV. nec unum habuerit Antiphonarium , quod mitteret Ludovico Imperatori , illud ab Urbe petenti , Amalario teste in prologo libri *de Ordine Antiphonarii* . Qui igitur fieri poterat , ut singuli Sacerdotes & Clerici tunc temporis haberent Antiphonaria , ac Responsorialia nocturna atque diurna , quæ uti diximus , separatis Codicibus eo tempore scribebantur ; cum nec Romanus ipse Pontifex Antiphonarium superfluum habuerit , quod daret Imperatori ? Basilicæ igitur , & Ecclesiæ singulæ suum habebant Antiphonarium ad usum Chori , non

(a) *Amalarius in Prologo libri de Ordine Antiphonarii* .

non quisque Clericorum domi retinebat ad privatum Officium; cum ad hoc ipsum satis esset habere Psalterium, si forte Scripturam sanctam non haberet.

Ex his quæ hactenus dicta sunt, apparet ecclesiasticum Officium privatum, diversum olim fuisse a publico, quod in Ecclesiæ conventu, & choro cantabatur: ita ut de hoc privato nostro officio dici possit, quod *ab initio non fuit sic*. Hinc videtur ipsum privatum Officium revocandum esse ad pristinam normam constantem ex Psalmis & Lectionibus sacrae Scripturae, remotis Antiphonis, & Responsoris; quæ ut eorundem nomina demonstrant cætu canentium requirunt. Est enim Antiphona, ut scribit S. Isidorus, quæ (a) duobus choris alternatim concinentibus cantatur: Responsorium vero hoc nomine vocatur, quod uno canente chorus consonando respondeat. Porro si Officium hoc privatum reducatur ad pristinum, commendabile erit non ab antiquitate solum ecclesiastica, ut supra est dictum, & a facilitate, & minimo labore ordinandi officia quotidiana; verum & a maximis commodis, quæ inde resul-

(a) *Lib. 1. de Eccl. Officiis cap. 7. & 8.*

starent, quorum hic aliqua indicabantur.

I. Quia in hoc novo, imo veteri renovato Breviario dicetur semel in hebdomada totum Psalterium dispositum per ferias hebdomadæ; prout antiquitus dispositum est a Romana Ecclesia, & eodem ferme modo nunc habetur in nostris Breviariis (a). Cum enim legamus SS. Patres unoquoque die hoc strenue impleſſe; quid mirum si nos tepidi septimana saltem integra illud persolvamus (b)? Legimus Genadium Patriarcham Constantinopolitanum sæculo v. neminem ordinasse in Clero, qui Psalterium non sciret memoriter: & sæculo vi. nullus ad Episcopatum admittebatur, qui antea non fuisset assiduus in publici Officii choro, quod *Opus Dei* appellabant, Psalmosque memoria non teneret, ut ex S. Gregorio Magno discimus (c), id quod diu postea ipsemet servavit S. Gregorius PP. III., qui Psalmos omnes memoria retinebat.

Hoc illorum temporum disciplinæ caput

(a) *S. Benedictus in reg. cap. 18.*

(b) *Theodorus Lector in Eclogis ex lib. 1.*

(c) *Regist. lib. 4. ep. 45. lib. 8. ep. 34. lib. 12. ep. 6,*

put pro magno momento erat ob eam causam, ut nimirum Clerici *omni tempore* (a), ut Christus jubet, & in *omni loco*, ut vult Apostolus, orarent etiam sine libro sola recordatione, & memoria Psalmorum; sicque illud implerent, quod scriptum est in Deuteronomio (b), *meditaberis in eis sedens in domo tua, & ambulans in itinere, dormiens atque consurgens*. Ut igitur quantum fieri potest Psalmus sit in ore Clericorum *omni tempore & loco*, si non memoriter addiscitur Psalterium, frequentius saltem, idest semel in hebdomada est repetendum; ut ex frequentiori usu crescat expeditior, promptiorque orationis affectus.

II. Utilitas hujusmodi Breviarii privati ex cognitione majori proveniet sanctarum Scripturarum, quam Sacerdotes, & Clerici inertes, velint nolint, ex obligatione recitandi Officii consequentur. In eo namque legentur sancta quatuor Evangelia, immo totum novum Testamentum: libri sapientiales integri, & ex reliquo Testamento veteri præcipuæ historiæ creationis

(a) *Luc. 21. 36. 1. Timoth. 2. 8.*

(b) *Cap. 6. 7.*

nis mundi, diluvii, vocationis Abraham, Moyſis, plagarum Ægypti, & exitus inde Israelis, Joſue, Davidis, Templi, & Captivitatis Babilonicæ; & ex Prophetis partes præcipuæ ad mores informandos pertinentes.

Absurdum ſiquidem eſt (ſunt verba Concili Toletani VIII. an. DCLIII.) *eos qui cæteros ſimpliciores, & laicos habent docere, quibus & diſciplinæ, & vitæ debent eſſe veluti quoddam ſpeculum, ad alicujus ordinis, vel dignitatis promoveri ſtatum, qui legem Dei ignorant, nec litterarum ſaltem mediocritate ſunt inſigniti.* Certe non tam laudabile eſt Clericos peritos eſſe in divinis Scripturis, quam turpe eas illos ignorare, illudque negligere, quod Dominus præcepit Joſue (a): *Non recedat volumen legis hujus ab ore tuo: ſed meditaberis in eo diebus ac noctibus; ut cuſtodias, & facias omnia, quæ ſcripta ſunt in eo: tunc diriges viam tuam, & intelliges eam.* Infiniti laboris eſſet huc aſſerre cuncta, quæ SS. Patres dixerunt ſummo cum ſtudio urgentes hanc ſanctam lectionem Chriſtianis omnibus &

vi-

(a) 1. 8.

M

viris & mulieribus, nedum Clericis. Recentioris temporis doctissimus Auctor hanc materiam concludat Æneas Sylvius, postea Pius Papa II., qui ita scribit (a): *Pudeat Italiæ Sacerdotes, quos ne semel quidem novam legem constat legisse: apud Taboritas vix mulierculam invenias, quæ de novo Testamento, & veteri respondere nesciat.*

III. Utilitas esset quod hoc privatum Breviarium posset etiam deservire Oratoriis Confraternitatum Laicorum, & Ecclesiis ruralibus, quæ inopes & vacuæ a Clericis, qui cantare possint antiphonas, & responsoria; hac via divinas laudes haberent saltem diebus festis, Parocho, & scholaribus (b) pueris cantantibus Psalmos. Id quod B. Johannes Chrysostomus urgebat (c), nimirum ut matutina & (d) vesp-

(a) *Comment. de dictis & factis Alphonsi Regis lib. 2. n. 17.*

(b) *De Officiis publice celebrandis a Scholaribus in Ecclesia (rurali) vide cap. Presbyter 1. de Celebr. Missarum.*

(c) *Homil. 18. in Acta Apostol. in parte moralis &c.*

(d) *De vespertinis hymnis & orationibus in Oratorio rurali solitis cantari a mulieribus S. August. lib. 22. de Civit. Dei cap. 8. num. 7.*

apertina officia in Ecclesiis ruralibus quotidie celebrarentur a Presbytero & Laicis, qui commorabantur in villis.

Restat ut aliquid hic breviter summamque dicatur de dispositione ejusmodi Breviarii.

Psalmi cum canticis semper iidem dicentur, prout dispositi sunt per ferias hebdomadae, tantummodo celeberrimis diebus Natalis, Epiphaniae, Paschae &c. exceptis, in quibus ex antiquo more proprii Psalmi recitabuntur.

Oratio Dominica in singulis horis dicetur, omissis cæteris collectis; id quod ex antiquissimo Ecclesiae ritu Lateranensis Basilica servabat (a). *In Ecclesia Lateranensi*, inquit Durandus, *in omnibus horis loco ORATIONIS alta voce pronuntiatur oratio Dominica, quæ in novo Testamento prima Oratio fuit. Nam & in primitiva Ecclesia sic fiebat (b):* Et revera orationes illæ, quas collectas (*) appellamus, primis sæculis in usu

(a) *Ration. Divin. Offic. lib. 4. cap. 14. num. 17.*

(b) *Extant ejusmodi exempla in Actis Sanctorum Martyrum præsertim Romanorum.*

(*) *Oratio in sacris Officiis ideo Collecta passim*

usu tantum erant pluribus simul fidelibus congregatis (*); quibus tacite orantibus, mox Sacerdos veluti colligens singulorum orationes, brevem alta voce precem fundebat; quam adstantes confirmabant dicendo.

appellitari videtur, quod multitudine populi tum collecta, super eam a Presbytero decantaretur. Ita Magri in Not. Voc. Eccl. Cui quidem opinioni aperte concinit Thomafius heic infra, & in suo Orationali Fer. iv. in capite Jejunii, ubi hæc habet: COLLECTA POPULI ad S. Anastasiam. Et apertius ex Romana Ecclesiæ Commentariolo a se edito in Opusculo, cui titulus: Prisci Fermenti nova expositio, quod est 6. in 7. tomo Omn. Oper. suorum, ubi sic habet. Feria iv. initium Quadragesimæ. COLLIGUNT SE OMNES ad Ecclesiam Sanctæ Anastasiæ &c. Item a Mabillonio in indice Collectarum dicitur, Oratio ad Collectam. Quare Collecta idem proprius significat, quod Fidelium conventus & coadunatio. Verum Card. Bona lib. 2. c. 5. Rer. Liturg. post alios sacror. Rit. Interpr. iccirco Collectam appellatam autumat Orationem, quod per eam Sacerdos Fidelium petitiones ac vota Deo præsentanda, colligat.

(*) *Hiscæ illa consonat græcæ Synodi Ordinatio, ne Missa nisi duobus saltem adstantibus celebretur: frustraturus aliter Sacerdos eâ verba; Dominus vobiscum. Profecto iis primus omnium salutavit Booz Messores suos, utique plures. Ruth c. 2. 4.*

do. *Amen* (a). Quæ orationes, sive collectæ adeo solis Sacerdotibus reservatæ erant, ut nec Diaconis eas dicere liceret.

Lectiões tres tantum quotidie dicentur ad nocturnum defumtæ ex sacra Scriptura, quarum III. semper erit de S. Evangelio. Hoc modo.

A prima Dominica Adventus usque ad Septuagesimam in primis duabus lectionibus legetur ex Isaia, & aliis Prophetis, in tertiis lectionibus Evangelium S. Lucae, ita ut totum legatur: ita tamen ut si tempus longum fuerit usque ad septuagesimam, repetantur ex eodem Evangelio lectiones illæ, quæ doctrinam, & instructiones Domini continent. At diebus Natalis & Epiphaniæ propriæ lectiones assignabuntur.

A Septuagesima usque ad Dominicam Palmarum legetur de Genesi, Exodo, Levitico, Numeris, Deuteronomio, Josue, & Judicibus. In tertiis lectionibus legetur totum Evangelium sancti Marci.

In majori Hebdomada legentur Lamen-

(a) *Auctor quæst. Vet. & Nov. Test. quæst. 101. in Tom. 3. S. Augustini. Cassianus de Instit. Cænob. lib. 1. cap. 10. Amalarius de Ordine Antiphonarii. cap. 1.*

mentationes Jeremiæ Prophetæ, & in ultimo quatruiduo Passio Domini secundum quatuor Evangelistas.

In Paschate inchoabuntur ex antiquissimo ritu Ecclesiæ Actus Apostolorum, & Evangelium S. Joannis, & in tertiis lectionibus per illam hebdomadam legetur de resurrectione Domini secundum quatuor Evangelistas; ita ut per hanc hebdomadam legantur duæ lectiones Evangelicæ.

De Actibus Apostolorum sic loquitur S. Augustinus serm. 315. num. 1. *Actus Apostolorum, liber est de canone Scripturarum: ipse liber incipit legi a Dominico Paschæ, sicut se consuetudo habet Ecclesiæ.* In vetusto Ordine Romano ms. Monasterii S. Galli de nocte sancta Paschatis sic habetur: *Prima lectio de Actibus Apostolorum.*

De Evangelio S. Johannis, quod incipiebat legi in Paschate, videndus S. Augustinus in sermone 119. 120. & 121. tomo quinto. Typicum, & libri liturgici Græcorum. De Evangeliiis item de Resurrectione Domini in hebdomada Paschali agit S. Augustinus in pluribus sermonibus per eos dies habitis.

Ab octavis Paschæ usque ad octavas
Pen-

Pentecostes de Actibus Apostolorum, Epistolis Catholicis, & Apocalypsi, & in tertiis lectionibus Evangelium S. Johannis, quod totum legetur, sicuti & superiores libri novi Testamenti.

Ab octavis Pentecostes per tres aut quatuor hebdomadas legetur de libris Regum, vel Paralipomenon; deinde usque ad Dominicam xx. vel xxiii. post Pentecosten prima lectio erit ex libris sapientialibus, de Parabolis scilicet, Ecclesiaste, Sapientia, & Ecclesiastico: secunda lectio de Epistolis S. Pauli; & tertia de Evangelio S. Matthæi: ita ut libri sapientiales, Epistolæ S. Pauli, & Evangelium S. Matthæi plene legantur.

A Dominica xxi. vel xxiv. post Pentecosten usque ad Adventum, quia incertus est numerus hebdomadarum, in primis duabus lectionibus legetur de Job, Tobia, Judith &c. & in tertiis lectionibus repetentur lectiones ex Evangelio S. Matthæi, maxime de sermone Domini in monte; in quo sermone continetur summa perfectionis Christianæ.

Præter lectiones nocturni Officii erit & sua lectio brevior in vespers, in quibus
per

per septem hebdomadae dies, septem illae Epistolae ex Apocalypsi legentur, quae scriptae sunt jubente Domino Angelis Ecclesiarum Ephesi, Smyrnae, Pergami, Thyatire, Sardis, Philadelphiae, & Laodiciae; celebrioribus tamen festis habentibus suas proprias lectiones vespertinas.

Hae summam praelibata sunt, quae clariora evadent, cum particulatim lectiones distributae fuerint per singulos dies (*).

(*) Hunc sibi porro precandi ritum dum privatim oraret, optasse credibile est Ven. Thomae: modo verum quod ajunt, se tandem Ritisse Clementi Papae; ut ei daretur copia vetusto more Pensum Canonici persolvendi. Id quod insuper clariss. Vir, aeternae memoria dignissimus Lud. Ant. Muratorius in illa sua Regolata Divozione de' Cristiani (quamplurimum votis, & sacrae demum Congr. decreto an, 1753. adprobata) cap. 20, obtinuisse opinatus est.



Praeter lectiones nostrum Officii erit
 & sua lectio prior in vespertis, in quibus

OR.

ORDO TEMPORIS SERVANDUS

IN RECITATIONE

OFFICII ECCLESIASTICI.

ECclesiasticum Officium constat ex obsecrationibus, orationibus, postulationibus, & gratiarum actionibus, & Psalmis Hymnis & Canticis spiritualibus, atque lectionibus Scripturæ divinitus inspiratæ, & exhortationibus ac doctrinis Sanctorum Patrum.

Hoc Officium quotidie noctu & interdiu (a) certis temporibus, five horis orationi destinatis persolvitur: a quibus ut in diversas partes distribuitur, ita & diversam nomenclationem accipit. Harum partium vocabula pro diversitate horarum hæc sunt.

VIGILIÆ, five nocturnæ, antelucanis horis ad primum Galli cantum (b) post mediam

(a) *S. Augustin. de Hæresibus; hæresi 57.*

(b) *Cautio Episcopi in Libro Diurno tit. 7. Illud etiam præ omnibus spondeo atque promitto, me omni tempore per singulos dies A PRIMO GALLO usque mane cum omni Ordine Clericorum meorum VIGILIAS in Ecclesia celebrare.*

diam noctem. **MATUTINÆ**, diluculo, albescente die. **HORÆ PRIMÆ** Officium, hora diei prima, quæ incipit ab ipso Solis ortu. **HORÆ TERTIÆ** Officium, surgente, sive incipiente hora diei tertia, decursis duabus horis ab ortu Solis. **HORÆ SEXTÆ** Officium, hora diei sexta se volvente, quæ terminatur meridie. **HORÆ NONÆ** Officium, hora diei nona se volvente, elapsis horis duabus a meridie (a). **VESPERÆ**, hora diei duodecima (b), sive extrema surgente quæ in occasu Solis terminatur. **COMPLETORIUM**, in fine diei (c) & noctis adventu (*).

Sunt

(a) *S. Ambros. in Hymn. cujuscunque Horæ respectivis, & Vigiliis ad Nonam.*

(b) *S. Athanas. ad Virgines.*

(c) *Cassiodorus præf. in Psal. 101.*

(*) *Secutis vero temporibus pro Clericorum & maxime Presbyterorum spirituali occupatione indulget eisdem Ecclesia, ut paullo commodius Canonicas Horas eo tempore recitarent. Ita in C. Presbyter 1. de Celebr. Miss. ubi ait: Presbyter MANE, matutinali officio expleto, pensum servitutis suæ, videlicet Primam, Tertiam, Sextam, Nonam, Ve-*

spe-

Sunt præterea & Vigiliæ aliæ quæ primæ dicuntur, quæ in certarum sollemnitatum pernoctationibus (a) in exordio noctis, aut in noctis crepusculo vespertino (b), aut hora noctis tertia peragebantur (*).

Ex his Officiis *Vigiliæ* omnes, *Matutinæ* ac *Vesperæ* in majori sunt celebritate; quæ nimirum legitimum ac frequentiore non Clericorum modo, verum & Populi item conventum jam olim habent: reliqua Officia reliquarum horarum minori ritu per-

(a) *Ordo Romanus in Vigiliis Natalis Domini*, & *Radulphus Tungrensis de Observantia Canonum proposit. 21.*

(b) *S. Aurelian. Episc. in sua Regula tit. 60., cui adstipulatur S. Paulinus Episc. in hym. Nat. S. Felicis.*

speramque persolvat. *Cetera. Vide inibi Glossam. De Completorio nihil innovatur: additque Glossa; omnes Horæ mane dici possunt, excepto Completorio.*

(*) *Liquet inde Vigiliæ (seu Nocturnum Officium) a Matutinis (seu Laudibus, ab hora Matutæ, hoc est Auroræ, sic dictis) disjunctim olim persolvi solitas. Propterea nullus dubito quin etiamnum, de causâ, id fieri possit: quemadmodum nocte Nativitatis Dominicæ, de ritu, observatur.*

perfolvuntur: quæ nec antiquissimis temporibus publice in Ecclesiis, sed privatim tantum a Clericis recitabantur.

Officium quotidie prædictis horis fit aut de feria occurrente, aut de festo in eam incidente. Festorum autem alia sunt minora, majora alia, & alia maxima.

Festa Maxima.

NATIVITAS Domini. Epiphania. Incarnatio, sive Adnuntiatio Dominica. Cœna Domini, feria v. ante Pascha. Passio Domini, feria vi. Parasceve. Sepultura Domini, Sabbato sancto. SANCTUM PASCHA, Dominico die. Ascensio Domini. PENTECOSTE, die Dominico. Festum SS. Corporis & Sanguinis Christi. Dedicatio propriæ Ecclesiæ. Nativitas S. Johannis Baptistæ. Natale SS. Apostolorum Petri & Pauli. Assumptio S. Dei Genitricis Mariæ. Festivitas Omnium Sanctorum. Festum Sancti in cujus honorem dedicata est propria Ecclesia.

Festa Majora.

Octava Domini, seu Circumcisio. Hypapante Domini, sive Purificatio Sanctæ Mariæ. Feriæ 2. 3. 4. 5. 6. & Sabbatum in Albis. Feriæ 2. & 3. post Pentecosten. Transfiguratio Domini. Omnes dies Domini per totum annum. Nativitas Sanctæ Mariæ. Natale S. Stephani Martyris. S. Johannis Evangelistæ. SS. Innocentium. Cathedra Romana Sancti Petri Apostoli Romæ tantum. Natale SS. Apostolorum Philippi & Jacobi. Inventio S. Crucis. Natale S. Matthiæ Apostoli, 21. Maji (a). S. Jacobi Apostoli. S. Laurentii Martyris. S. Bartholomæi Apostoli. S. Matthæi Evangelistæ. Dedicatio S. Michaelis Archangeli. Natale SS. Apostolorum Simonis & Judæ. S. Andreae Apostoli. S. Thomæ Apostoli. Festum Sancti Patroni primarii Civitatis, vel Loci.

Fe-

(a) *Vide Martyrologium Florentinii. Non ponitur mense Februarii ob Quadragesimam, quæ in eo sæpius occurrit: excepta namque Adnunciatione Dominica nullæ festivitates in Quadragesima sollemniter celebrantur.*

Festa Minora.

Vigilia Nativitatis Domini . Vigilia Epiphaniæ . Dies Octava Epiphaniæ . Dies Octava Ascensionis Domini . Feriæ 4. 5. 6. & Sabbatum hebdomadæ Pentecostes . Dies Octava Corporis & Sanguinis Christi . Reliqua festa omnia , sive dies octavi in Kalendario notata , vel quæ consueverunt celebrari apud quasdam Ecclesias , vel Congregationes .

Notandum (a) , quod festa minora , quæ notata sunt in Kalendario Romano , extra Urbem Romanam pro libito celebrari pos-

(a) *S. Hieronymus in cap. 4. vers. 12. Epistolæ ad Galatas scribit : pro varietate regionum diversa in honore Martyrum tempora constituta . Non eadem itaque festa Sanctorum ubique celebrabantur . Radulphus Tungrensis libro de observantia Canonum prop. 22. Item Sedes Apostolica vult hanc proportionem , ut sicut in Urbe Sancti Romani Pontifices , & alii Sancti Urbis locales : ita in aliorum usu alii servant Sanctos suos locales . Et sicut Romani non tenentur ad nostros locales , ita nec nos ad ipsorum locales . Et merito , nam secundum S. Bernardum ad Canonicos Lugdunenses : Festivitates non sunt multiplicandæ : quia hæc frequentia gaudiorum Patriæ est , non exilii : Cives decet : non exules .*

possunt, vel omitti; exceptis festis Domini, Sanctæ Dei Genitricis Mariæ, Sancti Johannis Baptistæ, Apostolorum, Evangelistarum, & eorum Sanctorum, quorum nomina exprimuntur in Canone Missæ: quæ festa ubique locorum sunt celebranda (*).

(*) *Subdit inde Thomafius eorum superstitem Sanctorum nomina, quæ in Missæ Canone recensentur; eo tamen ordine quo per annum occurrunt. (quemadmodum de illis etiam fecisse compertum habes, quæ in hocce ternarium festorum genus invexit) Quo facto, Opellam absolvit.*



ADNOTATIONES MISCELLANEÆ

I N
MISSALE ROMANUM (*).

IN benedictione Incensi ad Offertorium dicuntur hæc verba: *Per intercessionem beati Michaelis Archangeli, stantis a dextris Altaris incensi.* Quæ verba non sunt desumpta ex cap. viii. Apocalypsis, ubi nulla fit mentio nominis Angeli, nec dexteræ Altaris incensi; sed desumpta sunt ex cap. i. 9. & seqq. Evangelii secundum Lucam; ubi dicitur de S. Zacharia Patre S. Johannis Baptistæ: *Secundum consuetudinem Sacerdotii, sorte exiit, ut incensum poneret, ingressus in templum Domini; & omnis multitudo populi erat orans foris hora incensi. Apparuit autem illi Angelus Domini, stans a dextris Altaris incensi, & paullo inferius:*
Et

(*) *Adnotationes hæc Thomasiæ character suo decoravit Clemens Papa XI.; dum in Autographis quæ Romæ extant in Albaniæ Familiæ Bibliotheca, hæc ad marginem apposuit. Istæ Adnotationes fuerunt factæ a P. Josepho Maria de Thomasiis Clerico Regulari Teatino, pro nova impressione Missalis Romani. Ita habet Vezzofius hoc loco.*

Et respondens Angelus dixit ei: Ego sum Gabriel qui esto ante Deum. Igitur in benedictione incensi ad Missam videtur reponendum nomen Gabrielis pro Michaelle; & sic habetur in antiquo Codice Tiliiano apud Menandrum, in notis ad Sacramentarium S. Gregorii pag. 270. scilicet, per intercessionem S. Gabrielis Archangeli stantis a dextris Altaris incensi. Item in antiqua Missa Romana edita a Cardinale Bona de Rebus Liturgicis in Appendice pag. 496. hoc modo profertur eadem benedictio: Per intercessionem S. Gabrielis Archangeli stantis a dextris Altaris incensi.

In tit. VIII. num. 3. Præscribitur hymnus Angelicus (*) dicendus in Missa votiva B. Virginis Mariæ in Sabbato, & in Missis votivis Angelorum: id quod contrarium est Cap. Consilium nostrum 4. de Celebratione Missarum. Fe.

(*) Qui quidem Hymnus Angelicus, seu Gloriam in excelsis Deo &c. olim in Missa non recitabatur nisi ab Episcopis, qui Civitatibus præsidebant; a reliquis autem Presbyteris die tantum Paschatis. ut Thomasius in Opusculo, Prisci Fermenti nova expositio, ex quodam Romano Commentariolo a se inhibi edito.

Feria vi. Parasceve non offertur sacrificium, sed tantum fit communio, & nihilominus in Missali habetur oratio: *In spiritu humilitatis &c.* ubi dicitur, & sic fiat sacrificium nostrum, & deinde ponuntur verba: *Orate fratres ut meum ac vestrum sacrificium.* In antiquioribus Ordinibus Romanis hæc non extant in Officio Feriæ vi. Parasceves.

Eadem Feria vi. Parasceve multi Sacerdotes ex errore elevant Sacramentum cum patena, quapropter melius explicari posset hæc rubrica in Missali.

Tit. iv. num. 3. Explicandum videtur quid intelligatur nomine Missæ votivæ, quæ prohibetur in Officio duplici, vel Dominica; nam Missa assignata alicui certæ diei non videtur esse revera votiva, & ex mera devotione, cum aliis diebus per annum dici non possit. Hujusmodi Missas votivas Cap. *Quidam 2. de celebratione Missarum*, vocat Missas *peculiares*, quibus opponit Missas *de die*. Igitur quando Missa est propria diei, licet non correspondeat toti Officio, non erit Missa *peculiaris & votiva*, & consequenter nec prohibita: exemplo etiam id constat, nam Missa conven-

tua-

tualis de feria, vel vigilia, quæ cantatur in Collegiatis in duplicibus, numquam appellata est Missa votiva, non ob aliam causam, nisi quia est de die. Item in Vigiliis occurrentibus infra Octavas, Missa dicitur de Vigilia, nec est votiva; sicuti non est votiva Missa de Rogationibus feria III. Rogationum; nam istiusmodi Missæ licet non corresponsdeant integro Officio, corresponsdeat tamen parti illius, & diei, in qua dicuntur; unde dicuntur Missæ de die, & non sunt peculiæres, & votivæ.

Tit. IV. & V. In prohibitione Missarum privatarum votivarum, & Defunctorum præter officia duplicia & Dominicas, addendæ sunt etiam Hebdomada major, Octavæ Paschæ, Pentecostes, Epiphaniæ, & Corporis Christi, & ut mihi videtur etiam Octava Natalis Domini, & Vigilia Epiphaniæ, & quando fit Officium Dominicæ secundæ post Epiphaniam in hebdomada antecedente propter concursum Septuagesimæ, sicut hoc anno MDCCIV. Nam si Officium semiduplex eo die transfertur, ipsa dies reputanda est quodammodo veluti dies Dominica.

Tit. XI. Symbolum præscribitur di-

cendum in Missa, ubi habetur corpus, vel insignis reliquia Sancti, de quo agitur, cum ejusmodi Officia sint tantum duplicia minora: forte omitti posset Symbolum ob solas reliquias, vel corpus; cum in majoribus festis S. Johannis Baptistæ, & S. Laurentii non dicatur.

Ibidem in festis principalibus Ordinum ponitur Symbolum (*), sed non explicatur an intelligenda sint sola festa primæ classis, an etiam secundæ.

Tit. ix. Ubi præscribitur Oratio *A cunctis*, addendum videtur, vel Oratio ad poscenda suffragia Sanctorum, videlicet, *Concede quæsumus Omnipotens Deus, ut intercessio &c.* alioquin hæc Oratio quæ est consimilis Orationi *A cunctis*, numquam dici posset per annum; cum utraque hæc Oratio sit ad poscenda suffragia Sanctorum.

In Missali Romano restituto ex Con-
ci-

(*) Et quidem in solis Ordinum Ecclesiis respectivis, & non extra (ut nonnulli imperiti faciunt) licitum est in Missa eo die, & per Octavam Symbolum recitare. Id enim aperte in laudato Titulo significatur.

calio Tridentino & jussu Pii V. edito, erant multæ Missæ Sanctorum, quæ postea novis Officiis Sanctorum supervenientibus, omis-
sæ sunt a Typographis, substitutis novis Missis: mihi haud æquum videtur, ut Mis-
sæ Sanctorum semel approbatæ in publico Missali, inde removeantur; quia in multis Ecclesiis, ubi illorum Missæ adhuc cele-
brandæ sunt; vel propter Reliquias, vel quia sunt Titulares Ecclesiarum, vel Pa-
troni locorum; recurrendum semper eis esset ad Missalia antiquæ impressionis, ut possint habere, & retinere suas Missas jam olim approbatas. Quare censeo reponen-
das esse ejusmodi Missas omnes, quæ ha-
bentur in Missali Pii V. Sic ut eodem die ponatur Missa Sancti noviter instituta, ac pariter antiquior pro locis, in quibus di-
cenda est; vel saltem has Missas Pii V. col-
ligendas in fine Missalis, ne omnino pe-
reant.

In Missis Natalis Domini explican-
dum esset, quomodo purificandus sit Ca-
lix, si Missæ non dicantur continuatim: id
quod quotannis accidit in tribus Missis sol-
lemnibus, quæ semper separatim cele-
brantur.

In

In Lectionibus & Evangeliiis diligenter apponendi sunt accentus, maxime ubi in latino textu potest esse aliqua æquivocatio temporis, quod ex textu græco potest determinari. Sic v. g. in Evangelio feriæ tertiæ Dominicæ Passionis, ubi dicitur: *Tempus meum non dum advenit*; hoc verbum *advenit* est temporis præsentis, & non præteriti; & sic dicendum *advenit* penultima correpta, & non *advènit* penultima producta. Item in Evangelio Vigiliæ S. Andreæ: *Invenit hic primum fratrem suum Simonem*; & postea, *invenit Philippus Nathanael*; utrobique, *invenit* est temporis præsentis, & legendum penultima correpta, *invenit*. Et sic in aliis locis, in Missalibus editis ejusmodi multa sunt corrigenda.

In Antiphonis ad Introitum regula authentica, quæ etiam expresse traditur in quodam Codice ms. Archivii Canonorum S. Petri, est, ut quotiescumque Introitus desumitur ex aliquo psalmo, idem ipse psalmus inchoatur post Introitum ipsum; & sic revera servatur in quovis Introitu Missalis, exceptis tribus Missis, quæ recentiori tempore aptatæ sunt, scilicet Transfigu-

gurationis Domini, Decollationis S. Johannis Baptistæ, & S. Francisci Xaverii. Quare si harum trium Missarum Introitus ad regulam authenticam servatam a S. Gregorio Magno reducendi sunt, post Introitum Transfigurationis ponendum est exordium psalmi LXXVI. unde desumptus est, dicendumque, *Voce mea ad Dominum clama-
vi, voce mea ad Deum, & intendit mihi.* In Introitu autem S. Johannis Baptistæ, & S. Francisci Xaverii, quæ incipit, *Loque-
bar de testimoniis tuis*, ponendum est exor-
dium ipsius psalmi, scilicet, *Beati imma-
culati in via, qui ambulant in lege Domi-
ni* (*).

In Cœna Domini ad Mandatum, sive
ablutionem pedum, & in Parasceve ad ado-
rationem Crucis antiphonæ, & cantus pos-
sunt distinctius imprimi, ponendo singula
singillatim per se, & a capite lineæ; ad-
notatis etiam singulis repetitionibus, quia
fæ-

(*) De tribus Missarum hisce Introitibus iterum
in sequenti Opusculo redibit sermo, quum de Litu-
rgica Academia. Ibi in adnotatione ad Missæ In-
troitum, suo loco apposita, sat quidem & non infelici-
ter a detecto naevo vindicabuntur. Propterea te il-
luc remitto;

sæpe inde oritur aliqua confusio . Idem dicendum de duplici *Alleluja* post Graduale , quod *Alleluja* pertinet ad versum sequentem , & cum eo debet conjungi , & non cum graduali : & sic in similibus : id quod fieri potest ab eo perito , qui curam habebit correctionis foliorum .

In Orationibus benedictionum v. g. Cinerum , Palmarum , Ignis novi in Sab- bato sancto &c. deberet explicari in rubrica quo tono vocis dici debeant .

In fine Missalis deberent exponi cum notis toni Orationis , Missæ festivæ , & ferialis , Læctionum , Epistolarum , Evangeliorum , Passionis in majori hebdomada : *Flectamus genua* , *Humiliate capita vestra Deo* , & alia quæ solent dici a Sacerdote , Diacono , & Subdiacono & Læctoribus , quia hæc communiter cantantur ex usu vel abusu , sine certa regula , quæ omnibus ubique præsto sit : ejusmodi cantus possunt exhiberi ex Directorio Chori , & Paride de Crassis , olim Magistro Cœremoniarum Papæ , & ex aliis auctoribus , qui de cantu romano libros ediderunt ; consultis etiam Magistris Capellarum musicæ SS. Domini Nostri , & Basilicarum Urbis.

NO-

N O T U L Æ

IN DUBIA PROPONENDA

CONGREGATIONI SACROR. RITUUM

Pro nova impressione Missalis.

AD primum dubium (*) nihil dicitur, quia standum est in jam decis a Sacra Congregatione.

Ad II. Videtur multum decere sacratissimam festivitatem Natalis Domini, quæ est inter præcipuas nostræ religionis; ut infra ejusdem Octavam Missæ votivæ privatæ, præsertim Defunctorum, pro cujusque Sacerdotis arbitrio non dicantur: ut in quavis Missa ejus temporis fiat saltem commemoratio Natalis Domini
in

(*) Oporteret ad majorem harumce Notularum intelligentiam, habere ad manus ea dubia in quæ Thomafius illas elucubravit; & ad marginem vel ad calcem apponere. Sed quoniam non habentur, nec facile haberi poterant, & forsitan delitescunt; ideo conjecturis utendum est, ut obscuris ex se aliquibus locis lumen aliquod afferatur. Id quod in una vel altera adnotatione observabis.

in Orationibus, & in Canone infra Actionem; quemadmodum fervatur etiam in festis primæ classis occurrentibus infra eandem octavam; quæ certe Commemoratio in Missis Defunctorum fieri non potest. Privilegium igitur concessum octavis Paschæ, Pentecostes, Epiphaniæ, & Corporis Christi, ne in illis dicantur Missæ votivæ, vel Defunctorum, jure ac merito extendi debet etiam ad octavam Nativitatis Domini; quæ singulari privilegio quotidie in Vesperis proprias de Natali antiphonas & psalmos habet in quovis magno festo infra ipsam occurrente. Præterea duo soli dies, idest xxix. & xxx. Decembris hoc indigent privilegio, nam cæteri dies habent festa duplicia, & in uno duorum illorum dierum sit Officium de Dominica cum Evangelio proprio de infantia Salvatoris; quod nisi eo die legatur a Sacerdote, numquam per totum annum ab eo diceretur. Cæterum in Missis sollemnibus pro re gravi infra eandem octavam, cantanda videtur Præfatio de Nativitate, omissa propria quam haberent; argumento ducto a festivitate S. Johannis Apostoli, quæ etiam in Ecclesia propria amittit Præfa-

fationem propriam de Apostolis, & habet Praefationem de Natali Domini. Si igitur in majoris sollemnitatis Missa id fit, quanto magis id fieri decet in Missa ritus minoris?

Ad III. In præcedenti folio ab Eñño D. Cardinali Barberino ad me misso invenio ad marginem *nihil innovari*: & certe si considerentur verba Missalis, Cæremonialis Episcoporum, & Cæremonialis Papalis; hæc genuflexio non est facienda, quia in dictis locis tamquam unica continuata actio præscribitur Communio SS. Corporis Domini tum in hostia, tum in calice (*).

Ad IV. In rubricis tit. x. num. 2. præcipitur, ut semper dicatur Graduale post Epistolam, excepto tempore Paschali. Quare si Missa SS. Philippi & Jacobi dicenda est extra tempus Paschale, debet habere

Gra-

(*) Agitur heic de fer. vi. in Parasceve in qua Sacerdos ad Altare communicat & hostia majori posita super patenam, & mox illius particula in Calicem immissa. Dubitabatur, num inter unam & alteram actionem Communicantem genuflectere concederet. De quo Thomasius ut ibi.

Graduale, quod commode potest sumi ex Missa aliorum duorum Apostolorum Simonis & Judæ; idest, *Constitues eos Principes &c.* Hic essent adnotanda alia quoque circa eandem Missam SS. Philippi & Jacobi, dicendam post tempus Paschale, cum aliqua propria habeat, & alia pertinentia ad idem tempus Paschale: sed quia non habeo decretum Sacræ Congregationis factum an. 1703. nihil possum notare circa reliqua mutanda vel supplenda ejusdem Missæ. Solum hic addo in veteri Lektionario Ecclesiæ Romanæ emendato ab Alcuino, designari pro festo SS. Philippi & Jacobi Lectionem de Actibus Apostolorum cap. v. *Exurgens Princeps Sacerdotum; usque, diluculo in templum, & docebant.* Quæ lectio potest deservire pro eodem festo extra tempus Paschale; cum alias posita in Missali, ex usu Ecclesiæ sit tantum pro tempore Paschali.

Ad V. Feria tertia Rogationum, si festum non occurrat, dicatur *Missæ de Rogationibus* sine Gloria in excelsis, licet in Officio sit dictum *Te Deum & Oratio Dominicæ*. Hæc sunt verba rubricæ ante Missam Rogationum, quæ respiciunt rubricam gene-

ne-

neralem Tit. viii. num. 3. ubi dicitur, quod *Gloria in excelsis* semper dicatur, quotiescumque in Matutino dictus sit hymnus *Te Deum*. Itaque rubrica prædicta particularis ponit exceptionem rubricæ generalis, tantum pro *Gloria in excelsis*; nempe quod licet sit dictum in Matutino *Te Deum*, & in toto Officio dicta sit oratio Dominicæ de tempore Paschali, nihilominus in Missa Rogationum *Gloria in excelsis* non dicatur. Quod si rubrica prædicta vellet fieri commemorationem Dominicæ in ea Missa, clare dixisset, prout paullo superius dixerat de festo; sit commemoratio Dominicæ currentis, & tertio loco dicitur oratio de B. Maria.

Ad VI. Nihil dicitur, quia standum, in decisis a Sacra Congregatione.

Ad VII. In festo SS. Nerei & Achillei, si celebretur post tempus Paschale, dicendus est Introitus proprius eorundem Sanctorum, *Ecce oculi Domini*, sine *Alleluja*, quia etiam habetur in Antiphonario S. Gregorii Papæ edito a Pamelio. Orationes propriæ, & Evangelium proprium. Epistola ad Hebræos, *Rememoramini pristinos dies*, de Communi Martyrum; quia hæc
Epi-

Epistola eidem festo assignatur in Codicibus mss. Lateranensi & Vaticano. Graduale *Clamaverunt iusti* ex Antiphonario S. Gregorii, quod Graduale habetur in Missali in festo SS. Petri & Marcellini. Versus de *Alleluja* ex Antiphonario S. Gregorii: *Sancti tui Domine benedicent te*, qui habetur in Missali in festo SS. Viti & Modesti. Offertorium & Communio de Comuni; quia quæ habentur in Antiphonario S. Gregorii, sunt de tempore Paschali.

Ad VIII. Exordia Epistolarum, & Evangeliorum sunt retinenda prout in Missali; quia cum excerptæ sint lectiones ex contextu, necessarium est aliquid in principio addi, ut sensus integer haberi possit in quavis lectione: unde semper additur in principio Evangelii, *In illo tempore*, & *dixit Jesus*, vel *Accesserunt ad Jesum &c.* Cæterum in decursu Epistolarum, & Evangeliorum menda typographica emendanda sunt ad editionem Vulgatam sacrae Scripturae.

Ad IX. Ratio hujus additionis est, quia in rubricis generalibus Missalis præscribitur ritus deponendæ Planetæ pro Missis tantum; unde in his functionibus extraor-

traordinariis benedictionis Palmarum, & feriæ vi. Parasceves oritur aliqua dubitatio, quando & quomodo Planetæ sint deponendæ, vel reassumendæ; quia de his functionibus nihil dictum est in rubricis generalibus. Igitur ad claritatem majorem possunt addi verba ex Cœremoniali Episcoporum pro ejusmodi ritu deponendæ & reassumendæ Planetæ in supradictis functionibus.

Ad X.XI.XII. & XIII. Satis provisum est in rubricis & decretis Sacræ Congregationis; unde nihil dicendum, sed petendum ab eadem Sac. Congregatione, ut ipsius Decreta apponantur.

Ad XIV. Mihi non videtur necessaria hæc additio, quia absolute jam assignata est Missa in Missali SS. Faustino & Jovitæ sine hac additione; & in toto Missali non invenitur rubrica generalis ut dicatur semper *V. Hæc est vera fraternitas*, quotiescumque sit festum SS. Fratrum; sicuti nec in Antiphonario S. Gregorii id servatur, ut supra vidimus in festo SS. Nerei & Achillei.

Ad XV. Ad evitandum concursum earundem Orationum necessaria videtur hæc

hæc mutatio Orationis secretæ S. Canuti.

Ad XVI. Omissio commemorationis octavæ Dedicationis Ecclesiæ propriæ occurrentis in Dedicationibus Ecclesiæ S. Salvatoris, vel SS. Petri & Pauli videtur necessaria, quia non possunt aliunde suppleri Orationes, Secreta & post Communionem. Nam prima Oratio Missæ de die consecrationis Ecclesiæ facile accommodari potest Anniversario, sed non aliæ duæ Orationes sine magna mutatione verborum.

Ad XVII. Si sit aliquod decretum Sacræ Congregationis, nihil mihi dicendum est; sed si illud non adsit, nescio quomodo rite omitti possit Symbolum in Missa Litanæ majoris in Dominica, vel infra octavam Paschæ; cum ea Missa etiamsi dicatur sine cantu, tamen ratione sollemnis Processionis, est quodammodo sollemnis; & revera deberet esse sollemnis cum cantu in fine Processionis, ut habet Cœremoniale Episcoporum. Ex rubricis generalibus Tit. xi. in Missis sollemnibus pro re gravi, quæ dicuntur in paramentis violaceis, non dicitur *Credo*, nisi eæ dicuntur in Dominica. Ergo ratione Dominicæ Symbolum
di

dicendum est etiam in aliis Missis, in quibus alias dicendum non esset. Unde resultat regula generalis, ut in omnibus Missis in Dominica dicatur semper Symbolum, excepta Missa Defunctorum.

Ad XVIII. Dubium hoc proponendum est Sacrae Congregationi; ex vi tamen verborum Cæremonialis Episcoporum lib. 2. c. 8. videtur genuflexio (*) facienda ipso die Annunciationis xxv. Martii; dicitur enim ibi: *ac die Annunciationis B. Mariæ Virginis*; & non dicitur in Missa, vel festo Annunciationis; id quod expressius habetur in rubricis generalibus Missalis Tit. xvii. num. 3. his verbis: *Item genuflectit in die Annunciationis B. Mariæ & in* tri-

(*) Quum Sacerdos die 25. Martii in festo Annunciationis B. M. sollemniter celebraturus, teneatur ad illa Symboli verba, Et incarnatus est &c. de scamno assurgere, si sedeat, atque utroque genu ad Altaris gradus, Mysterium illud Incarnationis religiosius adoraturus, se flectere: dubitabatur, num ad aliam diem prædicta festivitate translata, ad idem tum teneatur; an vero, prout de more, sufficiat e sedili quo insidet, apertum caput profundius inclinare. De quo Thomafius ut supra.

tribus Missis Nativitatis Domini : quo in loco differentia elucet inter diem Annunciationis & Missas Natalis ; quia si nulla esset , dixisset rubrica in Missa Annunciationis , sicuti dixit in Missis Natalis Domini . Signanter ergo notati sunt dies eorum festorum , non Missæ eorundem , quocumque tempore dicantur . Unde in Missa Nativitatis , infra ejusdem Octavam non fit genuflexio , quia hæc tantum præscripta est in nocte & die Nativitatis per hæc verba *in tribus Missis* . Ob reverentiam igitur talis diei fit hæc genuflexio , quæ proinde diei affixa est ; sicuti diei Purificationis assignata est in Breviario Antiphona , *Ave Regina Cælorum* , quæ semper die 2. Februarii dicitur , etiamsi festum Purificationis in alium diem transferatur .

Ad XIX. In Missali Romano ex ultima correctione Urbani VIII. , edito Romæ ex Typographia Vaticana 1635. statim post Bullam emanatam ab eodem Urbano die 2. Septembris 1634. habentur hæc verba : *Si contingat transferri festum S. Marci , non tamen transfertur Processio , nisi quando occurreret in die Paschatis , tunc enim in feriam II. sequentem transferetur* . In Breviario

rio tamen Romano edito Romæ typis Bernardini Tani 1642. ita dicitur: *Si Litaniæ majores occurrant in die Paschatis transferantur in feriam tertiam sequentem*. Sed Bulla Urbani pro correctione Breviarii facta est 25. Januarii 1631., tribus fere annis ante Bullam ejusdem pro Missali. Cæterum mihi aptius videtur ut Processio transferatur in feriam secundam, cum eodem die occurrat Statio ad S. Petrum, ad quem Litaniæ majores fiunt, uti etiam legitur in Martyrologio Romano die 25. Aprilis: *Romæ Litaniæ majores ad S. Petrum*.

Ad XX. In rubricis generalibus Missalis Tit. iv. num. 3. prohibentur Missæ votivæ, quando fit Officium duplex, vel Dominicæ. Hoc loco clarius exprimendum est, quæ sint Missæ votivæ: nam illæ debent tantum intelligi, quæ pro arbitrio, & devotione Sacerdotis dicuntur; & alias non pertinent ad diem in quo Missa dicitur. Quas enim nos appellamus *votivas*, textus Canonicus Cap. *Quidam 2. de celebratione Missarum* vocat Missas peculiares, quæ extra suum tempus dicuntur; ut de S. Trinitate, vel de S. Michaelis Archan-

gelo, easque opponit Missis de eodem die.

Unde sequitur, quod illæ solum sint revera Missæ votivæ, sive peculiare, quæ non sunt de eodem die, sed dicuntur extra proprium tempus. Quotiescumque igitur dicitur Missa aliqua assignata alicui diei, illa dici non debet votiva, quia est de die; & parum refert, an toti principali officio correspondeat, necne; quia satis est, ut ex parte correspondeat officio diei. Sic enim intelligenda sunt verba rubricarum generalium Tit. xv. num. 5. *Missæ votivæ, quia non correspondent Officio &c.* Quod clare patet ex aliis rubricis Missalis: v. g. Tit. III. num. 2. dicitur; *In vigiliis, & feriis quatuor Temporum, vel feria secunda Rogationum, quæ veniunt infra Octavam, Missa dicitur de vigilia, vel feriis supradictis cum commemoratione Octavæ.* Hæ utique Missæ vigiliæ, & feriarum nullo modo sunt votivæ, licet totum Officium sit de Octava; non ob aliam rationem, quia sunt de die, & aliquo pacto correspondent Officio diei, in quo fit commemoratio de iisdem feriis. Ob quam causam, quando prædictæ feriæ, & aliæ in Quadragesima occurrunt in festo duplici,
in

in Ecclesiis Collegiatis cantantur duæ Missæ conventuales, una de festo, & altera de feria; quæ Missa ferialis nullo pacto appellatur votiva, sed de die. Immo in Ecclesiis minoribus bene ordinatis, iisdem diebus in quibus cantantur in Collegiatis duæ Missæ, una de festo, & altera de feria; dici solent etiam privatim ipsæmet Missæ de festo etiam duplici, ac separatim de feria; quia hæc Missa ferialis est de die, & non votiva, & consequenter nec vetita a rubricis generalibus Missalis. Eodem modo feria tertia Rogationum dicitur Missa de Rogationibus, licet totum Officium feriale sit de Dominica Paschali; sed non appellatur votiva, quia est de die, & correspondet saltem Litaniis, quæ eodem die dicuntur in Officio, vel Processione. Accedit præterea, quia nisi hoc modo intelligantur Missæ votivæ, idest, quæ non sunt de eodem die, ut *Canon citatus* loquitur, jam multæ Missæ propriæ sive de feria, sive de Sanctis numquam dici possunt a Sacerdote per totum annum, quia semper concurrunt cum aliis festis, v. g. in quatuor Temporibus Septembris, & aliis vigiliis, & in Quadragesima ipsa, cum ta-

men

men ipsæ Missæ de tempore sint ab antiquo ritu Ecclesiæ Romanæ institutæ, & a S. Gregorio Papa pulcherrime dispositæ; quæ certe prohibendæ non sunt Sacerdotibus ob reverentiam saltem tot SS. Romanorum Pontificum, qui eas retinendas, & consequenter recitandas censuerunt. Igitur censerem in rubricis clarius exprimendum, dicendo Tit. iv. num. 3. *Et omnes aliæ votivæ, quæ scilicet non sunt de eodem die, vel quæ ad eundem diem non pertinent, in quo Missa dicitur &c.*

Ad XXI. Videntur per festa principalia Ordinum intelligenda solum festa SS. Fundatorum eorumdem Ordinum, qui sunt veluti Patroni principales eorumdem; argumento ducto a simili de Patrono principali alicujus loci, pro cujus festo tantum conceditur Symbolum in rubricis generalibus Tit. xi.

Ad XXII. Omnino videntur retinendæ, vel saltem indicandæ Missæ Sanctorum approbatæ jam in Missali Urbani VIII. pro illis Ecclesiis, vel Civitatibus in quibus fit Officium duplex, vel femiduplex de illis Sanctis; vel quia sunt Patroni, vel quia eorum insignes Reliquias habent, vel
ob

ob aliam causam ; ut in Lateranensi Basilica , in qua omnium Sanctorum Pontificum Officia (*) celebrantur ritu duplici . Exclusionem etiam harum Missarum in nova impressione ægre ferrent illæ Ecclesiæ , quæ retinere mallent antiqua Missalia , in quibus reperiuntur prædictæ Missæ , quæ semel jam approbatæ non videntur rejiciendæ , ne aliæ Missæ poëthac celebrentur de iisdem Sanctis , quam quæ longo tempore sunt celebratæ .

MISSÆ

*Quæ habentur in Missali Urbani VIII.
quæ in nova impressione sunt re-
tinendæ , vel indicandæ.*

MENSE JANUARIO . Die XXIII. de S. Emerentiana Virgine & Martyre , de Comuni . *Me expectaverunt peccatores .* Hæc Missa tantum indicanda est .

MEN-

(*) Ex ore ipso Thomasi accepisse , Vir probus mihi testatus est , lectiones novas ac proprias in Officiis SS. Romanor. Pontificum in Lateranensi Basilica quæ recitantur ; ab Eo cui Summus Pontifex provinciam demandaverat , fuisse omnes compositas .

MENSE MAJO . Die xxv. de S. Urbano Papa & Martyre . In Missali habetur duplex Missa de eo , una pro tempore paschali , quæ tantum indicari poterit ; alia propria extra tempus paschale , quæ integra debet poni .

Die xxvi. de S. Eleutherio Papa & Martyre , de Communi . *Statuit ei Dominus* , quæ tantum indicanda est .

MENSE JULIO . Die xii. de SS. Nabore & Felice Martyribus , de Communi . *Intret in conspectu tuo* , quæ tantum indicanda est cum orationibus propriis .

MENSE AUGUSTO . Die vii. de S. Donato Episcopo & Martyre Missa propria .

MENSE NOVEMBRI . Die xix. de S. Pontiano Papa & Martyre , de Communi . *Statuit ei Dominus* , quæ tantum indicanda est .

Ad XXIII. In benedictione incensi ad Offertorium non gratis , & sine causa dicitur de Sancto Archangelo , quod staret a dextris Altaris incensi ; alioquin ejusmodi circumstantiæ particulares gratis & pro arbitrio , ut libuerit , possunt dici de quovis Angelo , vel Sancto ; quod non decet Ecclesiæ gravitatem & prudentiam . Quando

do igitur Ecclesia ejusmodi circumstantias usurpat, id sæpe facit ex aliquo fundamento solido, ex sacra Scriptura, vel traditione desumpto. Porro in tota sacra Scriptura nullus Archangelus visus est stetisse a dextris Altaris incensi, nisi S. Gabriel (*), quando locutus est ad S. Zachariam Sacerdotem, cui forte exiit, ut incensum poneret in Templo; ut latius habetur in Evangelio Lucæ cap. 1. Igitur in benedictione incensi cum imploratur intercessio S. Archangeli stantis a dextris Altaris incensi, id de Sancto Gabriele intelligendum est: alioqui si hæreticus nobis diceret, unde didicistis apparuisse aliquando S. Michaeli a dextris Altaris incensi, quod erat in Sancta Sanctorum? quid solide respondendum esset, non plane invenitur; nisi recurrere ad piam devotionem, qua tribuitur historia unius Archangeli ad alium Archangelum pro nostro arbitratu: nam hæc statio a dextris Altaris incensi est historia, non visio Prophetica, ut in Apocalypsi cap.

VIII.

(*) *Recole quæ superius scripta sunt pag. 104. per rotam, & seq.*

VIII., in qua dicitur Angelus nullo expreso nomine stetit ante Aram Templi habens thuribulum aureum, cui data sunt incensa multa de orationibus Sanctorum. Hæc visio symbolica aptius accommodari potest S. Michaeli, & cuilibet alteri Angelo, cum nullius nomen ibi exprimatur, & tota narratio intelligatur in sensu spirituali de orationibus Sanctorum; & proinde cuilibet Angelorum possit convenire. Ego (salvo meliori iudicio) puto irrepsisse nomen Michaelis pro Gabriele in Missalibus posterioris ætatis: nam in antiquioribus libris Missalibus mss. clare in benedictione incensi ad Offertorium reperitur nomen Gabrielis; ut videre licet in appendice Menardi ad Sacramentarium S. Gregorii, & in Missa Romana antiqua edita a Cardinale Bona in appendice ad lib. de Rebus Liturgicis pag. 496.

Ad XXIV. Regula authentica recte disponendi Antiphonas & Psalmos Introitus Missæ, quam servavit S. Gregorius Papa, & retinet Missale Romanum, traditur in libro ms. Archivii Basilicæ Vaticanæ; unde hic ad verbum illam transcribam: *In assignatione eorum quæ spectant ad Officium*

cium *Missæ* est sciendum, quod semper quando primus versus psalmi sumitur pro introitu, versus introitus est ille versus, qui immediate, aut quasi immediate sequitur primum versum psalmi. V.g. Introitus sit Deus in adiutorium; versus erit Avertantur retrorsum: Assignato igitur introitu, non oportet assignari versum introitus. Item semper quando aliquis versus infra psalmum sumitur pro introitu, versus introitus erit primus versus psalmi. Ex quo sequitur, quod versus introitus debet intelligere unde sumitur introitus, ut v. g. si introitus sit Mihi autem nimis, versus introitus erit primus versus psalmi, scilicet Domine probasti. & cetera. Hæc in laudato ms. Contra has regulas authenticas sunt compositæ paucae *Missæ* recentioris temporis in Missali, cum in reliquis *Missis* antiquis constanter servantur prædictæ regulæ.

In Transfiguratione Domini introitus sumitur ex psalmo LXXVI. & versus debet esse initium ejusdem psalmi, idest, *Voce mea*, & non psalmus LXXXIII. *Quam dilecta*.

In Decollatione S. Johannis Baptistæ introitus sumitur ex psalmo CXVIII., &

versus debet esse initium ejusdem psalmi, idest, *Beati immaculati*, prout recte ponitur in Comuni Virginis Martyris, & non psalmus xci. *Bonum est*.

In festo S. Francisci Xaverii occurrit idem Introitus ac ille Decollationis Sancti Johannis, & eodem modo ponendum est initium ejusdem psalmi, scilicet *Beati immaculati*; & non duo illi versus contra usitatum morem, videlicet *Laudate Dominum omnes gentes*, & *Quoniam confirmata est super nos*: qui duo versus sunt psalmi diversi a psalmo cxviii., unde desumptus est introitus.

In Missa quoque S. Ignatii Loyolæ præter authenticum & usitatum morem, post introitum non ponitur initium psalmi v., *Verba mea*; sed versus, *Gloriabuntur in te omnes &c.* qui est penultimus ejusdem psalmi. Quatuor igitur hi introitus revocandi videntur ad authenticam formam & usitatam in toto reliquo Missali; ne Missale videatur consutum ex diversis pannis pro diversitate & libito ingeniorum. Cæterum cum debita reverentia dicam, longe melius disponi potuisse introitum S. Ignatii hoc modo, secundum editionem Psalterii

Romani, qua utitur Missale Romanum: *Gloriabuntur in te omnes, qui diligunt nomen tuum: Quoniam tu Domine benedices iustum. Psal. V. Verba mea auribus percipe Domine, intellige clamorem meum. Gloria Patri.* Nam introitus ille Missæ S. Ignatii; nempe, *In nomine Jesu*, defunctus ex Missis majoris hebdomadæ, nihil pertinet ad Sanctum, cum reliqui Missarum introitus Sanctorum aliquid contineant, qui recte referri, & accommodari possint virtutibus, vel passionibus eorundem Sanctorum (*).

(*) *Lege quæ supra scripsimus in adnotatione ad calem pag. 111. quæque infra etiam notabimus in Opusculo de Liturgica Academia, ubi de re-cta norma formandi Introitus in Officiis Missarum, iterum ac tertio atque tandem redibit sermo.*



DE TRANSLATIONE FESTI

ET RATIONE ILLUD SERVANDI,

Quando incidit in Majorem Hebdomadam.

Cum Decreta a Sacrorum Rituum Congregatione edita x. i. Februarii, & xi. Martii 1690. de Festo Annunciationis B. Mariæ Virginis incidente in biduum ultimum Majoris Hebdomadæ, perpetuis futuris temporibus transferendo ad feriam secundam post Octavas Paschæ, de omnibus generatim Festis in idem biduum incidentibus non sanxerint regulam; existimo vi illorum Decretorum nihil innovatum quoad Festa alia, in consimili casu occurrentia: ac propterea servari posse communio-rem consuetudinem, quam etiam testatur S. Antoninus Archiepiscopus Florentinus in Summa, Majore, part. 2. Tit. 9. cap. 7.; ut Officio ex propria die translato, festum, sive cessatio ab operibus servilibus non transferatur. Ita tamen, ut si servetur festum, aliquod in Sabbato Sancto, facilius admittatur causa excusans ab audienda Missa.

Si-

Siquidem cum unica tantum conventualis in Ecclesiis celebretur, difficilior redditur observantia istiusmodi præcepti; ut recte monet Pasqualigus de Sacrificio novæ Legis quæst. 1250. num. 1.

Et hæc quidem quantum attinet ad Decreta prædicta folis verbis attentis. Ceterum si causas spectemus ob quas ea decreta confecerit Sacra Congregatio; ea sine dubitatione novo ejusdem decreto ad cætera quæcumque festa, quæ cum cessatione operum servilium fervantur, extendi decentissimum arbitror. Consequens enim est, ut ubi par adest ratio causarum, par decretum non desit agendorum. Porro priorum decretorum causa potior ea esse videtur, quæ in exordio decreti XII. Februarii exponitur; ut iis nimirum diebus festa cum præcepto audiendæ Missæ celebrentur, quibus commode fideles illud observare possint. Id quod feria VI. Parasceve ac Sabbato Sancto fervari non posset omnino, si adhuc prisca illa vigeret Ecclesiæ Romanæ traditio; quæ, ut scribit S. Innocentius Papa ad Decentium Episcopum Eugubinum epistola relata in Codice Canonum, habebat; *Isto biduo sacramenta penitus*

non celebrari. Quod igitur olim fieri non poterat, ut Missa audiretur a fidelibus in eo biduo; hoc modo ægerrime fieret in Sabbato Sancto, ad quod unica subsequen-
tis noctis sollemnis Missa retracta est. Ita-
que cum dispar causa non sit in transla-
tione festi Annunciationis in biduum illud
incidentis, ac reliquorum festorum in eo-
dem occurrentibus, censerem id de iis
omnibus generatim festis (*) statuendum,
quod statutum fuit de Annunciatione. Quæ
omnia salvo meliori iudicio &c.

(*) *Judicium istud ea sola festa commendat, quæ
alicubi particulariter celebrantur: nam ultra illud
Annunciationis, non alia impræsentiarum eo biduo
possunt occurrere.*



R I F L E S S I O N I

INTORNO AD UNA NUOVA

ACCADEMIA DI LITURGIA,

Che si pensa d'istituire.

PEr la nuova Accademia di Liturgia, che si pensa d'istituire, chi è stato richiesto di porgerle qualche metodo, desidererebbe più tosto impararlo da altri, che di suggerirlo egli col suo poco sapere. Nulladimeno posponendo egli ogni considerazione d'esserne tacciato per troppo audace, ama meglio ubbidire a chi può comandargli, e rozzamente qui accennare, come può, ciò che stima dover dire in ristretto sopra la materia proposta.

Dovendosi trattare in questa nuova Accademia della Liturgia, o sacro Ministerio tanto della Legge antica, quanto della nuova; quanto alla Legge antica si potrebbero tenere due metodi.

Il primo *Umano* trovato dagli uomini per facilitare lo studio, ed abbreviar la fatica tanto fuggita dal comune degli uo-

S

mi-

mini ; cioè di ridurre le materie a trattati speciali compresi sotto alla generalità di qualche titolo , o argomento , per trovare più agevolmente le cose , che si cercano nelle occorrenze . Secondo questo metodo si potrebbe ridurre tutto il sacro Ministerio della Legge antica a tre titoli generali.

1. *De personis.* 2. *De rebus.* 3. *De actionibus.*

Comprendendo sotto il primo tutte le condizioni , e qualità personali del Sommo Pontefice , de' Principi de' Sacerdoti , capi delle ventiquattro Famiglie Sacerdotali , e degli altri Sacerdoti del secondo ordine , e di tutti i Leviti . Sotto il secondo titolo , il Tabernacolo Mosaico portatile , ed il Tempio fabbricato da Salomone , come anche l'Arca , gli Altari , ed altri strumenti ; le decime , primizie , donativi &c. E sotto il terzo titolo i sacrificj , le oblazioni , le aspersioni , le lavande &c.

Questo metodo però richiede un gran fondo di dottrina tanto della divina Scrittura , quanto d' altri Scrittori non solo Cristiani , ma anche Ebrei , del quale molti trattati sono stati tradotti in latino , utili per il senso letterale de' riti Mosai- ci: e perciò crederei , che non fosse
mol-

molto proporzionato a' novizj Accademici.

Il secondo metodo, che possiamo chiamare *Divino*, è quello, che l' infinita Sapienza di Dio ha tenuto non solo nel vecchio Testamento, ma anco nel nuovo, dando le materie delle cose o comandate, o vietate, o permesse sparsamente in varj libri, e luoghi; spesso spiegando in un luogo più chiaramente ciò, che in un altro non avea voluto dire con tanta chiarezza. E se bene sono a noi impenetrabili i fini consigli, che la divina Sapienza ha avuto in questo metodo, pur non inverisimilmente si potrebbe dire, che per questa via ha obbligato i suoi fedeli; e sopra ogni altro i suoi ministri a meditare *die, ac nocte in Lege Domini*; acciocchè la continua lettura, meditazione, e reminiscenza servisse meglio di ogni altro repertorio. Questo secondo metodo riuscirebbe più facile alla nuova Accademia, perchè scorrendo i libri dell' Esodo, Levitico, e Deuteronomio, di mano in mano, che s' incontra qualche passo appartenente alle *persone, alle cose, ed alle azioni* del sacro ministerio, si potrebbe spiegare in un discorso, leggendolo prima tutto intiero agli Uditori,

acciocchè sappiano tutto il soggetto, sopra cui s'ha da discorrere; e poi dichiararlo secondo la lettera, per conoscere il vero senso di quelle divine Leggi, secondo che obbligavano il popolo Ebreo: ed in ultimo spiegarlo secondo il senso spirituale, e morale, massime con quelle considerazioni morali, che sono più adattate a sacri Ministri della Legge nuova: nella quale è ben cessata la scorza esteriore delle antiche cerimonie; ma vi rimane lo spirito da quelle figurato, come parla S. Paolo della nostra circoncisione del cuore *spiritu, & non litera*.

Per la pratica di questo secondo metodo basterà ricorrere a buoni Espositori, che sogliono spiegare il senso litterale, e spirituale della sacra Scrittura; e specialmente de' tre sopracennati Libri del Pentateuco. Questo secondo metodo farà ancora giovevole a Chierici Accademici per istruirli, ed assuefarli alla predicazione della parola di Dio, alla quale son tenuti tutti i Parrochi, secondo il Concilio di Trento. E questa via tenne S. Carlo, mentre era al Palazzo Vaticano con Pio IV. suo Zio, istituendo quivi un' Accademia
di

di Prelati, con titolo di *Notti Vaticane*, per insensibilmente avvezzare la Prelatura di Roma con l'esercizio de' sagri discorsi dell'Accademia alle prediche; acciocchè essendo promossi a' Vescovadi, si trovassero già esercitati a fare ragionamenti, e così poi più facilmente potessero predicare la parola di Dio nelle loro Chiese.

Quanto poi al secondo punto della nuova Accademia della Liturgia, e sacro ministero della Legge nuova, si potrebbe in primo luogo trattare della S. Messa, e dell'Uffizio Divino, come di cose più usuali a' Chierici, e che ricercano coll'erudizione la pietà per degnamente praticarle: potendosi in appresso passare a trattare delle Chiese de' Cristiani, delle loro feste, della Gerarchia Ecclesiastica &c. In prima si potrebbe discorrere sopra la Messa, e poi sopra l'Uffizio, ragionando ordinatamente sopra ciascuna parte di essi, per esempio sopra l'*Introito* la *Zetania*, cioè *Kyrie eleison*, Inno Angelico, Orazione &c. In ciascuna di queste parti si potranno considerare le sue cause, che chiamano *efficiente*, *materiale*, *formale*, e *finale*.

Ri-

Ricercando prima, chi ne sia stato l'*Au-*
tore o istitutore, o almeno la sua antichità. Secondo la *materia* della quale si costruisce, e per così dire si fabbrica. Terzo la *forma*, o disposizione, con che è disposta, e coordinata: e quarto il *fine*, per lo quale è stata istituita. Poi la parte stessa si può considerare secondo le sue varie circostanze del *quis*, *quomodo*, *quando*, *ubi* &c. ovvero più brevemente si può comprendere la parte che si considera, sotto i tre generi di questioni accennati da S. Agostino nel lib. x. delle Confessioni al cap. x. *An sit? Quid sit? Quale sit?*

Si darà quì succintamente un esempio sopra l'Introito della Messa. *Primo* si potrà ricercare se l'istitutore ne sia stato S. Celestino Papa, o altri a lui posteriori, o che antichità se ne trovi. *Secondo* di che si compongono gl'Introiti ordinariamente. *Terzo* qual sia la retta disposizione, che secondo le autentiche regole: e che essendo preso l'Introito da un Salmo, il principio poi del Salmo, che siegue, deve esser lo stesso, d'onde è preso l'Introito: e se l'Introito è composto del principio di un Salmo, si metta appresso il secondo

ver-

verso per iniziale (*) &c. *Quarto* qual sia stato il fine dell' istituzione dell' Introito : che non è stato altro , se non che colla melodia del canto dell' Introito allettato soavemente si ritraesse il popolo da pensieri , e cure del mondo , e si applicasse a santi pensieri , ed a Dio . Da *chi* poi debba esser cantato l' Introito ; si potrà dire , che dalla Scuola , o Collegio de' Cantori , che anticamente era di soli Suddiaconi , e Chierici inferiori . Se si cerca il *luogo* , si potrà dire , che nel Coro de' Cantori avanti l' Altare , e fuori del Presbiterio . Se si domanda il *tempo* si potrà rispondere , che questo canto si dee cominciare prima , che il Sacerdote celebrante esca dal Secretario , o Sacrestia , chiamandosi pro-

(*) *Minus inde probantur Thomasio illi quatuor Missarum Introitus Romano Missali recens inveci, quorum supra meminimus pag. 111. & 131. & seqq. de Not. pro novo Missali. Quippe qui contra authenticam regulam quam inibi ex Vaticano Archivio per extensum recenset, a S. Gregorio Magno praescriptam, diuque servatam, excogitati & adjecti. Idzamen ex eo potuit evenire, quod nondum impressum praefata regula autographum, inter manuscripta obserata fuerit amandatum; ac propterea raro obvium.*

propriamente Introito , poichè nel tempo di questo canto entra il Sacerdote in Chiesa , per andare all' Altare . Quanto poi al modo essendo Antifona , e non Responso-rio , dee esser cantato da due Cori , o classi di Cantori ; poichè *in Antiphonis chorus choro respondet &c.* Dichiarato tutto ciò che appartiene a ciascuna parte , secondo l' erudizione , e primaria sua istituzione , si potranno spiegare le particolari cerimonie del tempo presente prescritte dal Messale , e da' Ceremoniali . Circa poi i sensi mistici , o morali delle parti della Messa , abbisogna andar parcamente , perchè sebbene molte cose sono state istituite per significare ; come sono i lumi all' Evangelo , il far Orazione verso l' Oriente , il segno della Croce , il lavarsi le mani all' Altare , l' incenso &c. molte altre però , anzi la maggior parte non sono state istituite per significare , ma per onestà , buon ordine , e decoro di Religione ; e per istruzione , e preparazione degli animi de' fedeli astanti , e de' Sacerdoti . Ed il voler ridurre ogni minima azione a' sensi mistici , e spirituali , non farebbe secondo la mente degl' Istitutori . Per esempio si legge

ge

ge l' Epistola per istruire il popolo delle dottrine Apostoliche, e Profetiche; e in questa lettura la Chiesa pretende, che noi stiamo attenti a quello, che lo Spirito Santo c' insegna per eseguirlo con l' ajuto della sua grazia; e non per pensare nel tempo, che si legge l' Epistola alla predicazione di S. Gio: Batista, che fu precursore dell' Evangelio di Cristo. Così anche nell' Inno Angelico la Chiesa vuole, che noi accompagniamo di cuore a quelle laudi, adorazioni, e preghiere, che in esso si contengono, v. g. *laudamus te, adoramus te. Qui sedes ad dexteram Patris miserere nobis*: nè pretende, che in quell' Inno noi meditiamo il misterio sacrosanto della Natività del Signore, in cui gli Angeli cantarono il *Gloria in excelsis*. Per le persone idiote, che non intendono la lingua latina queste pie meditazioni possono esser buone per necessità a causa dell' ignoranza; ma la prima istituzione, ed intenzione della Chiesa dee essere sempre avanti gli occhi per essere eseguita da chi fa il latino, per poter giustamente dire: *Psallem spiritu, psallam & mente. Orabo spiritu, orabo & mente*. Anzi per gl' idioti stessi farebbe
T più

più conforme alla mente , ed intenzione della Chiesa , se si desse loro qualche breve ristretto di orazioni giaculatorie volgarmente accomodate alle parti della Messa , acciocchè ancor essi al meglio , che possono , accompagnassero uniformemente tutto ciò , che si dice , o si fa nella Messa , e che la Chiesa pretende da' fedeli astanti (*). Perchè poi nelle parti preparatorie dell' azione della Messa , che propriamente si racchiude nel Canone fino al *Pater noster* (che però il Canone vien chiamato *Actio Missæ* , e si dice anche oggidì *infra Actionem*) perchè dico non vi è molto campo in queste parti preparatorie di ragionare de' punti morali , potrassi a ciò copiosamente supplire con un' ampia spiegazione del Canone ; il quale quanto è più ristretto di parole , tanto è più abbondante di sensi , che con ammirabile maestà , e profondità in se racchiude ; e di piissimi , e santissimi affetti , che contiene . E quì la spiegazione non

(*) *Notabitur infra quum de Doctr. Christiana P. Imberti, edidisse Romæ Thomafium brevem quandam italicam Instructionem, interveniendi causa devotius fervidiusque Missæ mysteriis; quo te remitto.*

non farà di parte in parte , ma di parola in parola , come han fatto tanti dotti espositori del sagro Canone , sì de' tempi antichi, sì de' bassi .

Si è abbozzato fin quì qualche metodo della nuova Accademia di Liturgia , lasciando alle persone erudite di correggerlo , riformarlo , pulirlo ; anzi di cancellarlo tutto , per disegnarne altri più perfetti ; bastando a chi scrive l'aver ubbidito , se non come dovea , almeno come ha saputo , e potuto .



A D N O T A T I O

AD PETITIONEM NOVI FESTI

DE PATRE ÆTERNO.

INter incerta, & lubrica humanarum opinionationum, consultius omissis disputationum tricis, recurritur ad majorum auctoritatem; qui tanto perspicacius videre quæ ad religionem pertinent, quanto propinquius fuere Lucernæ (*) lucenti in hoc caliginoso loco; hoc est Apostolis sanctis, eorumque discipulis, qui omnem nobis transfuderunt doctrinam scripto, & ore. Itaque in præfenti quæstione, An expediat novum festum Sedis Apostolicæ auctoritate institui de Patre Æterno, animo comprehendendum est, an id conforme sit Patrum mori, & instituto, necne. Qua in re potissimum considerandum puto, quas ob causas instituta olim fuerint festa Domini in Ecclesia; festa, inquam, Domini, nam de causis festorum in Natali-

(*) Extabat forte in Autographo dictio quedam adeo lectu difficilis, ut eam Vezzofius, (qui Opusculum evulgavit) non nisi punctulis eo loci significarit.

litiis Sanctorum non est hic locus proprius differendi.

Ad duas potissimum causas, vel tres revocantur a Patribus institutiones festivitatum Domini. Una ad tollendam desidiam negligentiorum hominum: altera ob consecrationem ipsam certorum dierum ex patris mysteriis: & tertia ad innovandam memoriam celebriorem divinorum beneficiorum in Ecclesia.

Primam causam ex Anonymo refert Sanctus Hieronymus lib. II. in Epistolam B. Pauli ad Galatas (a): *Qui vero opposita questioni acutius respondere conatur, illud affirmat, omnes dies æquales esse: nec per Parasceven tantum Christum crucifigi, & die Dominica resurgere: sed semper sanctum Resurrectionis esse diem; & semper eum vesci carne Dominica. Fejunia autem & Congregationes inter dies propter eos a viris prudentibus constitutas, qui magis sæculo vacant quam Deo: nec possunt, immo nolunt toto in Ecclesia vitæ suæ tempore congregari, & ante humanos actus, Deo orationum suarum offerre sacrificium &c.*

Secundam causam ex ipsismet diebus di-

(a) Cap. 4.

divino aliquo mysterio consecratis adducunt passim Patres, ex quibus ii in præsentiarum sufficiant.

Vetustissimus Auctor Constitutionum Apostolicarum lib. II. cap. LIX., lib. V. cap. XIII., lib. VII. cap. XXIII., & lib. VIII. cap. XXIII. S. Leo ferm. 2. de Nativitate; ferm. 2. de Epiphania cap. 2., item 4. de Epiphania; ferm. 3. de Quadragesima; & ferm. 1. de Pentecoste. S. Augustinus ad inquisitiones Januarii lib. II. sive Epist. LV. alias CXIX. sic inquit: *Hic primum oportet novis diem Natalem Domini non in sacramento celebrari; sed tantum in memoria, revocari; quod natus sit: ac per hoc nihil opus erat, nisi revolutum anni diem, QUO IPSA RES ACTA EST, festa devotione SIGNARI.*

Tertiam denique causam, ob memoriam scilicet divinorum beneficiorum, sive in simplicem memoriam rei gestæ; sive etiam juxta doctrinam S. Augustini loco citato ad quæstiones Januarii, in significantiam rei gerendæ, ut in Paschate: hanc, inquam, causam, quæ potissima est, ubique fere Patres indicant: & ut aliquos recenseam, eam attingunt laudatus Auctor

Con-

Constitutionum Apostolicarum lib. vii. cap. xxx., S. Leo ferm. 7. de Epiphania, & S. Augustinus loco citato: *Eo itaque modo agimus Pascha, ut NON SOLUM IN MEMORIAM, quod gestum est, revocemus, idest quod mortuus est Christus & resurrexit: sed etiam, cætera, quæ circa ea adtestantur ad sacramenti significationem non omittamus.* Et ferm. ccxx. alias de Diversis 78. de Vigiliis Paschæ: *Hoc semel (inquit) factum, esse, optime nostis: tamen solemnitas, tamquam sæpius fiat, revolutis temporibus iterat, quod veritas semel factum tot Scripturarum vocibus clamat quod enim semel factum in rebus veritas indicat; hoc sæpius celebrandum in cordibus piis sollemnitas renovat &c. Ideo cogitatio hominis intuens veritatem, Domino confitetur: reliquæ vero cogitationis, quæ sunt in memoria NOTIS TEMPORIBUS non cessant celebrare, sollemnia, NE INGRATA COGITATIO JUDICETUR.*

Ad mentem ergo intentionemque Patrum si expenderimus quæstionem proposita de novo Festo Patris æterni, ægre quiverimus causas invenire ad novam hanc festivitatem inducendam consimiles iis, quas

quas nostri habuere majores. Magnus sane numerus festorum præsentis temporis primam causam, si quid valeret, tolleret: secundam æternitas Dei Patris die temporali non conclusa, longe propellit: tertiam vero Deitas ipsa non admittit. Deus sibi est, nec propter nos est, a quo, & per quem, & ad quem sumus omnes. Beneficium, si quod excogitari potest nobis collatum a Patre æterno, recolendumque, novo hoc festo, illud plane fuerit de revelata Paternitate, ut Christus dicebat: *Pater manifestavi nomen tuum hominibus*; hoc est, te Patrem, ac Genitorem æternum coæterni Filii, ut S. Johannes Chrysostomus sæpe in homiliis in Johannem exponit. At hoc grande beneficium, quo innititur tota Christiana Religio, satis proprio festo recolitur, sanctissimæ nempe Trinitatis anniversaria celebritate, ut evidentissima significatione exprimitur in oratione illius, his verbis: *Omnipotens (*)*
sem-

(*) *Quæ quidem Oratio quum Per Jes. Chr. Filium tuum absolvatur, jam illud Æterno Patri Officium refertur; non aliter atque omnia alia, quibus*
bus

sempiterne Deus, qui DEDISTI famulis tuis in confessione veræ fidei, æternæ Trinitatis gloriam AGNOSCERE; & in potentia majestatis adorare unitatem &c. Quæ ergo nova causa, ut revelationis Personæ Patris festum peculiare instituat, & non aliud quoque de revelato Filio æterno; & item tertium quoque festum de revelato Spiritu æterno? Si semel hæc nova licentia datur obtinendi, quæ simplex pietas sine scientia sanctorum expetit, novitatum in Ecclesia nullus terminus dabitur. Exsurgent fortasse & alii, qui nova festa postulabunt de æternitate Dei, de omnipotentia, de providentia, cæterisque attributis divinis; quorum postulata zelum quidem Dei haberent, sed non secundum scientiam sanctorum; qui Deum colere, & quomodo sit colen-

bus eundem ad omnes Horas per Filiam ejus exoramus. Fit inde, ut novum istud & peculiare quod vellent de Patre Æterno, superfluere videatur. Et hæc fortassis est ratio, cur nullum Æterno Patri (ut sciatur) hoc nomine erectum sit Templum: quia nimirum eidem omnia sacrari, Orationes Officii Dedicationis Ecclesiæ significant.

lendus nos abunde docuerunt. Sufficiant nobis exempla majorum. Sapimus, si sapientiam antiquorum exquirimus, & sequimur: novitates vocum devitari Apostolus jubet, & ipsa mutatio consuetudinis, ut pulchre scribit S. Augustinus (a), etiam quæ adjuvat utilitate, novitate perturbat; quapropter quæ utilis non est, perturbatione infructuosa consequenter noxia est.

Hæc salvo &c.

(a) Lib. 1. ad quæst. Januarii, seu epist. 54. alias 118.



V O T U M

SUPER PETITIONE TITULI

P A T R I S N O S T R I

In Missa, & Officio S. Januarii &c.

Primum petatum est, ut in toto Regno Neapolitano in Missæ, & Officii Orationibus, cum in eis S. Januarii nomen exprimitur, ad ipsum titulus *Patris nostri* adjungatur.

Hoc petatum omnino rejiciendum videtur, non solum quia S. Januarius non fuit Fundator Ecclesiarum illius Regni, vel saltem eorundem Pastor, cum Beneventanam tantummodo rexerit Ecclesiam: sed potissimum quia ex antiquo, probatoque more, ac ritu Ecclesiæ Romanæ in omnibus Sacramentariis & Missalibus nunquam titulus *Patris nostri* ad nomen Sancti alicujus in orationibus adjungitur; ne Apostolorum quidem, vel Principis Apostolorum, qui in toto orbe fundaverunt Ecclesiam sanguine suo. Et merito sane Ecclesia eo se titulo semper abstinuit in orationibus, cum uno in loco Christus di-

verit (a) Patrem nolite vocare vobis super terram, unus est enim Pater vester, qui in Cælis est: & alio in loco (b), cum oratis dicite, Pater sanctificetur nomen tuum: unde valde immemores sinus oportet, si eo ipso tempore quo cum Deo Patre nostro, qui in Cælis est, loquimur, alium nobis tunc vocemus Patrem super terram præter Domini jussu. Sicut enim (ut recte monuit S. Augustinus (c)) in lectionibus suis sacræ Scripturæ Deus nobis loquitur; sic nos Deo loquimur in precibus nostris (*). Cæte-

(a) *Matth. 23. 9.*

(b) *Luc. 11. 2.*

(c) *Serm. 219. novæ edit.*

(*) *Cajet. Meratius Vir clariss. ex Nostratibus in Thes. Sacror. Rit. Tom. 2. pag. 344., hac de re, laudato Thomasio, hæc subjungit: Sicut Sacerdos in Missa, ita Hebdomadarius in Choro dum Orationes recitat, eas profert tanquam Minister, & nomine Ecclesiæ; decens autem non est, quod in obsequio hoc munere addat nomen Patris nostri illi Sancto, cujus præsidium invocat apud Dominum nomine totius Ecclesiæ; nam licet ille Sanctus possit dici Parens & Institutor sui Ordinis, numquam tamen potest considerari tanquam Pater & Institutor totius Ecclesiæ, cujus ministerium adimplens Sacerdos in Missa, & in Choro publice Orationes recitat.*

terum in Breviario Monastico S. Benedicti jussu Pauli V. edito; in Breviario Præmonstratensi; & in Officiis Minorum S. Francisci, quæ hic habeo, nomina SS. Fundatorum Benedicti, Norberti, & Francisci, titulum *Patris nostri* in orationibus non habent. Si quæ vero Religio illum in eis haberet, delendum censerem auctoritate SS. D. N., ne meliore loco esse videantur Religionum Fundatores, quam Apostoli, & Sanctus ipse Petrus, Fundatores Ecclesiæ per totum terrarum orbem constructæ.

Secundum petatum, ut per totum Regnum Neapolitanum celebretur Octava Translationis S. Januarii, quæ incipit a prima Dominica mensis Maji.

Hoc item rejiciendum videtur, quia Translatio S. Januarii est festum quodammodo locale; loci illius nimirum, in quem facta est sancti corporis Translatio: quare cum Translatio hæc S. Januarii ad Ecclesiam tantummodo pertineat Neapolitanam; & Sanctus ipse habeat primarium festum, mense Septembri cum Octava per totum Regnum Neapolitanum; rationabilis & solida causa deest, ut altera octava ob pri-
va-

vatam devotorum hominum pietatem concedatur. Accedit quod hæc altera octava duo quotannis semper auferret Officilia Dominicalia a toto illo Regno; incipit enim hæc octava atque finitur die Dominico: quodque secundaria festa Sanctorum octavam non habent bono jure, sicuti in Urbe festa duo Cathedræ S. Petri & Vinculorum ipsius, octava carent. Prætermittito etiam quod antiquitus Octavarum celebritas, exceptis octavis Paschæ, Pentecostes &c. non durabat per totos octo dies cum integro Officio Sanctorum, prætermisso nocturno feriæ; sed dies tantummodo octavus festi celebrabatur.

Tertium petitum, ut semel in mense possit fieri Officium de S. Januario per totum Regnum Neapolitanum.

Hoc quoque rejiciendum videtur; nam si facilis hæc via aperitur, ut de SS. Patronis principalibus fiat Officium semel in mense, res ibit in infinitum per omnia Regna; immo & Provincias omnes: facile namque exempla de exemplis fiunt, & difficile est, ut alteri neges, quod uni largiris. Kalendarium Breviarii Romani præsens tam longe recessit a reformatione facta

ex decreto Concilii Tridentini, ut pene aliud videatur, ob multiplicata grandi numero festa Sanctorum, quorum plena erant Breviaria ante idem Concilium; quæ ab eodem resecta sunt, ut Officia Dominicalia, & Ferialia suum obtinerent locum ex maxima parte anni: sicque non solum Lectiones & Responsorialia omnia de tempore ex sacris Scripturis desumpta dicerentur; sed & Psalterium ipsum totum per Férias distributum semel in hebdomada recitari posset: quod antiquitus memoriter recitare solebant Clerici omnes.

Erigendus est animus ad authenticum priscumque ritum Ecclesiæ totius, qui a benedictis illis Christi Domini Apostolis profluxit; ut per hebdomadas singulas renovaretur proditio & condemnatio Domini, quam pro nobis pertulit, Feria iv.: ejusdem passio & mors Feria vi. sepultura die Sabbati, ac Resurrectio die Dominico. Sed numquid Officia propria, gesta illa sacrosancta commemorantia instituerunt? Nullo pacto. Sed in Feriis iv. & vi. & Sabbato sola jejunia & stationes statuta sunt; ac die Dominico feriatum festum, publicus populi conventus ad Missarum solem-

lemnia, & matutina ac vespertina Officia in Ecclesia, sacrae Lectiones de re varia ex divinis Scripturis; Homiliae, sacra Communio &c. Nos contra, eorumdem mysteriorum commemorationes solo Officio breviori fortasse faceremus libentissime, omissis iis, quae incommodi & laboris aliquid habebant, ut sunt jejunia, & conventus ad Missam sollemnem Cathedralem, vel Parochialem, conciones & officia reliqua matutina atque vespertina.

Ut eo redeam, unde discesseram, haec mihi non placet novitia devotio obtinendi Officia nova, vel repetita Sanctorum; quibus orationes nostrae abbreviantur; Psalterium hebdomadae praetermittitur; & sacrosanctus Ecclesiae mos a Patribus institutus infringitur. Si quae exempla in istiusmodi officiorum concessionibus adducuntur, eadem demissis, immo clausis oculis revereor, tamquam ex bono pioque animo profecta: sed in novis Officiis concedendis (*), vel etiam

(*) Ceterum excepto Titulo Patris nostri in quem Thomaeus vehementius invehit, eratque primum Petitum; reliqua duo concessa demum leguntur

etiam in concessis refecandis, optarem, ut Sacrorum Rituum Congregatio zelum indueret secundum scientiam; illam scilicet, de qua Ecclesiasticus cap. xxxix. dicit: *Sapientiam omnium antiquorum exquiret sapiens: narrationem virorum nominatorum, conservabit.*

Hæc sub correctione, salvo &c.

tur in Mantissa Breviarii Romani. Neque id Neapoli tantum; semel enim in mense Panhormi etiam & alibi de Patronis agitur respectivis: exemplo ducto ab exemplo, ut agebat Thomafius. Quem tamen non pauca obtinuisse pro limitandis & coarctandis ejusmodi concessionibus, Decreta anni 1706. inserta Breviario patefaciunt.



RIFLESSIONI

SOPRA LE OSSERVAZIONI, O CENSURA
FATTA AL LIBRO
DELLA DOTTRINA CRISTIANA

Del Padre Imberti ()*.

Alla pag. 20. Ove la Dottrina Cristiana si dice contraria alla natura, si deve intendere della natura corrotta, qual' è rimasta dopo il peccato di Adamo, ed è di presente; e si potrebbe per ogni buon fine dar un cenno, che si parla di detta natura corrotta.

Alla pag. 32. Ove si dice che muojono in peccato mortale quelli che vivono in peccato mortale, si deve intendere secondo succede regolarmente; e quando prima di morire non si pentano, nè ottengano la
re-

(*) *Qui quidem Octavius Imberti Presbyter erat Congregationis Doctrinariorum Avenionensium: quique in fronte Operis sui adferebat, Christianam a se vulgatam Doctrinam non aliter esse ac secondo il metodo e la pratica de' PP. Dottrinarj della medesima Congregazione.*

remissione; ed in simili termini se ne potrebbe dare un cenno.

Alla pag. 33. Non si vede in che discordi l'Autore dal Simbolo di S. Atanasio, quando dice, che in Gesù Cristo vi è solo la Persona Divina.

Alla pag. 42. Non pare poterli negare, che chi osserva i Precetti Divini riceva da Dio molti beni anche temporali, ancorchè sia esercitato con le tribolazioni e travagli.

Alla pag. 69. Ove si censura il dirsi, che si fa peccato mortale da chi si confessa per essere stimato devoto, si può credere, che s'intenda, quando il Penitente si va solo a confessare con il detto fine, senza la disposizione necessaria; come farebbe forse bene di darne qualche cenno, ove si dice che sia peccato.

Alla pag. 90. Ove si censura, che in tempo della Messa si reciti l'Officio ed altre Preci, la suddetta censura si stima alquanto rigorosa (*): ma che farebbe espediente

(*) Dicebat P. Imberti: Durante la Messa si deve recitare divotamente qualche Orazione, come

te che si avvertissero anche i laici di quel che deve farsi in tempo della Messa per contribuire al Sacrificio, e cavarne maggior frutto nel modo da esso insegnato in libro a parte (*).

Alla pag. 97. Ove si censura, che si dica per opinione di alcuni Dottori e santi Padri, le anime de' fanciulli, che muojono

l' Offizio della Vergine, i sette Salmi, o il Rosario, o altre Orazioni sino al fine della Messa. *Opponebat autem Censor.* Questo insegnamento in rigore non pare uniforme al sentimento de' buoni Cassisti, i quali vogliono, che sentendosi la Messa per soddisfare al Precetto, sia necessaria l' attenzione al Sacrificio, ed all' azione che fa il Celebrante, la quale attenzione non si può avere recitandosi altre Orazioni. *Supra quam Censuram animadvertit, prout superius, Thomasius.*

(*) *Venerab. quoque Autor noster pium quoddam Opusculum super hoc Romæ edidit anno 1710., cui titulus, Breve Istruzione di assistere fruttuosamente al Santo Sacrificio della Messa secondo lo spirito ed intenzione della Chiesa. Quod quidem iterum Ferrariæ recudit, reposuitque inter Opera Ascetica Thomasiana Joh. Augustinus Tolotta. Ac tandem tertio Ant. Franc. Vezzosi id ipsum Romæ divulgavit Tomo 7. omnium Operum Cardinalis præfati, Opusculo 31. Recole quæ superius dicta sunt in Monitu Ad Lectorem.*

no senza Battefimo , andare all' Inferno ; si replica , che oltre l' opinione de' Dottori e Padri , vi è per la medefima opinione , la definizione del Concilio Generale Fiorentino (a) , ancorchè in fimil fenfo anche il Limbo , ove fi dice comunemente che vadano dette anime , poffa chiamarfi Inferno .

Alla pag. 126. Ove fi enunziano varj precetti oltre li dieci del Decalogo ; e fi dice , che vi fia l' obbligo di offervarli , quanto quelli del Decalogo . Per effere detti precetti varj , eſtratti dalla Scrittura , e dall' Evangelio , parrebbe doverfi intendere nel modo de' precetti del Decalogo , che fecondo le circoſtanze &c. altre volte obbligano *ſub gravi* , ed alle volte *ſub levi* .

Alla pag. 127. Ove fi cenſura , che fi enunziano varj conſigli Evangelici , oltre li tre approvati dalla Chieſa di povertà , caſtità , obbedienza ; ſi replica , che
la

(a) *In definitione Concilii Generalis Florentini, quæ incipit: Latentur cæli. Illorum autem animas, quæ in actuali peccato mortali, vel ſolo originali decedunt: mox in Infernum descendere, poenis tamen disparibus puniendos,*

la Chiesa non si è mai impegnata a dire, che non vi siano altri consigli Evangelici (*), oltre i tre sopradetti.

(*) *Siquidem eo loco Imbertius sex alia enumerabat Consilia, eaque principalia adferebat, nimirum: 1. Non litigare; 2. non negar l'elemosina; 3. non sollecitar la vendetta; 4. prevenirsi in onore; 5. pagar volentieri i suoi debiti; 6. condescendere alla volontà del prossimo in tutto quello che è giusto. Qua de re Thomasius &c.*



JUDICIUM SUPER CENSURAS LATAS

*Adversum librum ms. Agnelli
Ravennatis*

CUM NOTIS P. ABBATIS BACCHINII.

JUssu SS^mi Dⁿⁱ nostri Ill^mus & R^mus
D^{ns} Casonus Sancti Officii Assessor ad
me misit librum ms. Agnelli Raven-
natis cum notis P. Abbatis Bacchini, &
quatuor in eundem librum censuras Ill^mi
D. Blanchinii, & D. Abbatis Zaccagni, ut
iisdem censuris perpensis animadverterem
an P. Bacchinius ea, quæ sibi corrigenda,
& mutanda proposita fuerant a Censoribus,
revera correxerit, aut certe necessario ad-
huc corrigere debeat. Qua in re, ut ma-
ximas gratias SS^mo D. N. & agere, & ha-
bere debeo pro tanta erga me sua digna-
tione, qua me immeritum tanti fecit; ita
quamvis viribus longe impar, ut melius
potui, obtemperare curavi.

P. Abbas Bacchinius ex aliquibus ca-
pitibus excerptis de DD. Censorum prio-
ribus censuris multa correxit, mutavitque
in

in suis notis, novamque operis præfationem ad eorum mentem conscripsit. Quæ omnia cum rursus DD. Censoribus exhibita fuissent, posterioribus illi censuris multa adhuc desiderari, & emendari in notis præfertim putaverunt. Itaque ex his potissimum duabus posterioribus censuris collegi capita, quæ necessario mihi videntur corrigenda, non omisis iis, quæ mihi parvi momenti esse videbantur, ad impediendam Agnelliani libri editionem. Summatim breviterque recensere hic ejusmodi capita collecta, meaque sensa in eisdem, candide aperiam.

Num. I. Expetebatur a P. Abbate, Bacchinio ut de Agnelli inscitia & ignorantia lectorem præmoneret. Fecit is abunde in nova præfatione. Quoad malignitatem Agnelli ostendendam, P. Bacchinius utitur verbo *suspiciandi*, quod uni Censorum non placuit, putanti eam malignitatem exprimendam esse tanquam rem certam. Verum non video quomodo bona conscientia id certe dicere potuerit P. Bacchinius certis documentis destitutus. Potuit enim Agnellus errare per ignorantiam, vel levissimam credulitatem, vel ob
alii

aliam causam. Quando res humanae certis documentis destituuntur, semper suspensae manent humano iudicio; nec debemus ante tempus iudicare, quoad usque veniat Dominus (a).

II. Circa concessionem traditionemque Pallii a Romanis Pontificibus Ecclesiae Ravennati, P. Abbas Bacchinius in nova praefatione non satis modo, verum & copiose, quantum instituti sui ratio postulabat, id pertractavit. Cum enim in eandem ipse materiam incidat, in quam Cardinalis Baronius; Bacchinius Baronio uberius, audeo dicere, & fortius eam rem illustravit: Baronius namque viginti circiter lineis, & ex solo S. Gregorio hanc materiam absolvit; Bacchinius vero multis paginis, & retrocedendo ad tempora propinquiora Valentiniano III., cui adscribebatur privilegium pallii Ecclesiae Ravennatis, ex pluribus Romanis Pontificibus eandem rem illustriorem facit.

III. De Laudibus Ughellii, Caroli a sancto Paulo, & Cardinalis Baronii (quem tamen P. Abbas Bacchinius doctissimum

pa-

(a) 1. Cor. 4.

Y

parentemque nominat Ecclesiasticorum Annalium) res est nullius momenti, ut arbitror.

IV. De Diplomate Constantinianæ donationis nihil novi dicit P. Bacchinius, sequutus hac in re Cardinalis Baronii, omniumque fere eruditorum hominum sententiam (*).

V. Quoad Pallium Arelatenſi Archiepiſcopo miſſum a Vigilio Papa, P. Bacchinius omiſſa voce *decori*, ut placet uni Cenſorum, innuere poſſet id propterea factum, ne Vigilius in diffidentia notam incurreret apud Imperatorem tunc temporis Romæ dominantem; id quod eruitur ex Epiſtola ipſa Vigiliſi Papæ, quæ eſt num. VI. in tomo V. Conciliorum Labbè, col. 320.

VI.

(*) Jam ferme antiquata eſt Opinio illa qua ſerebatur *Constantin. M. donasse Eccleſiæ Urbem; Oppida & Status*. Etenim fere omnes qui donationem modo recensent, eam cum Gallis acceptam referunt Pipino & Carolo M. ac Ludovico ejus ſucceſſori: quem Gratianus per Can. Ego Ludovicus, vult inſuper Provincias non ſibi partas, ſed Græci Imperii tum temporis ac deinceps, Pontificibus adſcripſiſſe. Quare illarum nomina mendose inrepiſſe putat in *Edictum Donationis* eruditifs. Joh. Morinus.

VI. Abbas Bacchini^{us} fol. 31. & 39. (*) novæ præfationis titulum Patriarchæ & Metropolitæ tribuit Romano Pontifici, quia id postulat vis argumenti iis locis. Nec idcirco illius Primatui derogat; alioquin, Innocentius Papa III. in Cap. *Sua nobis. De Officio Vicarii*. suo primatui derogasset, cum *specialem* sibi *Provinciam* tribuit inter Capuanam, & Pisanam, nulla facta mentione primatus sui.

VII. Titulum Patriarchæ datum Archiepiscopis Ravennatibus a rudi Poeta antiquo, qui Operi Agnelliano præfigitur parvi pendo, sciens illum, sive per adulationem, sive per honorificentiam quamdam tributum olim fuisse Metropolitæ. Sic Theodorus Lector Metropolitam Thessalonicensem, qui in Romana erat Diœcesi, Patriarcham vocavit, ut habet Theophanes in Chronico pag. 139. Inde quoque fortasse cœpit Patriarchatus Aquilejen-

(*) In laudandis his foliis se refert Autor ad manuscriptum librum quem recensabat, non ad eundem typis impressum excusumque biennio post, in quo aliter atque in illo pagina designantur.

jenfis (*) in Italia, & Bituricensis in Gallia.

VIII. Quæ P. Bacchinius fol. 31. & seq. de Ecclesiis, earumque forma, & publicitate ante Constantiniana tempora scribit, non sua sententia dicit; sed aliorum narrat, qui Nicolai PP. I. testimonio nituntur, favente illis Breviario Romano in Dedicatione Basilicæ Salvatoris ix. Novembris; etsi quæstio sit de nomine, potius quam de re. Nec Sanctorum cultui derogat, si primis tribus sæculis in eorum memoriam Ecclesiæ constructæ non fuerint, cum id nunc etiam temporis ex fidelium arbitrio pendeat; qui sciunt Ecclesias non sanctis, sed Deo, in memoriam licet aliquando sanctorum dicari: inquit enim S. Augustinus, de Sanctis Martyribus loquens in sermon. 273. cap. vii. *Non eis Tempia, non eis Altaria, non sacrificia exhibemus.*

IX.

(*) Hujusce Patriarchatus originem jam inde a sec. vi. famoso schismati Trium Capitulorum attribuit Benedictus XIV. in sua Constit. Injuncta nobis: qua tandem illo suppresso extinctoque, in duos Archiepiscopatus Provinciam distraxit; Utini apud Venetos unum, alterum Goritiæ apud Austriacos.

IX. Circa Concilium Romanum sub Julio Papa I., P. Bacchinium satis correxisse suas notas puto, maxime si addat post sua illa verba *negare nolim* causam; quod scilicet antiquis temporibus frequentissime concilia fierent, immo bis singulis annis, juxta Nicænos canones. Nec gratis, & sine causa P. Bacchinius de suppositione Actorum Concilii Romani egit, cum inde pendeat Chronologia, quam illustrandam susceperat.

X. De descensu Columbæ in antiquiores Episcopos Ravennates P. Abbas Bacchinius profert hinc inde, quæ afferri possunt; adstruit ad ejus rei confirmationem, communem sensum civitatis illius, & monumenta, quæ supersunt; certiora, quæ non habet, quomodo producere potest?

XI. Ad eum modum, quo P. Bacchinius suas notas emendavit fol. 161., dubitanter de privilegiis Valentiniani III. dicens: *si quæ fuerunt*, ad eundem modum, in ipsomet folio a tergo, alia verba (quæ ipsum fugerunt) emendare poterit cum dubitatione, dicendo Valentinianum privilegio suo, *si quod dedit*, nullo modo sanctæ Sedis jura, & Ecclesiæ canones violasse.

XII.

XII. In Summario cap. iv. fol. 128. tutius erit si ibi quoque appelletur *supposititium* privilegium Valentiniani, etsi addita jam nota P. Bacchini, libroque inserta, additionem illam necessariam non faciat.

XIII. Fol. 231. in Summario vitæ S. Maximiani dicitur: *Pallium ab Imperatore postulatum, qui fieri poterat*: moxque P. Bacchinius quomodo id accipiendum sit ostendit; nimirum Imperatorem quidem, solum consensum, Pontificem vero Pallium ipsum dedisse. Cum igitur P. Bacchinius in Summario laudato quam ratione res ista sit interpretanda requirit, rationem non video, cur in iis verbis sit emendandus. Hieronymus Rubeus celebris Historicus Ravennatum, laudatus etiam a Card. Baronio, nulla interpretatione adhibita, scribit Ravennates Pallium a Cæsare petivisse; nec propterea censuram hactenus meruit: quam narrationem referunt etiam Bollandiani ad diem xxi. Februarii in vita S. Maximiani, licet cum aliqua explicatione. Si hi in culpa non sunt, nec P. Bacchinius.

XIV. Quæ P. Bacchinius fol. 316. & 344. dicit de Pallio accepto ab Imperatore
ex

ex hypothefi privilegii Constantis Imperatoris, mihi cenfura digna non videntur. Conftat namque ex Anaftafio Bibliothecario in Leone II. Ravennates Typum autocephaliae jam pridem elicuiſſe: conftat item ex eodem Anaftafio in Agathone, Theodorum Archiepiſcopum Ravennatem Sedi Apoſtolicae ſe poſt multorum annorum curricula praefentafſe. Quid mirum igitur in his multorum annorum curriculis, vigore Typi Constantis quamplurima male geſta fuiſſe Ravennae (a)? Bacchiniuſ hiftoriam narrat, non approbat: quemadmodum Rubeus, ut ſupra vidimus, Pallium fine ulla interpretatione dicit petituſ ab Imperatore, & poſt privilegium Constantis Ravennates a Conſtantio IV. Imperatore liberatos fuiſſe *dominatu Romani Pontificis* (b): nec ob id Card. Baroniuſ curavit ut Rubei Hiftoria prohiberetur: nam hiftoriae omnes, quid factuſ ſit ſcribunt, quod an bene, an male ſit factuſ prudens lector dijudicat. Quot & quanta mala legimus in Annalibus ejuſdem Cardinalis Baronii a Principibus Chriſtianis facta circa inveſti-

tu-

(a) *Hift. Ravenn. pag. 158.*

(b) *Ibid. pag. 207.*

turas, celebrationem Paschatis, ritus sacros, disciplinam Ecclesiæ, & quod caput est, dogmata ipsa fidei: nec propterea tradita sunt silentio, sed publicæ luci exposita, ut particulatim fideles cognoscerent quam vere Dominus dixerit (a): *neceſſe est ut veniant scandala*, & ejusdem Apostolus (b): *oportet & hæreses esse*. Quare quæ contra fas, jusque facta sunt olim Ravennæ, non silentio obruenda, sed a P. Bacchinio, cum ea pertractat, castiganda sunt & improbanda, utpote male gesta. Ad quam rem satis esse puto, si prudenter sua ipsa verba in his enarrandis ita concipiat, ut simplicioribus lectoribus in mentem sæpe revocet improbanda esse istiusmodi, quæ legunt. Cæterum cum unus Censorum velit in notis vitæ Reparati fol. 343., notari argumentum, quod pugnantia sint recipere Pallium ab Imperatore, & ex privilegio Imperatoris Archiepiscopum Ravennatem, tempore Consecrationis suæ, Romæ octo-
tan-

(a) *Matth. 18.* Scandala vocat Anastasius Bibliothecarius in Leone II., quæ ob Typum autocephalicæ a Præsulibus Ravennatibus contra auctoritatem Apostolicæ Sedis perperam facta fuerant.

(b) *1. Corinth. 2.*

tantum dies commorari; P. Abbas Bacchini-
nius posset vel hinc ostendere non bene
sibi coharere Agnellum, vel eundem ali-
quo alio modo conciliare cum Anastasio
Bibliothecario scribente Reparatum sese
subjugasse Sedi Apostolicæ.

XV. In fol. 232. P. Bacchini-
nus nominationem Romani Pontificis aliquan-
do factam fuisse ab Imperatoribus, Regi-
busque Gothorum; sed commutandæ sunt
voces *nominationis*, vel *confirmationis* in
vocem *consensionis*: electiones enim a Cle-
ro, & Populo Romano fiebant, consensum
suum postea expectandum voluere aliquan-
do Cæsares. Unde folio 191. Imperatoris
consensum datum fuisse ad ordinandum Bo-
nifacium Papam dicendum est.

XVI. Fol. 178. unus Censorum judi-
cat delenda hæc verba: *Imperatore invito*:
Verum ne sit hoc, an falsum, non disqui-
ro; certe ad censuram id pertinere non vi-
detur.

XVII. Fol. 253. distinguit P. Bacchi-
nius diem electionis Archiepiscoporum
Ravennatum a die ordinationis eorundem
propter Imperatoris consensum, qui ex-
pectandus erat, ut suam Chronologiam

stabiliat. Hæc est privata opinio P. Bacchini; de hac opinione non disputo vera sit necne? Id dico eam censura dignam non esse. Nam si ejusmodi consensum Imperatores aliquando expectari voluerunt in ordinatione Romani Pontificis totius Ecclesiæ capitis; cur mirabimur si id quoque factum fuerit in minoribus Episcopis ob aliquam politicam causam, qualis fortasse potuit esse quod Ravenna sedes esset Exarchi. Recentiora tempora omitto, in quibus Reges voluerunt suum præstare consensum electionibus canonicis Capitulorum, antequam in suis Regnis ordinarentur Episcopi.

XVIII. Fol. 169. Recte P. Bacchinius notat ex versibus S. Petri Chrysologi Confessionem auricularem probari, *quamvis scripti sint post Nectarii Patriarchæ tempora*. Quibus verbis probat perseverasse confessionem auricularem etiam post Nectarium Constantinopolitanum Patriarcham, cujus famosum hac in re factum hæretici fortasse ita interpretantur, ut tunc sublatam fuisse confessionem auricularem contendant. Animadversio P. Bacchini scite monet hos versus scriptos fuisse post Nectaria-

ctarium ; unde pro Catholicis stat non abstulisse Nectarium confessionem auricularem , quæ eo defuncto adhuc retinebatur in Ecclesia Dei . Satis expressit mentem suam P. Bacchinius, licet clarioribus verbis hanc notationem potuisset exprimere.

XIX. Silentium Agnelli recentioris de Epistola Agnelli Archiepiscopi ad Arminium , mihi quidem videtur infirmum argumentum , ut illa Epistola revocetur in dubium . Sed ea de Epistola propterea dubitare , non censeo dignum censura , cum postremis hifce sæculis criticorum judicia varia , varie de operibus veterum Patrum sentiant , an eorum revera sint , quibus solent adscribi .

XX. Fol. 340. a tergo in §. VII. quæ P. Bacchinius scribit de consensu præstito a sancto Vitaliano Papa autocephaliæ Ravennatis Ecclesiæ emendanda censeo . Nullo modo verisimile est sanctum Pontificem autocephaliæ illi consensisse , quinimmo nec tolerasse quidem argumento esse potest excommunicatio ab eo lata in Maurum Archiepiscopum ; nec id evincit Anastasius in Leone II. cum dicit reddidisse Ravennates Sedi Apostolicæ *Typum* , quem eli-

cuerant. Typus enim iste videtur fuisse privilegium Constantis de exemptione Sedis Ravennatis ab Apostolica Sede: *Typi* enim nomine sæpius vocari edicta Imperialia probant exempla historiæ Ecclesiasticæ; nec memini me legere hoc vocabulum pro Pontificio Diplomate, vel Concordato. Porro ad illam commemorationem Defuncti cum pane, botulo, & vino factam in Secretario Ravennatis Ecclesiæ, si ea intelligatur per contemptum Defuncti facta, & præsertim Romani Pontificis, P. Abbas Bacchinius addere potest notam, qua factum illud acrius improbet, & execretur.

XXI. Quod attinet ad Stephanum III., & S. Paulum I., hujus potissimum memoriæ consulendum est a P. Bacchinio, cum inter sanctos relatus sit in Martyrologio Romano die xxviii. Junii. Quare eidem P. Bacchinio communicari poterunt, quæ eruditus Dñus Zaccagnius notavit (a) in sua secunda censura §. qui incipit, *Bacchini* fol. 348. *excusat Agnellum, ac si memoria lapsus esset &c.* Ut juxta ejusdem Dñi Zaccagnii animadversiones harum historiarum veritatem in suis notis demonstraret.

(a) Pag. antepenult.

stret. Lapsus certe Agnelli in permiscendis historiis illorum Pontificum multum conferunt ad infirmandas narrationes Agnelli, & factam tectamque retinendam sanctitatem Pauli Papæ.

XXII. Additione horum verborum, *falso ut puto, tradit Agnellus fol. 416. a tergo, P. Bacchinius Agnelli fidem elevat, quod satis esse puto.*

XXIII. Fol. 355. a tergo ita posset titulus inscribi: *An vera sint, quæ hic de Theodoro narrantur, omissis verbis dubitant recentiores.*

XXIV. Fol. 390. a tergo P. Abbas Bacchinius ex Anastasio Bibliothecario absolute dicere poterit Felicem Archiepiscopum Ravennatem præstare noluisse solitas cautiones Sedi Apostolicæ, cujuscumodi sunt illæ, quæ habentur in Libro Diurno, quibus fortasse Felix aliquid addere, vel demere volebat in favorem Ecclesiæ suæ. Nam de nova cautione ante conscripta sub Theodoro nullum extat vestigium.

XXV. Fol. 229. Quæ dicuntur de Valerio nato Pipinum Regem Religioni Christianæ addictissimum, sunt verba Hieronymi Rubei, & sub ejus nomine relata a

P. Bac-

P. Bacchiniio, ad quem proinde non pertinent.

XXVI. Fol. ult. P. Bacchiniius non ex sua sententia asserit, sed tantum indicat fore ut ex recensito facto quis fortasse colligat usum fermentati in Ecclesia Ravennate sæculo ix. Est suspicio de aliorum iudicio, & in materia, de qua Catholici varie disputant: & idcirco non digna censura. Fateor tamen P. Abbatem Bacchinium duo inde melius forte colligere potuisse, fuisse videlicet Oblatas diversæ formæ, & confectionis a communibus panibus, cum distinctim ab his illæ nominentur; & non fuisse tunc temporis tenuia crustula, sed crassiores instar placentarum, quæ coquuntur in furno, ut antiquitus erant: memini enim me legere Oblatas consecrationi Missæ superfluas deservisse mensæ communi, & profanæ, loco panis: pro quo tenuissima crustula cocta inter ferreas formas adhiberi non solent.

XXVII. Quæ pag. 7. novæ præfationis scribit P. Bacchiniius de auctoritate Agnelli apud quosdam veteres Scriptores, nihil me movent; cum eodem loco asserat facillime agnita fuisse a cordatis viris,

ris , & vitia historiæ Agnellianæ .

XXVIII. Unus Censorum existimat confutari debere singula quæque Agnelli maligne dicta , aliasque falsas narrationes , præsertim in tota vita Johannis Angelo-ptæ , Maximiani , Mauri , Reparati , Theodori , Sergii , Johannis XXXI. & XXXII. Si ea P. Abbas Bacchinius commode firmis documentis confutare potest , optimum erit si id faciat : sin minus , caute legenda , vel falso dicta esse in margine textus Agnelliani paucis verbis indicabit ; vel ad præfationem , aut alia ab eo alibi notata lectorem remittet .

Hæc sunt quæ meo tenuissimo judicio notanda sunt , præcipue ex posterioribus duabus censuris DD. Censorum : quorum eruditionem , & zelum summopere collaudans , mea ipse hucusque inscita dicta examinanda , corrigenda , ac castiganda humillime submitto pedibus SS. D. N. Papæ .



A D D E N D A,
S E U E M E N D A N D A

In Libro Agnello-Bacchini,ii,

JUXTA TERTII CENSORIS CRISIM.

In Præfatione pag. . . . () .*

ID porro haud conficit Pallii concessio-
nem ad Augustos spectasse, sed tantum
tempora difficillima id exegisse dispen-
sationis, ut pius æque, ac prudens
Pontifex sibi, Ecclesiæque prospiceret, ca-
veretque, ne diffidentiae notam incurre-
ret apud Imperatorem tunc temporis Ro-
mæ dominum; quod eruitur ex Episto-
la ipsa Vigili Papæ, quæ est num. vi.
tom. v. Conc. Labbè col. 320. (**)

In

(*) *Apud Muratorium qui Agnelli Opus recedit
Tomo 2. de Scriptorib. Rer. Italicar., sequens additio
Thomasiæna, Id porro &c., extat fol. 12. n. 15. circa
medium. Quemadmodum subsequentes citationes quas
Thomasius ad Agnelli autographum refert; apud
eundem Muratorium variatis ob editionem numeris
foliorum, (ut in decursu monstrabitur) inveniuntur.*

(**) *Ita in veteri ad Thomasiæ tempora editione.*

In

In prima Dissertatione pag. 36. [*ap. laudatum in adnotatione Muratorium f. 29.*] post illa verba : *Negare nolim* , addatur .

Scio etenim per ea tempora frequentissime Concilia celebrata fuisse , sed & bis singulis annis juxta Nicænos Canones.

Fol. 161. [*ap. Mur. f. 73.*] Valentinianus privilegio quopiam , si quod usquam dedit , potuit enim nobis ignotum dedisse , nullo modo S. Sedis jura , & Ecclesiæ Canones violavit .

In summario cap. iv. fol. 128. [*ap. Mur. f. 67.*] Privilegium *supposititium* dicatur .

Post ea quæ ad vitam Reparati dicuntur num. 2. [*ap. Mur. f. 149. n. 3.*] & post ultima verba : *minime perficit* , addere placet .

Hæc tamen nonnisi ex conjectura a me dicta accipiat Lector , quandoquidem doctissimi viri opinio ea est , quæ Rubei , & Baronii assertis consonet aliquo modo ;

vi-

In nova vero evulgari cæpta Venetiis anno 1723. , eam sextam Vigiliæ Epistolam reperies laudato tomo , columna tamen 1299. & seq.

A a

vitium videlicet exscriptoris irrepsisse, & ubi *Ravennæ* scribi debebat, *Romæ* scriptum; & sensum esse, electum Ravennatem non debere differre consecrationem accipere ab Episcopis suæ Provinciæ ultra dies octo. Ita verum erit impiam autocephaliæ praxim sub Reparato, Imperatoris edicto rursus confirmatam, quod cum prælaudatis scriptoribus perperam factum narramus, & improbamus. Fateor tamen his admissis explicanda esse, quæ Anastasius habet in *Dono*, dum ait: *hujus temporibus Ecclesia Ravennatum, quæ se ab Ecclesia Romana segregaverat causa autocephaliæ, denovo se pristinae Sedi Apostolicæ subjugavit; cujus Ecclesiæ Præsul nomine Reparatus e vestigio, ut Deo placuit, vitam finivit*: quæ significare videntur actum quidem sub Reparato de Ravennatis Ecclesiæ unione, at Episcopo mortuo rem tunc infectam sub Theodoro peractam; consonant enim quæ ibi dicuntur.

Fol. 232. [*ap. Mur. f. 117.*] ubi consensum ab Imperatore datum circa *nominatorem*, vel confirmationem; id mutari debet, & *consensus* vel quid simile reponi.

Fol. 169. [*ap. Mur. f. 84.*] ubi de
ver-

versibus D. Petri Chrysologi agitur, ex quibus argumentum oritur pro confessione auriculari, ea verba; *quamvis scripti sint post Nectarii Patriarchæ tempora*, ita clarius efferri possunt.

Cum vero scripti sint hi versus post Nectarii Constantinopolitani Patriarchæ tempora evidens sit, nil a celebri, contro- versoque in historiis ejus Patriarchæ facto habere heterodoxos, quo sublatam auricu- larem confessionem existiment, quinimmo ejus praxim & post Nectarium perseveras- se manifestum hinc efficitur.

Fol. 340. [*ap. Mur. f. 147.*] a tergo. Integer §. vii. deleri debet, & hæc loco ejus scribi:

VII. Officii mei hic est in primis Agnel- li narrata, uti veritati contraria refelle- re, ubi falso innuit chirographum olim inter Maurum, & sanctissimum Romanum Pontificem firmatum: *Nonne* (Maurum lo- quentem inducit Apostolicæ Sedis Legatis) *statutum, & sacramento confirmatum, ut nec ille adversus me, vel meam Ecclesiam, neque sui posteri, successoresque meos inquie- tent?* Porro Vitalianus is fuit, qui inter sanctos in Ecclesiasticis tabulis scribi me-

ruit, quique ea proinde in tuendis Ecclesiæ Romanæ juribus constantia fuisse certum est, cui opinio hujusmodi responderit, quam nonnisi impius inficietur. Virtutis hujusmodi argumentum fane præclarum habemus ex ejusdem Epistola prima ad Paulum Cretensem Archiepiscopum, qua hunc severe arguit, quod Johannem Lappæ Episcopum ad se appellantem, contra canones cohibere tentasset. Hunc & in Synodo Romæ coacta a Metropolitano prædicto injuria affectum absolvit. Non potuit itaque ejus virtutis, & sanctitatis Pontifex, qui appellationum jus contra Orientalis Ecclesiæ Metropolitam, præclare tueri voluit, quique eo nomine ab Anastasio laudatur, quod *regulam ecclesiasticam, atque rigorem, ut mos erat, omnino conservavit*, suum in Ravennatem Episcopum, jus negligere, & quod indignum fide, in suæ Ecclesiæ detrimentum pactis hujusmodi consentire. Restitit enimvero & excommunicationis mucrone Mauri jugulo adacto, autocephaliæ per nefas a Constante Augusto statutæ, initia tollere ingenti animo curavit, quod & Agnellus ipse testatur. Constans ipse quamvis omnium con-

fen-

sensu impius monothelita, quod eorum
 temporum, & Italiae vices exigebant, ca-
 tholicum se demerendo Pontifici simula-
 bat: & licet ob eandem causam Gregorii
 Exarchae opera, ut sibi Archiepiscopatum
 Ravennatem devinciret, autocephaliae prae-
 ceptum concessit; minime tamen Vitalia-
 num ad consensum adigere tentasset, quem
 ob id a se alieno animo futurum timuisset.
 Ex ipso, quem dedimus Constantis praece-
 pto id haberi puto, quod haud dari oportu-
 iisset, si Vitalianus in sua causa suo juri,
 chirographo, & sacramento cessisset; vel si
 post cessionem Pontificis, nihilominus id-
 ipsum suo edicto firmandum existimasset,
 id agens, de Pontificis consensu meminisset.
 Praeceptum autem huiusmodi, Typi
 nomine apud Anastasium indicari puto in
 Leone II., quod Pogonato Imperante, tan-
 dem *ad amputanda scandala Sedis Apostoli-
 cae restitutum est; cum videlicet percurrente
 divali jussione clementissimi Principis, resti-
 tuta est Ecclesia Ravennatis sub ordinatione
 Sedis Apostolicae.* Idque ex eo confirmatur,
 quod Typi vocabulum significandis Impe-
 ratorum constitutionibus passim usurpatum
 novimus, quam in rem Du-Changius in
 Glof.

Glossario hunc ipsum Anastasii locum affert. Ex hoc, aliisque Anastasii locis patet quid Maurus ausus sit, quid, & a quo obtinuerit, autocephalam videlicet, quam non Pontifex, sed Constans concessit, qua non eximeretur a jure illo, quo Pontifex toti Ecclesiae praest; sed a Patriarchico (*), seu veteri Metropolitano, quo ab initio Ecclesiae unus fuit in Occidente Metropolitanus, uti in Dissertatione de Hierarchiae originibus satis probatum puto. Sæcularis potentiae viribus se satis voti compotem existimavit Maurus, & eadem via posse se tueri existimans, Pontificem statim ultorem sensit, cum anathematis inter-

(*) Quemadmodum nonnulli orientales Antistites hac ratione Autocephali (quatenus exempti capite) dicti sunt. Ut inter alios Cyprius Metropolitana; quod ex Decr. Ephes. Concil. act. 7. Patriarchatui Antiocheno subductus. Id ipsum de Bulgarorum Praesulibus judicium esto, ut Balsamonus nos docet. Aliquem vero respectu Summi Pontificis cui omnes divino jure subduntur, vocari velle Autocephalum, grande nefas. Quare Antiochena Synodus ad medietatem seculi 12. Rodolphum Patriarcham exautoravit; quod suam Papæ subjectionem negaret.

terminatione ad obedientiam est vocatus. At homo superbus & pervicax horribili temeritate ausus in Pontificem ipsum anathema dicere, in schisma dilapsus est. A schismate Ecclesiam Ravennatem Theodorus vindicavit: & postmodum sub Leone II. autocephaliae praetextus omnis ablatum, cum Typus, praeceptum videlicet Constantis, restitutus.

VIII. Verum in Ravennati Ecclesia veteris pervicaciae id remansit, quod crediderint Clerici, rationem haberi debere anathematis per summum nefas a Mauro in Romanum Pontificem intorti. Ob id in Sacrificio ad Altare haud credidere Vitaliani nomen recitandum. Ejus vice Agnellus narrat in Secretario *omni hebdomada die quintae feriae post Vespertinum Officium expletum*, convenisse Clerum, & accepta *bucella panis, botulis singulis, & cyathis vini*, *requiem aeternam a Domino Deo animae illius bene precatum*. Video sane in his, quod cum horrore detestor; nec enim censeo absque errore credi potuisse Pontificem Romanum per quemlibet cujusvis dignitatis Praefulem anathemate potuisse revera & cum effectu feriri. Caeterum haec
in

in spretum pontificiæ dignitatis facta, aliunde quam ex prædicto capite, si quis videat, habebit profecto causam, ob quam, mecum Ravennatis Cleri temeritatem vituperet. Si quis vero censeat & hæc falso, ac ex perversorum rumoribus Agnello narrata, me libentissime in ejus sententiam euntem habebit, qui nobilissimæ Ravennatum Ecclesiæ famam undequaque a similibus vindicari posse optarem. Quod autem rumore ferebatur in Concilio quodam decretum circa censuras hujusmodi utrinque, licet dispari effectui latas, quidque significet summitas *cumpadis pedis dextræ incisa*, sicut me non intelligere libens volensque fateor, ita inter aniles fabulas, vulgique perversos rumores computandum credo. Epitaphium in fine vitæ descriptum cum emendare desperaverim, ut jacebat in manuscripto descripsi. Cætera clara satis sunt, ac ea in primis, quæ spectant ad Patrimonium Siciliense. Optabile scire quo nomine pensio ingens Constantinopolitanæ aulæ solveretur quotannis quindecim millia aureorum.

Ut æquissimo & doctissimo Censori, quo par est animi obsequio morem geram,

in

in his, quæ scitissime adnotavit ad Stephan. III. & S. Pauli I. historiam infra scripta addenda, & emendanda sunt.

Et primo in Excurso Chronologico ante omnia præmitti hæc debent, mutata prima ejus Excursus periodo. [ap. Mur. f. 167.]

Nonnullorum, qui sequuntur, Pontificum vitæ omnino defunt; aliæ, pleræque mutilæ, & admodum jejunæ. Præterea Agnello narrata ubique fere scriptoris infcitia, & livore inficiuntur. Infcitia quidem cum rerum gestarum, & temporum ratio confundatur; livore autem cum ex vulgi rumoribus fabulas schismatis occasione natas posteris propinet. Verum de veritate narratorum hic nil tuti lectori promittere ausim; de Chronologia parvula expiscari licuit. Hoc itaque brevi chronologico excursu censui &c.

§. IV. Post tres, vel quatuor periodos, ubi habentur hæc verba: *hæc omnia bene ponderata &c.* sic mutari debent. [ap. Mur. f. 168. col. 2.]

Hæc omnia ponderata efficiunt Agnellum non modo in historia, sed in re chronologica omnia fusdeque promiscuisse; &

ut puto, cum quædam Ravennati Ecclesiæ
sinistre sub Stephano IV. evenerint, de
quibus in Notis, eaque ex Cleri livore
Pontifici tributa sint, nominis similitudine
factum, ut Stephano III. tributa sint, con-
fusus, ut somniantium mos est, pluribus
veris in unum sollemne, & putidissimum
mendacium. Inde commutata duorum Pon-
tificum tempora, & perperam Paulo suc-
cessorem datum Stephanum, cum tamen
Paulus Stephano successerit. His animad-
versis, utcumque Ravennatis Ecclesiæ Chro-
nologia, veluti a densis tenebris elucet, &
consequitur Sergium &c.

In observationibus ad Sergii vitam
deleatur integer §. 1. & ejus loco quæ se-
quuntur, ponantur. [*ap. Mur. f. 175.*]

I. Hic enimvero Agnellus, quod vul-
go apud Ravennates irreligiose æque, ac
inepte ferebatur, irreligiosius, & ineptius
conscripsit. Acta diverforum, quæque
alio, ac alio tempore evenerunt, commu-
tatis personis, ac temporibus eo contorfe-
runt Ravennates, quo SSmos duos Roma-
nos Pontifices Stephanum III. & Paulum
I., qui & in Martyrologio Romano, &
apud Petrum de Natalibus inter divos nu-

meratur ad xxviii. Junii, invidiose traducerent. Scilicet nec Ravennas Clerus Schismaticum virus plane evomuerat, nec vulgus ferox dominatum Romani Pontificis patiens ferebat. Vera hic nonnulla indicanda sunt brevissime, ex quibus puto mendacia hic narrata conflata fuisse, & apud Ravennates invaluisse, quæ Agnellus libenter uti sua pro ea, qua laborabat rerum ignoratione, & erga Romanam majestatem aversione, descripsit. Primo igitur constat Stephanum III., difficillimis temporibus sedisse, cum Aistulphus Langobardorum Rex dire Romanam Ecclesiam vexabat, & Ravennam cum Exarcatu occupabat. Constat etiam pium, strenuumque Pontificem in Gallias ad Pipinum ivisse, ejus ope Aistulphus coactus est Ravennam, ac Exarcatum reddere, quod actum indictione ix., idest anno dccclvi. Mortuo indictione x. sexto Kal. Maji Stephano, post xxxii. dies ejusdem Frater S. Paulus I. electus est Pontifex, cui Stephanus ejus nominis IV., post luctuosum Constantini schisma successit an. dccclxviii. Porro hoc Stephano sedente Ravennas etiam Ecclesia post Sergii Archiepiscopi mortem schisma-

te laboravit, intruso Michaelio ejus Ecclesiae Scriniario, Mauricii Ariminensis Ducis Langobardi potentia freto. Tentata summi Pontificis constantia, munerum copiosa promissione, ut Michaelium consecraret; at frustra, ille enim sui officii memor intrusum repulit, & Leonem legitime electum defendit. Hæc fere ex Anastasio, cujus ea adnotari debent, ad Ravennatis Ecclesiae expilationem spectantia, nullo modo (Michaelius intrusus) Apostolicis admonitionibus acquiescere voluit; dansque plurima munera Desiderio Langobardorum Regi, & cymilia, & ornatus ipsius Ecclesiae, cum aliis diversis speciebus, brachio forti per unius anni circulum, & eo amplius ipsius Episcopium invasum detinuit, denudans, atque in magnam paupertatem redigens. His observatis materias habemus, quibus perperam collocatis, Agnellianæ narrationis portentum compactum est. Cum hæc Ravennatis Ecclesiae spoliatio, Stephano Romano Pontifice sedente facta sit, eidem est tributa: & quod Michaelius intrusus Desiderio dedit, & Stephano refutanti obtulerat, Stephano datum a Sergio confinxere. Id autem ea occasione factum comminisci placuit,

cuit, qua cum Sergius dicere causam debuisset, quod ex laico ad Archiepiscopatum transisset, quod sub Stephano III. evenit, ab ejus successore S. Paulo est absolutus. Verum cum Pauli nomen repugnaret, & sub Pontifice Romano Ravennas Ecclesia a Michaelio expilata sit, commutata sunt tempora, & nomina, diversaque virorum, & rerum phantasmata in unum quasi insomnium conflata sunt. Nullam itaque fidem hic meretur Agnellus, nec ulla inde nobis utilitas provenit præter eam, qua agnoscimus quibus opinionibus per ea tempora Clerus & Plebs Ravennatis Ecclesiæ laboraret; quod minime historiæ inutile censeretur debet: juvat enim apprimè veritati dignoscendæ opiniones populorum, & sensa pro certis temporibus recta æque, ac perversa perspecta habere; quam in rem plura afferri possent, si id argumenti præsentis esset; quod olim fortassis præstare operæ pretium erit. Certe utile admodum esset historiam opinionum præjudicatarum pro regionum, & temporum diversitate exarare; inde enim optimum subsidium haberemus, quo de plurimis, quibus in veterum lectione intelligendis torque-

mur,

mur, judicaremus. Unum hic ad Paulum I. sanctissimum Pontificem spectans adnotare placet. Sanctitatem ejus, quæ publicis Ecclesiæ tabulis est consignata, in dubium revocare nefas. Qui tamen forte apud quempiam eorum temporum scriptorem legeret, quæ quomodolibet ejus famæ officere viderentur, in transversum agi posset ignorans, Pontificem illum, sanctissimum quamvis, in Romani tamen populi perversa opinione fuisse, cum Constantinus in Romana Synodo sub Stephano IV. professus sit, *se vim a populo pertulisse, & per brachium populi fuisse electum, atque coactum, in Lateranense Patriarchium deductum propter gravamina, ac præjudicia illa, quæ Romano populo ingesserat Dominus Paulus Papa.* Scilicet sanctos viros ex eo etiam capite in Divorum albo conscribi meruisse, quod apud suæ ætatis homines male audierint, odioque habiti sint; & hæc agnoscere, certisque documentis perspicere, sanctitatis opinioni, quam apud posteros obtinuerunt augendæ, stabiliendæque optime prodest. Et hæc quidem animadvertere placuit, ut quæ Agnello hic narrata sunt, si cui sanctum Paulum quomodolibet tan-

ge-

gere videantur, sanctissimi ejus Pontificis virtuti, & constantiæ adstruendæ infer-
viant, qui sanctorum, & Christi etiam
conditionem passus est, odio habitus a per-
versis, calumniisque vexatus.

Num. III. [ap. Mur. f. 176.] Hæc ita
emendentur; quare a Galliis ille regressus
Monasterium Galiatense abstulerit (*), falso
trahit Agnellus; veram enim causam doce-
mur a S. Paulo in *Diplomate* &c.

Num. IV. [ap. Mur. f. 176. col. 2.]
Hæc ita mutantur. Furebat tum Aitulpus
non modo ditionis occupatæ restitutio-
nem, quam promiserat, denegans, sed
comparato exercitu Romæ imminens. A
Rege itaque sibi contra Pontificem præsi-
dium procurasse Sergium, & fortassis po-
pu-

(*) De Sergio Ravennate Archiep. heic agitur;
cui quod transeunti Stephano Papæ obviam non ive-
rit, ablatum fuisse ob iram Pontificis *Monasterium*
S. Hilarii Galiatense, comminiscetur Agnellus;
Aliunde enim id factum ex *Diplomate Paulli* inno-
tescit. Videtur interim Muratorius hocce crimine
Agnellum absolvere: dum ubi Bacchinius ex eo hæc
verba prodit: Indignatus Papa, de Valle, quæ...
Galliata dicitur, cum ira magna EUM EXUIT; ille
inibi in notis habet, de valle... EXIVIT.

puli vota, favore Regis captasse credo, ob quæ recepta Ravenna a Pontifice mulctari meruerit. Aistulphus mox Ravennam cum Pentapoli dimittere coactus est.

In observationibus ad vitam deperditam Leonis num. i. [*ap. Mur. f. 177.*] hæc, ut sequitur, muterentur: interim si quæ fides Agnello in vita Sergii præstanda esset, qui prorsus nullam meretur, ingenii Leonis hujus improbi crudele specimen haberemus. Ipse enim Diaconi munere fungens Clero Ravennati auctor fuisse dicitur perdendi Pontificem. At falsa omnia credere præstat.

Fol. 355. [*ap. Mur. f. 153.*] a tergo, titulus inscribatur ita; *an vera sint quæ hinc de Theodoro narrantur*, omissis verbis; *dubitant recentiores*.

In observationibus ad vitam Felicis, §. II. [*ap. Mur. f. 165. n. 2.*] ita scribendum.

Censeo itaque Felicem Archiepiscopum Ravennatem in eo peccasse, quod præstare noluerit solitas cautiones Sedi Apostolicæ, cujuscumque sunt illæ, quæ habentur in Libro Diurno; quibus fortasse Felix aliquid addere, vel demere volebat in favorem Ecclesiæ suæ; Pontificem vero ju-

re

re expetisse, formula utendum, qua &c.

Fol. ult. post postrema verba [*ap. Mur. f. 187.*] (*) hæc addantur: duo ipse in hac re aptius fortasse evinci posse credo, primum Oblatas pro Sacrificio Missæ diversæ formæ, diversique artificii a communi pane fuisse; Agnellus enim inter utrumque distinguit. Secundo Oblatas easdem ad Placentarum modum crassiores extitisse nostris azymis, qui ferrea forma, non furno coquantur. Ad hanc rem spectant, quæ habet Hincmarus Rhemenfis in Capitulis ad Presbyteros suæ Diœcesis anno DCCCLII. datis, ubi articulo VII. statuit, *ut de Oblatis, quæ offeruntur a populo, & consecrationi supersunt, vel de panibus, quos deferunt Fideles ad Ecclesiam, vel certe de suis Presbyter convenienter partes incisas habeat in vase nitido & convenienti, ut post Missarum*
sol-

(*) Interim admonitum te volo, me sæpius hisce in locis iccirco Muratorium laudasse, ut si lubeat, recensere possis in Agnello Bacchini, quanta hic Auctor Clariss. fidelitate vulgando, biennio post, laudatum Opus, animadvertenti Thomaso morem gesserit.

sollemnia, qui communicare non fuerint parati, Eulogias (*) omni die Dominico, & in diebus festis exinde accipiant. Sic & quod legitur in ritu Monasterii Athanacensis relato a Martene nostro in Tract. de Antiqu. Eccl. Discipl. in Divin. celebr. Offic. finita videlicet *Missa* in Cœna Domini dandi pauperibus hostias non consecratas, sed benedictas, loco panis benedicti. Poterant itaque Oblatæ, seu hostiæ crassiores, quæ furno

CO-

(*) Εὐλογία (latine Benedictio) sic dicta illa frustula panis benedicti quæ fidelibus, ut supra, distribuebantur. Factum id (ex Liturg. Armenor.) ut qui de Mensa Domini eo die non sumerent, solis micis cadentibus, hoc est, quæ consecrationi superfluerent, donarentur. Siquidem ibi legitur, in memoriam Cananæ quæ micas solas appetebat mensæ Domini. Quare Concil. Laodicen. can. 14. (adjunctis notis Severini Bini) Eulogiæ distributionem fieri vetat die Paschatis, quod omnes ad Altare communicant. Similiter & can. 49. toto tempore Quadragesimæ, quo sollemne celebratur jejunium, quod tum nonnisi post decantatas Vesperas solvebatur. Decantabantur autem eo tempore hora diei duodecima, ut supra habet Thomafius pag. 98. Neque tamen Fideles per Quadragesimam eulogia sua fraudabantur, quum loco illius recitaretur a Presbytero ad finem *Missæ Collectæ*, seu Oratio super Populum, ut etiam modo fit.

coquerentur, etiam ex azymis fieri. At hæc, inquam, doctiores perpendant.

Postremo ad id quod ultimo loco censuræ dicitur, libentissime locis relatis si suppeterent, alia adderem: at cum desint; juxta præscriptum, & præsertim ad vitam Johannis Angeloptæ, Maximiani, Mauri, Reparati, Theodori, Sergii, Joh. XXXI. & XXXII., ubi opus fuerit ad marginem, lector monebitur, ut caute legat, vel ad Præfationem, seu ad notas alibi positas remittetur.



R I F L E S S I O N I

S O P R A

LA RIGOROSA VITA COMUNE
DE' RELIGIOSI (*).

Ognuno fa molto bene , che la vita comune rigorosamente prescritta da' SS. Fondatori delle Religioni , fu da essi presa dalla sagra Scrittura ; volendo eglino in questo imitare i fedeli del primo tempo della Chiesa Cristiana ; de' quali S. Luca negli Atti degli Apostoli scrive in un luogo (a) : *Omnes qui cre-*
de-

(a) *Act. Ap. 2. 44.*

(*) *Quid vere causæ fuerit , cur hæc Thomasius Animadversiones conscripserit , profecto impræsentiarum me fugit . Non nemo suspicaretur eas ipsæ id temporis elucubrasse , quo Papa Innocentius recentioribus Cœnobitis communem illam vivendi methodum indicare persuadebatur , quæ vetustioribus consentanea utcunque erat . Ceterum quotquot eximium hoc Opus percurrere potuerunt , in summo pretio habuerunt , ingentemque Viri doctrinam cum pari prudentia conjunctam extemplo sunt admirati , veneratique .*

debant erant pariter, & habebant omnia communia: possessiones, & substantias vendebant; & dividebant illis omnia, prout cuique opus erat. Ed in un altro (a): Neque quisquam egens erat inter illos; quotquot enim possessores agrorum, aut domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum, quæ vendebant, & ponebant ante pedes Apostolorum; dividebatur autem singulis prout cuique opus erat.

Perchè questa disciplina del primo tempo della Chiesa è il fondamento, sopra il quale i Santi Fondatori delle Religioni fabbricarono il loro edificio; stimo che sia giovevole il fermarvisi un poco, e considerarlo attentamente; perchè la cognizione delle condizioni, e qualità del fondamento può dar luce per meglio conoscere le qualità dell' edificio soprappostovi, e dilucidar la presente materia.

Primo si dee considerare, che la rigorosa vita comune de' primi fedeli fu una disciplina locale della sola Chiesa di Gerusalemme, dopo sceso dal Cielo il fuoco dello Spirito Santo nel giorno della Pentecoste. Nè si trova praticata fuori di Geru-

rusalemme , anzi tutto il contrario mostrano le Scritture del Nuovo Testamento negli Atti Apostolici , e nell' Epistole Apostoliche . Cito solamente le sacre Scritture , per non imbarcarmi co' Critici nella controversia degli Esseni di Alessandria per relazione di Filone ; cioè se fossero questi Cristiani , o no , o quanto tempo durassero ; bastandoci sapere , che nel resto dell' Asia , ed Europa non fu introdotta da' Santi Apostoli la vita comune .

Secondo , si debbono considerare la fonte , e le cause produttrici , ed adjutrici della rigorosa vita comune di Gerusalemme ; che furono il fervore grande di Spirito Santo , e gli esercizi di grandissima perfezione , che lo fomentavano . Perciò ne' due luoghi , dove S. Luca parla della vita comune , sempre ce la fa vedere , come un frutto sopra il suo albero , e sopra i suoi verdeggianti rami . Nel primo dice , che quei primi fedeli stavano perseveranti nell'ascoltare la dottrina degli Apostoli , nella Comunione , e nelle Orazioni ; e che in tutti v' era un gran timore , e spavento per i grandi prodigj , che facevano gli Apostoli ; e che ogni giorno per-

severavano di un medesimo animo nel Tempio; e che per le case poi prendevano il cibo con allegrezza, e semplicità di cuore, lodando Iddio, ed avendo grazia appresso tutto il popolo. *Erant perseverantes in doctrina Apostolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus. Fiebat autem omni animæ timor; multa quoque prodigia, & signa per Apostolos in Hierusalem fiebant; & metus erat magnus in universis* quotidie quoque perdurantes unanimiter in Templo, & frangentes circa domos panem sumebant cibum cum exultatione, & simplicitate cordis, collaudantes Deum, & habentes gratiam ad omnem plebem. Nell' altro luogo poi ci vien rappresentata la radice, e tronco dell' albero, dal quale pendeva quell' antica vita comune; cioè una perfettissima carità fraterna, espressa in grado eroico con la sublime frase di un cuore e di un' anima, e di una grazia grande, che era in tutti quei fedeli. *Multitudinis credentium erat cor unum, & anima una: nec quisquam eorum, quæ possidebant aliquid suum esse dicebat; sed erant illis omnia communia* & gratia magna erat in omnibus illis.

Terzo , si dee considerare ciò che seguita a dire S. Luca degli ostacoli della vita comune , come di cause distruttive di essa , raccontando , come cominciassero a nascere i disordini , e gl' inconvenienti ; il che accadde pochi mesi dopo la Pentecoste , come si calcola dalla conversione di S. Paolo , che succedè nel secondo anno dell' Ascensione , come dice il Martirologio Romano ; e la conversione fu dopo il martirio di Santo Stefano , e dopo la persecuzione dell' istesso Saulo in Gerusalemme : onde bisogna retrocedere assai per trovare il tempo dell' elezione de' sette Diaconi , de' quali il primo fu S. Stefano . Ora l'occasione dell' elezione di questi Diaconi furono i disordini nati in paesi di linguaggio greco , contro gli altri Ebrei nati in Gerusalemme , o in Terra Santa ; perchè le loro Vedove , come forestiere erano disprezzate , e neglette da' nazionali , nella distribuzione del vitto quotidiano , che ad esse si somministrava , o in cibo e vestito , o in medicamenti &c. che si comprendono sotto il vocabolo di somministrazione di vitto , come dicono i Legisti : *In diebus illis crescente numero discipulorum*
fa-

factum est murmur Græcorum (nel Testo greco si dice *Græcistarum*) *adversus Hebræos*, eo quod despicerentur in ministerio quotidiano viduæ eorum (a) . In queste poche parole abbiamo gli ostacoli, ed impedimenti della vita comune, cioè la moltitudine delle persone; e quel che sempre le suole seguitare, il raffreddamento di carità, la negligenza, le mormorazioni, e le discordie per le parzialità.

Quarto, si dee considerare la celeste prudenza di quei campioni della Chiesa, dico de' santi Apostoli in questo disordine nato nella vita comune. Convocarono essi tutta la moltitudine de' fedeli, acciocchè tutti fossero intesi in cosa, che toccava tutti; e gli dissero di non voler per se stessi entrare in questa briga temporale di provvedere a i bisogni di ciascheduno; non istimando cosa ragionevole, che per amministrare il vitto temporale, lasciassero il proprio e principal uffizio loro; che con ammirabile brevità ridussero a due soli capi principali, che comprendono tutte le funzioni Apostoliche, ed Episcopali; cioè

(a) *Act. Ap. 6. 1.*

cioè alla pubblica, e privata orazione inverso Dio, ed all' amministrazione della sua parola inverso il prossimo, istruendolo ed esortandolo, ed in pubblico ed in privato: *Nos vero orationi, & ministerio Verbi instantes erimus*. Eleffero poi sette ministri per l' amministrazione delle cose temporali necessarie al vitto de' fedeli, e per quanto comparisce da' loro nomi, che sono greci, e non ebraici; e dalla parentela di S. Stefano con S. Paolo nato in Tarso Città della Cilicia; tutti questi sette erano Grecisti, cioè Ebrei forestieri, per maggiormente acquietare il mormorio di tutti gli altri forestieri; e perchè si levasse ogni occasione, ed ombra di parzialità di nazione. Ma soprattutto quì si debbono considerare i tre requisiti di questi sette Ministri, che avevano a distribuire il vitto secondo che abbisognava. *Il primo* è, che fossero uomini di buona testimonianza e fama. *Il secondo*, che fossero pieni di Spirito Santo; cioè di carità, che è il primo frutto dello Spirito Santo. Ed *il terzo*, che anche fossero pieni di Sapienza, cioè di quella che viene da alto, e porta seco una celeste avvedutezza, e discretezza. *Non est*

est æquum nos derelinquere Verbum Dei, & ministrare mensis. Considerate ergo fratres viros ex vobis boni testimonii septem, plenos Spiritu Sancto, & sapientia, quos constituamus super hoc opus.

Quinto, si dee in ultimo considerare, che nella morte di S. Stefano circa 18. mesi dopo la Pentecoste, finì la vita comune in Gerusalemme, perchè allora vi fu una persecuzione nella Chiesa, e tutti i fedeli si disperfero quà e là; e rimasero nella santa Città i soli xii. Apostoli; i quali come xii. colonne di bronzo non furono scossi in quel gran temporale, e turbine; *Facta est in illa die persecutio magna in Ecclesia, quæ erat Hierosolymis, & omnes dispersi sunt per regiones Judææ, & Samariæ præter Apostolos (a).* E sebbene poi ripullulò grandemente la Chiesa nella stessa Città, onde nell' ultima andata di S. Paolo colà, S. Giacomo Apostolo, e Vescovo di quella, ed i Preti della stessa Chiesa dissero a S. Paolo (b): *Vides frater quot millia sunt in Judæis, qui crediderunt.* Non-

(a) *Act. Ap. 8.*

(b) *Act. 21. 20.*

Nondimeno non vi fu rimessa la vita comune, come significa lo stesso S. Paolo, scrivendo da Italia agli Ebrei Cristiani; mentre fa menzione delle proprie loro facoltà non già vendute per la vita comune, come nel principio dopo la Pentecoste, ma rapite nelle persecuzioni: e mentre gli esorta alla ospitalità, ed alla fuga dell'avarizia, ed al contentarsi di ciò, che al presente potevano avere. *Rapinam*, scrive egli (a), *bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis, cognoscentes vos habere meliorem, & manentem substantiam* (b). Ed appresso: *Hospitalitatem nolite oblivisci sint mores sine avaritia, contenti presentibus*.

Da quanto fin ora si è ponderato nell'origine della rigorosa vita comune, facilmente si può argomentare di quanta grand' perfezione essa sia in se stessa considerata, essendo stata come una singolarissima mostra, e pompa, con cui la carità cristiana nel suo primo ingresso, mentre che ancora ardeva del fuoco della Pentecoste, si fece vedere al Mondo per tirare a se gli occhi degl' infedeli.

Que-

(a) *Heb.* 10. 34.

(b) 13. 2. 5.

Questa carità ferventissima era la causa di tal vita ; ed i suoi sostegni , che la reggevano , erano la continua orazione , la meditazione de' documenti degli Apostoli , la comunione , il timore , e spavento riverenziale per la divina Maestà risplendente in tanti prodigj ; l' allegrezza , e semplicità di cuore , il necessario provvedimento temporale ; e l' aver tutti un sol cuore , una sol' anima , ed una grazia grande di Dio in se stessi . Ma chi non vede qui un esercito di virtù cristiane massiccie , ed una provvisione grande di umiltà , mortificazione , pazienza , e disprezzo del Mondo , e della propria vita ? Dove sono tutte queste virtù , vi potrà essere una vera e sincera rigorosa vita comune : e dove quelle faranno stabili , farà anche questa stabile .

Che se poi vogliamo imparare le qualità de' Superiori, ed Ufficiali , che hanno da provvedere una Comunità ; vedremo che questi debbono essere di buona testimonianza , e fama , e pieni di Spirito Santo , e di sapienza ; ed allora potrà lungamente sussistere una vita comune rigorosa , quando vi sieno sempre Superiori , ed Uff-

Ufficiali dotati di queste condizioni.

Se sia facile, o no, in una sì gran moltitudine di Religiosi, trovar ne' Superiori, e Sudditi tanta perfezione, lascio dirlo ad altri. So bene, che il sagro Testo dice, che *crescente numero discipulorum, factum est murmur*. Dove è moltitudine di persone, ordinariamente vi è scarsezza di virtù: Ma perchè da questo punto della moltitudine, che diede sì grande intoppo alla vita comune, presenti ancora i santi Apostoli, dipende assai ogni risoluzione di più stretta vita comune de' Religiosi; siami lecito quì addurre ciò, che in tal proposito scrive un gravissimo Teologo della Compagnia di Gesù Francesco Ribera, così scrivendo (a). *Indicavit longi temporis usus nullam esse certiore, ac præsentiore Religionibus pestem, quam multitudinem. Nam quæ dicuntur pestes, & sunt ambitiones, avaritia, voluptates, contentiones, & emulationes, ex multitudine oriuntur. Ac si quis putat in magna hominum multitudine mortificationem, & humilitatem, & pacem, concordiamque animorum conservari posse, diu id putat, quod neque in hunc diem usque*

(a) *Id Oseam cap. 2. n. 10.*

que factum est, neque fiet. Quid est (inquit Salomon (a)) quod fuit? ipsum quod futurum est. Quid est quod factum est? ipsum quod faciendum est. Pauci qui perfecti essent, aut qui ex animo ad perfectionem properarent omni tempore inventi sunt: multi qui diu, nullo. Senex est jam Mundus, non mutabit mores opinor. Quod pretiosum est, rarum semper fuit; & stultorum infinitus est numerus. Per brevità tralascio il rimanente, in cui stende la stessa dottrina alla moltitudine, com' egli dice, quasi infinita di Cherici; in cui taluno o desidera il Chiericato, come un' arte, o mestiere da poter vivere; o per ambizione di dignità ecclesiastiche, o per avarizia di ricchi beni di Chiesa; e porta quella bella sentenza di S. Gregorio Papa (b). *Ecce Mundus Sacerdotibus plenus est; sed tamen in messe Dei rarus valde invenitur operator: quia officium quidem Sacerdotale suscipimus, sed opus officii non implemus.*

Per questi motivi a debolezza del mio spirito concepisce tanto difficile in una sì gran moltitudine di Religiosi una
ri-

(a) Eccl. I.

(b) Hom. 17. in Evang.

rigorosa vita comune, che richiede un fervorosissimo spirito ne' sudditi, ed una gran carità, e celeste sapienza, e prudenza ne' superiori. Se mancano questi, temo della durata del rigore della vita comune; e che non abbia ad essere come le semenze Evangeliche, che (a) *Ceciderunt in petrosa, ubi non habebant terram multam, & continuo exorta sunt, quia non habebant altitudinem terræ. Sole autem orto aestuaverunt; & quia non habebant radicem, aruerunt.*

So, che a queste mie sospensioni di animo della stabile durata di una vita comune, si può opporre la moltitudine degli antichi Monaci; e la persuasione, che ebbero i SS. Fondatori Basilio, Agostino, Benedetto, ed altri, dell' osservanza di essa nel prescriverla.

Ma in prima chi è pratico nell' antica disciplina monastica non concepisce tutta questa gran moltitudine, che si pretende: perchè non considera un ordine, come un gran corpo sparso per il Mondo, e governato da un sol capo generale. Considera bensì gli antichi Monaci separati in

pic-

(a) *Matth. 13. 5.*

piccole Congregazioni, ciascuna nel suo proprio Monasterio, indipendente dagli altri Monasterj; e che non comunicava con essi: ma solo si governava dal suo Abate eletto dall'istesso Monasterio; e che era subordinato al Vescovo, il quale invigilava sopra l'Abate, ed i Monaci; e remediava subito al bisogno, secondo le occorrenze, avendoli sempre sotto gli occhi. Questa disciplina è notissima, e fu decretata dal S. Concilio Ecumenico Calcedonese; e tutti i Canonisti convengono, che *de jure communi* tutti i Regolari sono soggetti al proprio Vescovo; se non hanno speciali privilegj, quali anticamente erano rarissimi. Considerate dunque queste piccole Congregazioni, per se svanisce tutta quella gran moltitudine della presente disciplina, per la quale un Religioso non è sempre fermo in un luogo; passa da un Monasterio all'altro, da una Provincia all'altra ad arbitrio del Generale, con pericolo d'introdurre dissolutezza, dove non era: e dove si sperimentano grandissime difficoltà di ricorso; mentre un povero Religioso non provveduto, o angustiato forse dal suo Superiore, bisogna che

E e

da

da Polonia, da Portogallo, dalle Indie ricorra al suo Generale in Roma; e se vuol ricorrere in persona con qual viatico? E se per lettera, tra tanto che lettere vengano, e lettere vengono, che farà egli? Non voglio mai presupporre, che un Generale sia appassionato più col Superiore locale, o Provinciale, che con un povero Converso. Ma quando mai succedesse il caso, non farebbe ciò un mettere in disperazione quel povero Religioso, se non ha una gran virtù? Anticamente non succedeva così, perchè il Monaco, che professava *stabilitatem in loco*, facilmente poteva essere udito, e compassionato dal suo Vescovo presente contro gli aggravj del proprio Abate, se gli fossero stati fatti.

Quanto a ciò, che si opponesse, della persuasione de' SS. Fondatori della rigorosa vita comune, la credo ancor io: ma il sistema loro per quanto comporta la fragilità umana, era assai più confacevole a mantenere questo rigore di vita comune; perchè come buoni architetti aveano dirizzata la fabbrica della disciplina religiosa tanto connessa, ed appoggiata strettamente insieme; che forse non era tanto dif-

difficile a mantenere questo pezzo di fabbrica della religiosa vita comune, sostenuto dalle altre parti proporzionate. Bisognerebbe quì far un catalogo di molti capi di disciplina antica, poi alterata con nuova architettura e disegno; quali capi sono importantissimi alla vita comune, perchè la sostengono da' fondamenti; come sono la speranza, e prova de' Religiosi, prima di vestirli; il Noviziato *in habitu sæculari*, e per molti anni; la permanenza nel luogo, la traslazione dello stato monastico al clericale per autorità del Vescovo *cum consensu Abbatis*; la facile espulsione degl' inquieti, ed inobbedienti; l'impunità nel foro esterno *de desertori* (così chiama S. Agostino quelli, che noi chiamiamo *Apostati*) e tante altre cose poi con nuovo disegno fabbricate. Tutte queste cose unite insieme sono di gran sostegno alla rigorosa vita comune; perchè tutte tendono, che il Religioso, che sta col corpo nel Monasterio, vi stia di buona voglia coll' animo. Perchè se manca lo spirito, e la buona volontà in un Religioso; non solo può egli perire, ma far perire altri col cattivo esempio, e col far nascere discordie, e metter

sotto sopra una Comunità ; mentre un solo appestato può appestare dieci mila fani , e trenta mila fani non possono sanare un appestato . Il rimettere dunque nella sua antica architettura solo questo pezzo di fabbrica antica della vita comune , senza sostentarla con l' antica forma del resto dell' edificio , che ebbero avanti gli occhi i SS. Fondatori , credo , che sia bene il desiderarlo , ed il procurarlo ; ma se abbia ad essere di durata non voglio farne l' indovino . Indovinerei bensì , che la gran cupola di S. Pietro non farebbe di durata , se si tentasse di mutar con nuovo disegno i suoi pilastri , sopra i quali l' architetto pensò di stabilirla con mirabile proporzione di sotto , di sopra , da fianchi &c. come quelli della professione architettonica sapranno meglio dichiarare in confermazione dell' imminente caduta di quella gran macchina in tal caso .

Ho parlato fin ora dell' antica disciplina monastica , secondo che fu praticata con tanto frutto per molti secoli nell' Occidente , secondo le regole de' SS. Basilio , Agostino , e Benedetto ; a' quali principalmente ho avuto l' occhio , e sopra nominai
espres-

espressamente; che sono stati i Capitani delle seguenti Religioni de' tempi bassi, ne' quali vennero poi i Mendicanti, e le altre Religioni moderne, che abbracciando il rigore della vita comune di quei primi Santi Fondatori, variarono moltissimi capi della disciplina antica, facendo un solo corpo di Religione sotto un Generale, colla subordinazione de' Provinciali, e Superiori locali &c. La causa, ed esito di queste variazioni bisognerebbe, che fossero più a lungo esaminati; ma per dirne alcuna parola quì, forse la causa fu per accomodarsi a suoi tempi, ne' quali già s'era quasi spalancata la porta a' privilegj di esenzione dal proprio Vescovo; come si può ritrarre dalle grandi doglianze di S. Bernardo nel Secolo 12. di tali esenzioni ottenute da' Monasterj, delle quali il Santo fu sempre inimicissimo: onde non è meraviglia, che nel 13. Secolo, in cui vennero i Mendicanti, e di poi le altre Religioni moderne, appigliandosi a queste esenzioni, venissero a mutare il resto della disciplina antica; perchè in altra maniera i Conventi sarebbero restati acefali senza la correzione del proprio Vescovo, e sen-

e senza altra soprintendenza ; che perciò furono fatti i Generali , e Provinciali , per supplire almeno colle visite . Quanto poi al buon esito di lunga durata di molte centinaia di anni della rigorosa vita comune , nella nuova disciplina introdotta , è una materia odiosa ad esaminarla . Ciascuna Religione deve rispondere con candore , e sincerità a questo quesito , rivolgendo le proprie istorie , croniche , ed altre memorie ; e considerando la pratica , che veggono , e quella , che hanno udita da loro vecchi . So che si decanta un gran rilassamento delle Religioni a tempo di una famosa peste , che tolse un grandissimo numero di ferventissimi Religiosi ; e credo , che sia stata nel 14. secolo . So , che ne' tempi bassi sono venute tante Riforme , e Riforme sopra Riforme ; se appresso non ne avranno da venire altre , non lo so . So che in molte Religioni riguardevolissime , che hanno le ceneri per così dire ancora calde de' loro SS. Fondatori , si tolerano Livelli , e Depositi . Del resto per quanto centinaia di anni sia durato il fervore , e la vita comune rigorosa , nella disciplina moderna , desidero saperlo , come

me dissi da ciascuna Religione in particolare, per poter correggere, e mutare i miei pensamenti.

Trattanto paragonando insieme queste due discipline antica, e moderna, mi fermo al testo del Capitolo *Domino* 23. della dist. L., che i Canonisti sogliono restringere alle Costituzioni particolari; e dice così: *Quotiescumque in gestis Conciliorum discors sententia invenitur, illius Concilii magis teneatur sententia, cujus aut antiquior, aut potior exstat auctoritas.*

Concludo, che in questa materia secondo la debolezza del mio giudizio, non saprei presentemente proporre altro, che una di queste due strade per far una cosa soda, e stabile.

La prima farebbe il rimettere la vita comune nel suo primo vigore unitamente con tutto il resto della prima disciplina, che anticamente fu usata per tanti secoli; perchè in questa maniera (come ho accennato di sopra) non apprendo tanto insuperabili gli ostacoli, per quanto porta l'umana debolezza.

La seconda strada è, che ritenendosi il resto della disciplina presente, ne' tempi
pi

pi bassi di mano in mano mutata dall' antica ; e perciò riuscendo difficilissima la pratica della vita comune nel suo rigore ; almeno che abbia ad essere di durata , la Sede Apostolica facesse qualche mitigazione circa la pratica della povertà religiosa , nel permettere i Depositi , dichiarando il modo , la somma , ed altre particolarità di essi , da esaminarsi più individualmente . E questo per quiete delle coscienze , e per frenare gli abusi , che sopra tal materia potessero commettersi , se non si mettesse qualche limite : il che non parrà strano , perchè la povertà religiosa non è stata sempre in un medesimo stato . Nel Codice Teodosiano v' ha il titolo *De testamentis Clericorum , & Monachorum* ; il che denota dominio delle facoltà ne' Religiosi di quel tempo : e S. Agostino , che visse al tempo di Teodosio non ebbe per nullo un tal testamento fatto nel suo Vescovado . Ne' tempi poi di Giustiniano fu levato affatto il dominio da' Monaci , come apparisce dal suo Codice . E pure poi nella Compagnia di Gesù è stato lasciato il dominio a suoi Scolari professi , tutto che le altre Religioni da molti secoli non l'avesse-

fe-

fero più . I Cavalieri di Malta , che professano voto solenne di povertà , certo , che l' hanno assai più mitigato , che le altre Religioni Claustrali . Lascio mille altre mitigazioni di regole fatte dalla S. Sede Apostolica in tanti Istituti , ed in questo stesso punto della povertà le mitigazioni in forma specifica concesse a' Minori Conventuali , e ad altre Religioni . Che perciò non farebbe strano , anzi espediente il farne un' estensione per quelli , che la volessero ; purchè sempre resti in piedi lo spropiamento sostanziale della povertà (*) ; la qua-

(*) *Felix Potestas de primo Præcepto Decalogi c. 4. n. 1077. , de Peculio Religiosorum hæc habet : Peculium apud communem Depositarium tenere est MAJORIS PERFECTIONIS . Et laudato Joh. la Cruce lib. 1. c. 3. dub. 1. de statu Religionis cum Lopez & Valentia , ac similiter Pellizzario de Monialibus c. 1. , subjungit ex eo , non peccare Religiosum peculium seu pecunias retinendo non in communi deposito , sed in cella , si eas in cella retineat , non animo occultandi superiori , sed de ejus licentia expendendi , & non adsit speciale præceptum &c. . . . Et communis Depositarius est inventus NON PRO SUBSTANTIA , sed PRO MAJORI PERFECTIONE paupertatis servanda .*

quale può avere varj gradi, come dottamente mostra il Suarez ne' suoi libri *De Religione*: al quale mi rimetto, non essendo mia intenzione quì di fare una dotta scrittura superiore alla mia poca capacità, ma solamente di significar pensieri, che mi sono passati per la mente sopra questo soggetto.

Quando la Sede Apostolica credesse bene fare una tal mitigazione, e dichiarazione; questa si potrebbe fare o per ispeciale costituzione, ovvero (e forse meglio) per un semplice formolario de' depositi, prima ben considerato, ed esaminato dalla sagra Congregazione; e poi consegnato in iscritto a' Superiori Generali delle Religioni, acciocchè nel primo Capitolo Generale, e Provinciale lo facessero stabilire, con ordinarne l'osservanza rigorosa, sotto gravissime pene di penitenze regolari a' trasgressori. E tutto questo dico per limitare gli abusi, e per quietare le coscienze, professando sotto quella formola, perchè non essendo altro il voto, che una promessa fatta a Dio, tanto obbligherà nel foro della coscienza, quanto uno gli avrà promesso di osservare; e nel modo
e ma-

e maniera , che gli avrà promesso . A questo mi muovo da una sentenza , che mi ricordo di aver letta , di S. Agostino , che *melius est claudicare in via , quam currere extra viam* . Rimetto però queste mie rozze riflessioni , e sentimenti alla correzione delle persone prudenti , pregandole a compatire la povertà del mio sapere .



ANIMADVERSIONES
AD
BULLAM CLEMENTIS VIII.
DE LARGITIONE MUNERUM (*).

*De Bulla Clementis VIII. de Largitione
Munerum.*

Thesaurus Pœnitentiarius Apostoli-
cus lib. de pœnis Ecclesiasticis par.
2. cap. 9. (a).

Advertendum est circa intellectum
hu-

(a) *De censu vitalitio Monialium vid. Suarez de
Relig. tom. 3. lib. 8. cap. 15. n. 1. & n. 4. De usu
ejusdem Censui Suarez ibidem cap. 15. n. 1. & 2.*

(*) *De hac Animadversione Vir Clarissimus An-
tonius Franciscus Vezzosi Ex-Generalis Clericor.
Regul., Publicus in Urbe Historiar. Professor, Exa-
minator Episcopor., multisque aliis nominibus per-
illustris, deque Operib. Vener. Cardinalis a se in
unam collectis, & editis, notisque locupletatis egre-
gie meritis, hæc habet tom. 7. eorund. ad calcem pa-
ginæ 175. Fragmentum hocce damus uti in ipso
Ven. Thomasi autographo legitur: quod initium
potius Animadversionum ad Bullam Clem. VIII.,
aut præconceptum de illis scribendis consilium re-
præsentare videtur, quam Animadversiones ipsas.*

huius Constitutionis, quod licet primo intuitu valde a jure communi exorbitans, magnum rigorem continere videatur; tamen secundum communem sententiam Interpretum non condit jus novum; nisi quoad pœnas transgressoribus inflictas, & quoad formam approbationis causarum largiendi &c.

Urbanus VIII. in Constit. 158., quæ incipit, *Nuper a Congregatione*, edita anno MDCL.

Congregatio specialiter deputata, auctoritate sibi attributa, declaravit, & declarat, munera a Religiosis utriusque sexus tribui posse ex causis gratitudinis, conciliationis, benevolentiae, ejusque conservationis erga ipsam Religionem, vel Conventum, aliisque causis ex sui natura actum virtutis, & meriti continentibus; modeste tamen, ac discrete, & dummodo id non fiat, nisi de Superiorum localium licentia: ac etiam cum consensu majoris partis Conventus; si talis consensus de jure, vel ex constitutionibus, vel ex consuetudinibus cujusque Religionis respective in hujusmodi casibus requiratur.

Capitulum generale Dominicanorum

an-

anno MDXCVI. declaravit justas causas largiendi munera; quæ, ut refert Valerus apud Dianam Coordinatum tomo VII. tractatu III. resolut. IV. hæ sunt.

Prima est gratitudo; *secunda* conciliatio benevolentiae, aut ejusdem conservatio in ordine tamen ad Religionem, vel Conventum; vel in ordine ad bonum finem respectu sui ipsius. *Tertia* pietas in parentes, & consanguineos usque ad quartum gradum inclusive. *Quarta* redemptio vexationis (*).

(*) *Extra quos casus*, qui munera acceperint a Regularibus, modo non excedant decem scutos, vel etiam si excedant, facta prius restitutione, vel præstita obligatione satisfaciendi, *absolvi posse per sacram Pœnitentiarium*, novissime decrevit Bened. XIV. in sua Pastor bonus num. x. data 13. Apr. 1744.

EXPLICIUNT.

IN-

INDEX ABECEDARIUS

RERUM NOTABILIMUM.

- A** Cademia rerum Liturgicar. quomodo instituenda. f. 137. Res Liturgicæ Veteris Legis. *ibidem*. Legis novæ. f. 141. Quæ fuerit illa a S. Carolo in Vaticano instituta. f. 140.
- Agnellus Ravennates. Liber a Bacchinio editus. f. 167. Agnelli inscitia detecta. f. 168. Ejus libro notas Bacchiniis, & Observationes adjecit. f. 167. & seqq. Quibus emendandis *Thomasius* sedulam navavit operam. f. 184. & seqq. Ap. Muratorium recusatus extat. f. 184. (*)
- Alexander Papa III. quomodo Indulgentias concesserit. f. 49.
- Ambrosius. S. invictæ restitit Justinæ Imper. ne Catholicor. Ecclesia traderetur Schismaticis. f. 32. Occidentis Imperium tranquillitati restituit. f. 37. Nominis illius adhuc viventis celebritas. *ibidem*.
- Aquilejensis Patriarchatus origo. f. 171. Ejusdem distractio, & extinctio. f. 172. (*)
- Athanasius. S. a Synodo Sardicensi Alexandrinæ Sedi restituitur. f. 28. Constantem Im-

Imper. hæreticum petentem pro Arianis unam Ecclesiam, arte delulit. f. 29.

Audoul (Caspar) Tractatum dedit de Origine Regaliæ Gallicanæ. f. 1. & seqq. Tractatus illius censura. *ibidem*. Falso comminiscitur Regaliæ causam ab ipsa bonorum Ecclesiæ natura proficisci. f. 5. Falso itidem docet habere jus Principes Laicos cogendi Concilia, eaque approbandi, improbandive. f. 16. Perperam Regaliæ Originem Clodoveo Regi adscribit. f. 6. Moderate proscribendus illius Tractatus. f. 24. & (*).

Augustinus. S. Sententiam confirmat Beati Ambrosii de non dando Hæreticis Ecclesias Catholicorum. f. 40. & seqq.

Autocephalia. Typus ejusdem Ravennatensi Ecclesiæ ab Imp. Constante datus. f. 180. & 190. Quid fuerit. *ibidem*. & (*).

Qui tandem Romano Episcopo a Ravennatibus sistitur elevandus. f. 191.

Bacchini (Benedictus.) Editio Operis Agneli Ravenn. ab eo facta, censores varios nata est. f. 167. & 184. *Thomasium* tamen præ omnibus mitiorem. *ibid.* & seqq.

Qui multa in ea editione, adjunctisque Observationibus emendavit. f. 184. & seqq.

seqq. De donatione Constantini Magni
nil novi adstruit. f. 170. & (*). Nihilque
detrahit Primatui Romani Episcopi. f.
171. Neque Sanctorum cultui. f. 172.

Benedictus Papa XIV. Aquilejensem Pa-
triarchatum exstrinxit, ex eoque duas
erexit Metropoles. f. 172. (*).

Bernini (Dominicus) *Thomasii* Vitam jussu
Clementis Papæ XI. composuit. f. xvi.

Refert quid *Thomasius* proposuerit pro
Sacrorum Canonum Academiis. *ibidem*.

Bonifacius Papa IX. primus omnium In-
dulgentias plenarias multiplicavit. f. 46.

Qui tamen ante mortem omnes quas
contulerat revocavit. *ibidem*.

Borromæus (S. Carolus Cardinalis) Acade-
miam rerum sacrarum in Vaticano Pala-
tio instituit. f. 40.

Breviarium privatum extra Chorum. f. 78.

& seqq. Antiquitus quale erat. f. 86. Il-
lius a *Thomasio* nova proponitur institu-
tio. *ibid.* & seqq. Hujus utilitas recensetur.

f. 88. & seqq. Quibus diei horis publici
Officii partes sunt persolvendæ. f. 97. &
seqq. Quibus, dum privatim modo reci-
tantur, absolvi permittuntur. f. 98. (*).

Busenellus (Petrus C.R.) eximie de *Thoma-*

- sio* differit, quem inde *Theologia Choragum* appellat. f. xii. (a). Ejus munia & merita leviter attinguntur. *ibidem*.
- Clemens Papa V. nimiam improbat in elargiendis Indulgentiis facilitatem. f. 58.
- Clemens Papa VII. Qui sensus Bullæ ab ipso datæ *de Largitione Munerum*. f. 228.
- Collecta. Quid. f. 91. & seqq. (*).
- Concilium quo ritu antiquitus a Pontificibus cogeretur. f. 17. Quo sensu diceretur cogi olim jussione Imperatoris vel Regis. *ibidem* & seq.
- Confessio auricularis a Nectario Patriarcha ablata non fuit. f. 178.
- Consecratio Ecclesiæ an uno die perfici debeat. f. 60. & seq. An ab Episcopo jejuno. f. 65. & seq. A plurib. simul Episcopis effici potest. f. 60. Ab uno incepta potest eodem die ab altero perfici. f. 62. & seq.
- Brevior fieri poterit, & quomodo. f. 63.
- Indulgentiæ in ea largiuntur. f. 67. Et quot. f. 69. (*). An etiam ab alieno Episcopo consecrante. f. 68. Profunt etiam Regularibus, aliisque exemptis. *ibid.* (*).
- Constantini Magni donatio Ecclesiæ Romanæ apocrypha impræsentiarum existimatur. f. 170. (*). Eaque Pipino & Carolo Magno adseritur. *ibid.*
- De-

Depositum . Adstricti sollemni Voto Pau-
pertatis an teneantur uti communi De-
positario , & ob quod . f. 226. (*).

Diaconorum prima electio ob quam caus-
sam facta fuerit . f. 208. Quando continge-
rit . f. *ibid.* Cuius generis ipsi fuerint . f. 209.

Disciplina Ecclesiastica ab Ecclesiæ Pastori-
bus est componenda . f. 19.

Episcopus in aliena Diœcesi Ecclesiam con-
secrans , an Indulgentias largiri queat
&c. Vide Consecrat. Eccl.

Esseni an Christiani , vel minime . f. 206.

Eulogiæ quid . f. 202. Quibus de rebus , &
quando faciendæ . *ibidem.* Quibus die-
bus , distribuendæ & quibus personis .
ibid. & (*).

Feudum . Circa ipsum feudali jure alicui Ec-
clesiæ a Rege concessum , nil pronunciat
Thomasius quum de Regalia . f. 9.

Gabriel Archangelus . Nomen illius assu-
mendus in Missa in ritu benedictionis in-
censi loco nominis S. Michaelis Arch. f.
105. & 129.

Gloria in excelsis Deo &c. Hymnus ad Mis-
sam , olim a simplici Presbytero die tan-
tum Paschatis recitabatur . f. 105. (*).

Jejunium an servari debeat ab Episcopo

Ecclesiam consecraturus. f. 65. & seq. An die jejunii sumi aliquid potest ad modum potus & qua ratione. f. 66. & (*).

Imbertus (Octavius) Ipsius Opusculum de Doctrina Christiana censuris notatum. f. 162. & seqq. Quæ a *Thomasio* mitigantur. *ibidem*.

Imperatores antiquitus suum præstabant consensum in electione Summi Pontificis. f. 178. Quo jure dicantur cogisse olim Concilia, aut cogi jussisse. Vide Concilium. Insignis hoc in negotio *Thomasii* animadversio. f. 17. & seq. & (*).

Indulgentia, seu remissio pœnæ debitæ peccatis. Usus concedendi Indulgentias ab ipsis Ecclesiæ incunabulis ferme obtinuit. f. 44. & (*). Moderate tamen sunt concedendæ, & ad certum tempus determinatum. f. 43. & seq. Urbanus Papa II. is fuit, qui primus omnium Indulgentiam plenariam & generalem concessit: idque ad finem seculi xi. f. 45. Et quidem pro recuperatione Terræ sanctæ. Pro qua duntaxat re illam alii Pontifices confirmavere. f. 46. Quid ultimo tandem de multiplicatis Indulgentiis plenariis cogitaverit Urbanus Papa V. f. 56. & seq.

Quid-

- Quidque pro iis decreverint recentiores Pontifices . f. 57. (*).
- Infantes decedentes sine baptismo, num in infernum eorum animæ detrudantur . f. 165. & (a).
- Introitus Missæ recte componendi . f. 110.
- Quinam a passim observata regula devient. f. 111. & 131. & seqq.
- Joachim Abbas . Quomodo Libellus ejus erroneus proscriptus . f. 24.
- Lambertinus . Vide Bened. PP. XIV.
- Lateranense Concilium improbat nimiam, in concedendis Indulgentiis facilitatem . f. 43. Præscribit eas, quas dare possunt Episcopi. f. 69. & seq. (*). Quomodo confixit erroneum libellum Abbatis Joachimi. f. 84.
- Liturgia, seu Missæ Sacrificium . Vide Academia .
- Mathias Apostolus . S. Qua olim die celebrata fuerit ejus festivitas, & qua de causa. f. 101. & (a).
- Maurus Archiep. Ravenn. horribili temeritate anathema dixit Romano Episcopo, quod illum ad obedientiam arcessivisset . f. 91.
- Michael Archangelus . Nomen illius irrepsit

- psit loco nominis S. Gabrielis in Missa in ritu benedictionis incensi. f. 105. & 129.
- Missæ Introitus. Vide Introitus Missæ.
- Monachi. Quando ipsis ablatum temporarium rerum dominium. f. 224.
- Munera. Qui Bullæ sensus de largitione Munerum. f. 228. Qui ea recipiunt ultra casus exceptos, a quo possunt absolvi. f. 230. (*).
- Muratorius (Ludovicus Antonius) Opus Agnelli Ravennatis una cum notis P. Bacchini juxta Thomasianas emendationes recudit. f. 184. (*). Arbitratus est Ven. *Thomasium* obtinuisse facultatem a Papa persolvendi prout vetuste horas canonicas. f. 96. (*).
- Officium Ecclesiasticum diverso olim modo decantabatur in Choro ab eo, quo privatim extra illum persolvebatur. f. 86. & c. Vide Breviarium.
- Oratio Dominica omiſſis collectis, earum loco in singulis horis canonicis, absente populi conventu, olim recitabatur. f. 91. & seq.
- Patri Æterno num debeat peculiare Officium elucubrari. f. 148. & seqq. Nullum fortasse est ei sacratum alicubi Templum peculiare. f. 153. (*).

Patris nostri titulus in Orationibus ad Offici-
cium & Missam Sanctorum neutiquam
apponendus. f. 155. & seqq. cum (*).

Paupertas Religiosa non una in omnibus il-
lius ratio & disciplina. f. 224. & seq. Vo-
tum Paupertatis quid & quantum obli-
get. f. 226.

Potestas (Felix.) Quid cum aliis de Depo-
sitario Religiosorum significet. f. 225. (*).

Religiosi. De ipsorum rigorosa vita com-
muni. f. 204. & seqq. Multitudine eorum
nimia remittuntur Christianæ virtutes. f.
214. & seq. De jure communi jurisdictioni

Episcoporum subduntur. f. 217. Quando illis
ablatum dominium temporalium. f. 224.

Rubricæ Missalis Romani in pluribus emen-
dandæ. f. 104. & seqq.

Tamburinus (Fortunatus Cardinalis.) Psal-
terium cum interpret. *Thomasii* rursus
ac recens edi curavit. f. xi. (a).

TESTA (Franciscus, Archiep. Monterege-
len.) OPERIS MECOENAS. Religiosa ejus
in *Thomasium* observantia, & munificen-
tia. f. viii. Virtutes ejusdem aliquot, ac
præsertim humilitas, & vigilantia Pasto-
ralis. f. ix. In hujusce Operis editorem
favor, gratia & benignitas. *ibidem*.

THO-

THOMASIVS (Jofephus M. Cardinalis) **OPE-**
RIS **AUTOR.** Propositiones Ejus pro Aca-
 demiis Sacrorum Canonum . f. xvi. Di-
 verforum insignium Operum Editor . f.
 xii. Pro Illius *Apotheofi* adlaboratur . f.
 viii.

Tolotta (Joh. Auguft. C. R.) Opera Afcetica
 Ven. *Thomafii* Ferrariæ edidit, quæ Do-
 minico Card. Paflionei dedicavit. f. xi. (a).

Vezzofi (Anton. Franc. C. R.) De Operibus
Thomafianis egregie meritus . f. xii. & f.
 228. (a) : Breviter de Eo aliquid innui-
 tur . *ibidem*.

Vita communis & rigorofa Religioforum
 num modo expediat , ad trutinam revo-
 catur. f. 204. & feqq.

Vitalianus Papa affenfum non præbet Au-
 tocephaliæ Typo a Conftante Imper. Ec-
 clefiæ Ravenn. elargito. f. 179. Eundem
 quinimmo improbat. *ibidem* & feq.

Urbanus Papa II. primus omnium fuit , qui
 Indulgentias plenarias introduxit . f. 45.
 Vide Indulgentia .

EXPLICIT.

INDEX ALPHABETICUS

Thomasius (Josephus M. C. S. S. S.) Opera
Auctoris Propositiones Epistolae pro Acti-
onis Sacrorum Canonum . f. xvi. Di-
versorum insignium Operum Editor . f.
xvi. Pro Illius *Aperbiss* collaboratur . f.
xvi.

Teloria (Joh. August. C. R.) Opera Alcega
Ven. *Thomasi* Ferrariae edita, quae De-
micio Card. Passionei dedicavit . f. xvi. & f.
Vezosi (Anton. Franc. C. R.) De Operibus
Thomasi magna meritis . f. xii. & f.
123. (a). Breviter de hoc aliquod in-
ter . ibidem.

Vita communis & rigorosa Religiosorum
non modo expedit, sed etiam in-
venit . f. 201. & f. 202.

Vitalianus Papa Meritum non praebet
et ceteris huiusmodi Constante Imper. Ec-
clesiae Ravenn. clausula . f. 179. Eundem
quoniam in potest. huiusmodi & f. 201.

Urbanus Papa II. primus omnium fuit, qui
Indulgentias plenarias introduxit . f. 4.
Vide Indulgentia .

EXPLICIT.

C. XIII 5. (6)

CONFIDENTIAL

Tomasi, Giuseppe Maria,

Opuscula canonica

Panhormum 1763

4 J.can.p. 892

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10508170-5